

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI**

**ABD-KÜBA İLİŞKİLERİ (1898-1959) VE ABD’NİN
ŞEKER POLİTİKASI**

MERVE KANMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. SEGÂH TEKİN**

KONYA-2020

	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	
---	--	---

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	MERVE KANMAZ		
	Numarası	17811401039		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler / Uluslararası İlişkiler		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tezin Adı	ABD-KÜBA İLİŞKİLERİ (1898-1959) VE ABD’NİN ŞEKER POLİTİKASI		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası
Merve KANMAZ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve birikimleri ile çalışmamda bana destek olan, tecrübeleri ile yol gösteren değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Segâh Tekin, çalışmamın şekillenmesinde ve ilerlemesinde yardımcı olan değerli jüri üyelerim Prof. Dr. Murat Çemrek ve Doç. Dr. Yiğit Anıl Güzelipek'e

Tüm hayatım boyunca yanımda olduklarını bildiğim annem, babam ve tüm tez sürecimde her daim yanımda olan ve bilimsel katkı sağlayan ablam Öğr. Gör. Tuğba Kanmaz'a sonsuz teşekkür ve sevgilerimi sunarım.

	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	
---	--	---

Öğrencinin

Adı Soyadı	MERVE KANMAZ		
Numarası	17811401039		
Ana Bilim / Bilim Dalı	Uluslararası İlişkiler/ Uluslararası İlişkiler		
Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
	Doktora		
Tez Danışmanı	DOÇ.DR. SEGÂH TEKİN		
Tezin Adı	ABD-KÜBA İLİŞKİLERİ (1898-1959) VE ABD'NİN ŞEKER POLİTİKASI		

ÖZET

1898 ABD-İspanya Savaşı ile bağımsızlığını kazanan Küba, 1898-1959 döneminde ABD ile yakın ilişkiler içinde olmuştur. Jeopolitik konumun yanı sıra küresel şeker üretimindeki başat konumu, ABD'nin küçük bir devlet olan Küba'ya olan ilgisini artırmıştır. 1898 ABD-İspanya savaşının ardından Küba'nın bağımsızlığını kazanma sürecini, Küba'da giderek artan şeker üretimi üzerinde ABD'nin politikalarını ve Küba'da yaşanan siyasal, toplumsal ve ekonomik gelişmeler sürecinin küçük devlet teorisi perspektifinde değerlendirilmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışma ABD'nin genel olarak 1898-1959 yılları arasında Latin Amerika'ya bakış açısı, Dünya'da şeker üretimi ve daha özelde ABD'de şeker üretiminin gelişimi nasıldır, Küba'da şeker üretiminin artmasıyla beraber ABD ile olan ticari ilişkilerin gelişiminin Küba'ya katkıları nelerdir, ABD'nin Küba'da şeker üretimi üzerindeki politikaları nedir sorularına cevap aranmaktadır. 1898 ABD-İspanya savaşının ardından Küba'nın bağımsızlığını kazanma süreci 1902 yılında Küba anayasasına eklenen Platt Değişikliğiyle beraber ABD'nin Küba üzerinde söz hakkına sahip olmasına yol açmıştır. Küba'da şeker kamışı üretiminin artmasıyla beraber ABD'nin Küba'ya olan yatırımları hızlanmıştır. Ayrıca Küba ile ABD'nin bu dönemde karşılıklı ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda yoğun ilişkiler ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1898 ABD-İspanya Savaşı, Şeker Politikası, ABD, Küba, Platt Değişikliği, Batista, Küçük Devlet

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	--	--

Author's	Name and Surname	MERVE KANMAZ		
	Student Number	17811401039		
	Department	International Relations / International Relations		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	DOÇ.DR. SEGÂH TEKİN		
	Title of the Thesis/Dissertation	US-CUBAN RELATIONS (1898-1959) AND THE SUGAR POLICY OF THE USA		

ABSTRACT

Cuba, which gained its independence with the 1898 US-Spain War, had close relations with the USA in the period of 1898-1959. In addition to its geopolitical position, its dominant position in global sugar production has increased the US's interest in Cuba, a small state. The subject of this study is the evaluation of Cuba's independence after the 1898 US-Spain war, the policies of the USA on the increasing sugar production in Cuba, and the political, social and economic developments in Cuba in a small state theory perspective. The study is the USA's view point to Latin America in general between 1898-1959, the development of sugar production in the world and more particularly the production of sugar in the USA, with the increase in sugar production in Cuba, what are the contributions of the development of commercial relations with the USA to Cuba, what are the policies of the USA on sugar production in Cuba are being sought. The process of gaining independence from Cuba after the 1898 US-Spain war with the Platt Change added to the Cuban constitution in 1902, it caused the USA to have a say on Cuba. With the increase in sugarcane production in Cuba, the investments of the USA in Cuba have accelerated. In addition, intensive relations between Cuba and the US in this period of economic, political and social emerged.

Keywords: US-Spain War of 1898, Sugar Policy, USA, Cuba, Platt Change, Batista, Small State.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ARKA PLAN: BİR "KÜÇÜK DEVLET" OLARAK KÜBA

1.1.Küçük Devlet Tanımı.....	10
1.2.Küçük Devlet Kavramının Tarihsel Gelişimi	11
1.3.Küçük Devlet Teorisinin Gelişimi	13
1.4.Uluslararası Aktör Olarak Küçük Devletler	17
1.5.Küçük Devlet -Büyük Devletlerin İlişkileri.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEKER POLİTİKASI EKSENİNDE ABD’NİN KURULUŞUNDAN SOĞUK SAVAŞ’A LATİN AMERİKA’YA BAKIŞI

2.1 ABD Dış Politikasında Latin Amerika	23
2.2 ABD- Latin Amerika İlişkileri ve Şeker Üretimi	30
2.2.1 Dünya Şeker Üretimi	30
2.2.2 ABD’nin Şeker Politikaları.....	35

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜBA’DA ŞEKER ÜRETİMİ ve KÜBA EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

3.1 1898 ABD-İspanya Savaşı Öncesi Küba’da Şeker Üretimi	40
3.2 1898 ABD-İspanya Savaşı ve Sonrasında Şeker Üretimi.....	45
3.3 Bağımsızlık Sonrası Küba’da Şeker Üretimi.....	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KÜBA’NIN BAĞIMSIZLIĞI VE BAĞIMSIZLIK SONRASI KÜBA-ABD
İLİŞKİLERİ (1898-1933)

4.1 1898 ABD- İspanya Savaşı.....	61
4.1.1. 19. Yüzyılda ABD Dış Politikası ve Küba	61
4.1.2. 1898 Savaşı Öncesi ABD-Küba İlişkileri.....	62
4.2 1898 ABD- İspanya Savaşı Sonrasındaki Gelişmeler	66
4.2.1 1913-1921 Menocal’ın Başkanlık Dönemi.....	71
4.2.2. 1933 Devrimine Giden Süreç	73

BEŞİNCİ BÖLÜM
ABD – KÜBA İLİŞKİLERİ (1933-1959)

5.1 1933 Devrimi ve Küba’da Batista Dönemi.....	78
5.1.1 Grau San Martin’nin Devlet Başkanlığı Dönemi (1933-1934)	81
5.1.2 Batista’nın Liderlik Dönemi (1933-1944)	83
5.1.3 Grau ve Socarras Dönemi	87
5.2 1952 Darbesi ve Batista’nın İkinci Başkanlık Dönemi	89
SONUÇ.....	96
EKLER.....	103
KAYNAKÇA.....	106
ÖZGEÇMİŞ	114

KISALTMALAR

DD	: Dolar Diplomasisi
GN	: İyi Komşuluk Politikası
RTTA	: Karşılıklı Ticaret Anlaşması Yasası
OAS	: Amerikan Devletleri Örgütü
SEDE	: Şeker İhracatıyla Gelişmekte olan Ekonomiler
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
COMECON	: Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi
USDA	: ABD Tarım Bakanlığı
FEU	: Federacion Estudiantil Universitaria (Üniversite Öğrencileri Federasyonu)
OCRR	: Devrimci Radikal Hücre Örgütlenmesi
UR	: Devrimci Birlik
CNOC	: Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonun
CTC	: Centro de Trabajadores de Cuba (Küba İşçi Federasyonu)
PRC	: Küba Devrimci Partisi
CSD	: Coalicion Socialista Democratica (Sosyalist Demokratik Kaolisyon)
PSP	: Partido Socialista Popular (Popüler Sosyalist Parti)

GİRİŞ

1500'lü yıllardan itibaren İspanyol sömürgesi altında olan Küba, jeopolitik konum olarak Meksika Körfezinin girişinden, büyük Mississippi Vadisi'nin çıkışına ve Karayip Denizi'ne uzanan bir coğrafyada yer almaktadır. Ayrıca Florida Geçidi ve Yukutan Boğazının arasında ikisine de hâkim olan bir konuma sahiptir.¹ 1800'lü yıllardan itibaren şeker kamışı üretilmesiyle beraber Küba ekonomisi giderek büyümüştür. Bu ürünü sadece İspanya'ya değil aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri (ABD), İngiltere, Almanya, Fransa ve Rusya gibi birçok ülkeye de ihraç etmekteydi. 1830'lu yıllara gelindiğinde ise Küba'nın en büyük ticari ortağı ABD olmuştur.² 19. yüzyılda hem Küba'nın jeopolitik konumu hem de şeker üretiminin geniş hacmi nedeniyle ABD'nin Küba'ya olan ilgisi artmıştır. Amerika'nın 1880'lere kadar Küba'ya girişi iki şekilde gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki Amerikalıların Küba'dan toprak satın alarak kakao, şeker, kahve, tütün ve hayvan yetiştirmeleri, ikincisi ise banker, tüccar ve gemi sahiplerinin limanlara yerleşmeleridir.³

1823'te ABD Başkanı James Monro, Monro Doktrini'ni ilan etmiştir. Doktrinin odak noktası Eski Dünya olarak bilinen Avrupa ve Yeni Dünya olan Amerika'nın birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmasına dayanmaktadır. Bunun en büyük sebebi de karışıklık ve çalkantıyı temsil eden Avrupalı sömürgeci güçlerin, Amerika kıtasındaki nüfuzlarını sonlandırmak ve ABD'nin nüfuzunu arttırmaktır.⁴ Monroe Doktrini'nde asıl söz konusu olan İspanya'nın Latin Amerika'da bulunan sömürgelerinin durumuydu. Ancak İspanya'nın buradaki sömürgelerini kaybedeceği anlaşıncı, ortaya çıkan güç boşluğunu İngiltere veya Rusya tarafından doldurulmasının önlenmesi, ilerleyen yıllarda ABD'nin başlıca amacı haline gelmiştir.⁵ Bu doktrin sayesinde Avrupa ülkelerinin Amerika kıtasında istedikleri

¹ Archibald Cary Coolidge, *The United State as a World Power*, New York, The Macmillan Company, 1908, s.124

² Franklin W. Knight, *Slave Society in Cuba During the Nineteenth Century*, Madison, University of Wisconsin Press, 1970, s.43-45

³ Charles, A. Beard, *Contemporary American History: 1877-1913*, New York, 1918, s.204

⁴ Walter LaFeber, *The American Age: U.S. Foreign Policy At Home And Abroad 1750 to the Present*, New York, Norton, 1994, s. 83-84

⁵ Walter A. McDougall, *Promised Land, Crusader State: The American Encounter with the World Since 1776*, Boston, Mariner Books, 1997, s.69

gibi yeni sömürgeler edinmelerine ve bu bölgedeki yönetimlere müdahale etmelerine izin verilmeyecekti. Bu bakımdan doktrin, bölgedeki ülkelerin yönetimlerine Avrupalı devletlerin karışmaması, ABD'nin ise müdahale edebilmesi için zemin hazırlıyordu. Çünkü bu doktrinde açıkça belirtildiği gibi, Avrupa devletlerinin herhangi bir sömürgecilik teşebbüsünde bulunması durumunda devletler karşısında ABD'yi bulacaktı.⁶ ABD, Monroe Doktriniyle Latin Amerika kıtasını, sömürgeci Avrupa devletleri tarafından yeniden koloni haline gelmesini engellerken, kendine de yeni bir etki alanı oluşturmuştur.⁷

1898 yılı ABD için bir milat ve müdahaleci politika anlayışının sembolü olarak anılmaktadır. Latin Amerika ülkeleri ABD'nin bu yükselişinden en başta endişelenmediler tam aksine Avrupa'nın müdahaleci tavırlarına karşı bir denge mekanizması olarak görmüşlerdir.⁸ 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ABD, Latin Amerika'da tek güç olmak istemiş fakat bunun önündeki engel Küba'daki İspanyollar olarak görülmekteydi. 1898'de gerçekleşen ABD-İspanya savaşının ardından bu isteğine gerçekleştirmeye yönelik büyük bir adım attığı söylenebilir. 1898 Paris Antlaşmasıyla beraber savaşın sona erip, 400 yıllık İspanyol sömürgesinin de yok olmasıyla ABD, Amerika kıtalarında lider konumuna ulaşmıştır.⁹

1898 savaşının ardından Küba'nın ekonomik, politik ve askeri çıkarlarının güvenliği Küba Anayasası'nda yapılan değişikliklerle güvence altına alınmıştır. 12 Haziran 1901 tarihinde Küba anayasasına Platt Değişikliği eklenmiştir. Bu değişikliklerin temelinde ABD Küba'nın bağımsızlığını korumak amacı altında ülkeye müdahalede bulunabilmesine olanak sağlamıştır. Böylece Küba, 20. yüzyıla ne bağımsız bir cumhuriyet ne de resmi bir sömürge olarak değil, ABD koruması altında bir ülke olarak girmiştir.¹⁰

⁶ Janet Kelly ve Carlos Romero, *Rethinking a Relationship: The United States and Venezuela*, New York, Routledge, 2002, s. 7.

⁷ W.Brian Blouet ve W.Olwyn Blouet, *Latin America and The Caribbean, Systematic and Regional Survey*. ABD, 2009, s.105.

⁸ Stewart Brewer, *Borders and Bridges: A History of Latin American Relation*, London, Preage Security international, 2006, s. 65

⁹ a.g.e., s. 77

¹⁰ Brian H., Pollitt, "The Cuban Sugar Economy and the Great Depression", *Bulletin of Latin American Research*, Cilt 3, No 2, 1984, s. 4

ABD'nin Küba'ya ilgisinde önemli bir yer teşkil eden şeker üretimi 1600'lü yıllara kadar dayanmakta olup, Küba ekonomisinin büyük bir kısmını şeker üretimi oluşturmaktaydı. 1898 savaşıdan sonra şeker üretimi durma noktasına gelmiş ve savaşta birçok ekim alanı ve fabrika zarar görmüştür. Savaşın ardından 11 Aralık 1902'de Küba ve ABD arasında Ticari Karşılıklılık Antlaşması imzalanmış ve o tarihten itibaren iki ülke arasındaki ticari ilişkiler bu anlaşma doğrultusunda ilerlemiştir. Bu antlaşma sayesinde ABD, Küba ürünlerini indirimli bir şekilde alacaktı. ABD ile Küba arasında bu antlaşma sayesinde ticari ilişkiler gelişmiş ve ABD'nin Küba'ya yatırımları hızlanmıştır.

1914'te Birinci Dünya Savaşıyla birlikte Avrupa'da şeker pancarı üretimi durma noktasına gelmiştir. Bu durumu fırsat bilen Küba, şeker üretimini arttırmıştır. Birçok Avrupa ülkesine şeker ihracatında bulunmuştur. Bu sırada dünyada giderek artan şeker fiyatlarından en karlı çıkan ülkelerden biri Küba olmuştur. Devam eden para akışıyla beraber Küba, daha fazla şeker fabrikası inşa etmeye başlamıştır. Küba'da 1920 yılına kadar şeker ihracatı yoğun bir şekilde devam etmiştir. Bu tarihten sonra Avrupa'nın şeker üretiminde iyileştirmeler yapmasıyla beraber şeker fiyatları tekrar düşmeye başlamıştır. Bu durum Küba halkını ekonomik olarak zayıflatmıştır ve devamında 1929'da gerçekleşen ekonomik krizle beraber Küba ekonomisi alt üst olmuştur.

Özellikle; Eylül 1933'de, Küba'daki askerler arasında hoşnutsuzlukların baş göstermesi, maaşların düşürülmesi, askeri birlikler için ayrılan gıda, giyecek ve lojistik bütçenin doğru yönetilememesi, işten çıkarılma söylentileri ve gördükleri kötü muameleler gibi sorunlardan dolayı yönetimden memnun olmayan onlarca asker söz konusuydu. Bu yaşanan olayları fırsat bilen bir grup 4 Eylül 1933'de Çavuş Fulgencio Batista liderliğinde bir askeri darbe yapmıştır. Ordunun üst düzey komutan ve subayların görevlerinden uzaklaştırılması ve çavuşların yönetimi devralması nedeniyle bu olay "Çavuşlar Devrimi" olarak anılmaktadır.¹¹ 1933 devriminin mimarı Batista ve ordu yirmi yıldan daha uzun bir süre Küba'nın siyasi yaşamını etkilemiştir. 1940 yılına kadar, Batista kukla başkanları aracılığıyla sıkı bir siyasi

¹¹ Rex A. Hudson, *Cuba a country study*, Defense Dept., Army and Library of Congress, Federal Research Division, 2001 s.44 ve J. C. Navarro *Küba Tarihi Bir Halkın Biyografisi*, çev.Gözde Kök-Ali Somel, İstanbul, Yazılama Yayınevi, 2015, s.128

kontrol sağlamış ve ülkeyi perde arkasında yönetmiştir. Bu dönemde ülkenin gelişmesine yarar sağlayan çok sayıda adım atmıştır.¹² 1940-1944 ve 1952-1959 yılları arasında Batista, devlet başkanı olarak ülkeyi yönetmiştir.

İkinci Dünya Savaşı, Avrupa ve Asya'nın birçok alanında şeker üretimini felç etmiştir. Bu durum, Birinci Dünya Savaşında olduğu gibi, Küba şeker endüstrisinin gelişmesini mümkün kılmıştır. Dünya şeker üretimi düştükçe ve fiyatlar yükseldikçe, Kübalı üreticiler için çeşitli fırsatlar ortaya çıkmıştır. Küba, Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde 'milyonların dansı' olarak adlandırılan ihracat oranlarına hiçbir zaman ulaşamamış ama o yıllardan itibaren ülkede daha önce yaşanmamış bir refah seviyesine ulaşmıştır.¹³

Savaş yıllarında uluslararası ticaretin bozulması Küba'ya, tarımsal ve endüstriyel ithalat ürünlerinin satın alınmasına yönelik olağanüstü bir döviz girdisi sağlamıştır. Tüm bunlar Küba'nın ekonomik kalkınmasında çeşitlendirme sürecini hızlandırmaya hizmet etmiştir. Yerli üretim gelişmiş ve diğer yeni üretim faaliyetleri kurulmuştur. Bu durum, adanın ekonomisinin gelişiminde nispeten önemli bir yer tutmaya başlayan Küba girişimcileri tarafından da önem arz etmiştir. Ancak bu ilerlemeye rağmen Küba ekonomisi, hızlı ekonomik büyüme dönemini engelleyen bazı yapısal zayıflıklar yaşamıştır. Bunların başında şeker üretimine odaklanma, ihracata yoğunlaşma, alıcı-tedarikçi bağımlılığı, işsizlik, eksik istihdam, kentsel ve kırsal yaşam koşulları arasındaki eşitsizlikler gelmekteydi.¹⁴

10 Mart 1952'de Batista, Başkan Carlos Prio'yu kansız ve ustaca yürütülen bir darbeyle devirmiştir. Batista yönetime geldikten sonra seçimler iptal edilmiş, meclis dağıtılmış, anayasa yürürlükten kaldırılmış ve partiler kapatılmıştır. Batista, üniversiteleri ve basını baskı altına almış devamında da ordu ve polise geniş yetkiler vermiştir. Bu devrimin ardından Küba'da şiddet ve terör olayları giderek artmıştır. Bu olayların aktif bayrağını ise üniversite öğrencileri taşımıştır. Öğrenciler rekabetlerini bir kenara bırakıp tüm çabalarını yeni rejime karşı mücadeleye yönlendirmişlerdir. Batista karşıtı militan öğrenci liderleri, yalnızca öğrenci

¹² Hudson, a.g.e., s. 50-51

¹³ Louis A. Perez, "Cuba, 1860-1930" (Editör: Leslie Bethell). *Cuba: A Short History*. USA, Cambridge University Press, 1993, s.78-80

¹⁴ Hudson, a.g.e., s.56

topluluğunda değil aynı zamanda ulusal olarak da etkili bir siyasi güçle ortaya çıkmışlardır. Batista'nın yönetiminin ilk üç yılı boyunca, öğrenci muhalefetini dağınık ayaklanmalar, gösteriler ve protestolar izlemiştir. Böylelikle Kübalılar'ın zihinlerinde Batista'nın rejiminin giderek daha baskıcı hale geldiği algısı yerleşmiştir.¹⁵

Bu olayların ardından Fidel Castro ve kardeşi Raul Castro, Batista hükümetini devirmek için 26 Temmuz 1953'te baskın düzenlemişlerdir. Fakat baskını hükümetin öğrenmesiyle beraber başarısız olmuştur. Hükümet Castro ve yandaşlarını tutuklayıp hapse atmıştır.¹⁶ Castro, hapishanede kaldığı süre boyunca, devrimin geleceği hakkında ipuçları veren birçok mektup yazmıştır. Mektuplarında çoğunlukla Batista hükümetinin yolsuzluğunu, açgözlülüğünü ve baskılarını, Küba halkının işsizlik, cehalet ve sağlık sorunlarını ele almıştır. Arazinin eşit olmayan dağılımı göz önünde bulundurulduğunda arazi reformuna duyulan ihtiyaç, şekere dayanan bir ekonomiyle ilgili sorunlar ve Küba'nın ABD'ye olan bağımlılığı vurgulanmıştır. Diğer mektuplarında ise propagandaya ve medyayı devrimin bir aracı olarak kullanmaya odaklandığı görülmüştür.¹⁷

Haziran 1954'te af yasasının onaylanmasıyla beraber Castro ve diğerleri yirmi aydan kısa bir süre hapis cezası görerek serbest kalmışlardır.¹⁸ Castro hapisten çıkınca Meksika'ya gitmiştir. Küba'da bulunan bazı subayların Batista rejimine karşı yaptıkları 'Purolar Darbesi', 3 Nisan 1956 tarihinde ortaya çıkarılmıştır. 29 Nisan 1956'da ise Matanzas kentinde bir girişim daha meydana gelmiş ve kışlayı ele geçiren Batista karşıtı birlikler kısa bir zaman zarfında etkisiz hale getirilmiştir. Küba'da yaşanan bu hareketlilik Meksika'da bulunan devrimci kitleyi cesaretlendirmiş ve harekete geçme zamanının geldiğini düşündürmüştür. Bunun üzerine Castro ve yandaşları Kasım 1956'da Granma Yatı Çıkarması'nı yapmışlardır. Fakat bu girişim de başarısız olmuştur.¹⁹

¹⁵ Hudson, a.g.e., s.56-57

¹⁶ Navarro a.g.e., s.174

¹⁷ Clifford L. Staten, *The History of Cuba*, ABD, Greenwood Publishing Group, 2003, s.74

¹⁸ Navarro, a.g.e., s.181

¹⁹ İzzet Ege, *Türk Devriminin Küba'da Etkileri ve Küba Aydınlarının Türk Devrimi Üzerine Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.20-21

Bu ayaklanmaların ardından Batista halka olan baskısını giderek daha fazla arttırmıştır. ABD, Batista rejimini desteklese de 1957 sonbaharında ABD hükümeti ordu içindeki artan demoralizasyonu bastırmak için silah ve mühimmat göndermeye başlamıştır. Fakat Mart 1958'de bir silah ambargosu kamuya açıklanmıştır. Böylece ambargo ilan edildiğinde birçok Kübalı bunu Washington'ın politikasında bir değişiklik olarak görmüş ve rejime olan desteğin onaylanmadığını ve geri çekildiğini anlamıştır. 1958 yılında Küba'da yapılan seçimlerin hileli olması ve ABD'nin yeni seçilen başkanı tanımamasının ardından devrimciler çalışmalarını daha fazla arttırmışlardır. Batista bu süre zarfı içinde halka uygulamış olduğu baskıyı da arttırmıştır. Halkın artık bu baskılara dayanamaması ve Castro'nun da eylemlerini arttırmasıyla beraber 1 Ocak 1959'da Batista ülkeden kaçmıştır.²⁰

Bu çalışma temel olarak 1898-1959 yılları arasında ABD-Küba ilişkilerini ve bir küçük devlet olarak Küba'yı merkeze alarak ABD'nin şeker politikalarını ele almaktadır. Bu bağlamda; 1800'leri sonlarından itibaren Küba'nın sahip olduğu jeopolitik konum, 1800'lerde Küba'daki şeker üretiminin artması ve ABD'nin Latin Amerika ülkelerine ilgi duymaya başlaması neticesinde 1898 sonrasında iki ülke arasındaki yoğun ilişkiler ortaya çıkmıştır. Bu ilişki daha çok Küba'daki şeker üretimi üzerinden ticari ilişkilerin gelişmesiyle başlamıştır.

1500'lü yıllardan itibaren İspanyol sömürgesi altında olan Küba, bağımsızlığını 1898 ABD- İspanya savaşı neticesinde kazanmıştır. Fakat 1902 yılında ABD, Küba anayasasına eklemiş olduğu Platt Değişikliğiyle beraber Küba'nın bağımsızlığını kısıtlamıştır. Bu doğrultuda Küba bağımsız bir devlet gibi görünse de aslında ABD koruması altına alınmıştır. Küba'da ticari anlamda en büyük getiri şeker üretiminden sağlanmaktaydı. Küba ekonomisinin canlılığının ve ülkenin kalkınmasının nedeni şeker üretimi ve ihracatıydı. Küba'nın şeker ihracatında en büyük paya sahip olan ABD ile ticari ilişkiler geliştirmiş ve bu bağlamda ABD ile çeşitli antlaşmalar imzalanmıştır. Bu doğrultuda araştırmada; 1898-1959 yılları arasında Küba'da yaşanan siyasal gelişmeler, Küba'nın bağımsızlığını kazanmasının ardından Küba'da şeker üretiminin ABD politikalarına etkisi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

²⁰ Gary Prevost, Fidel Castro and the Cuban Revolution, *Headwaters: The Faculty Journal of the College of Saint Benedict and Saint John's University*, Cilt 24, No 1, 2007, s.20

ABD'nin 1902 yılında Küba anayasasına eklemiş olduğu 8 maddelik Platt Değişikliği Küba'nın bağımsızlığını etkileyebilecek herhangi bir durumda ABD'nin Küba'ya yapabileceği müdahaleyi meşru bir hale getirmiştir. Bu durumda Küba bağımsızlığını kazanmış bir ülke olsa da aslında ABD himayesi altında bir ülkeye dönüşmüştür. 1900'lü yıllarda Küba'da şeker üretiminin tekrar artmasıyla beraber ABD, Küba'ya birçok yatırımda bulunmuştur. Özellikle Birinci Dünya Savaşında Avrupa'daki şeker plantasyonlarının zarar görmesiyle Küba, Avrupa'da birçok ülkeye şeker ihracı yapan bir konuma ulaşmıştır.

Çalışma 1898-1959 yılları arasında ABD'nin, Küba iç politikasına doğrudan ya da dolaylı şekilde müdahalesini ve ABD'nin ekonomik çıkarları doğrultusunda Küba'daki şeker üretimine yönelik politikalarını incelenmektedir. Bu yıllar arasında gerçekleşen olaylar, Küba liderlerinin politikaları ve tutumları, ABD'nin Küba üzerindeki şeker politikaları, Küba'nın jeopolitik konumunun ABD için önemi göz önünde tutularak ele alınmıştır. Çalışmanın cevap aradığı sorular şunlardır:

ABD'nin genel olarak 1898-1959 yılları arasında Latin Amerika'ya bakış açısı nedir?

Küba'nın 1898-1959 döneminde küçük devlet olarak tanımlanmasının gerekçeleri nelerdir?

Dünya'da şeker üretimi ve daha özelde ABD'de şeker üretiminin gelişimi nasıldır?

Küba'da şeker üretiminin artmasıyla beraber ABD ile olan ticari ilişkilerin gelişiminin Küba'ya katkıları nelerdir?

ABD'nin şeker politikası nedir ve ABD-Küba ilişkilerini nasıl etkilemiştir? Bu sorular kapsamında beş bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde küçük devlet teorisinin kavramsal ve düşünsel temelleri açıklanmış ve Küba'nın 1898-1959 döneminde küçük devlet statüsü değerlendirilmiştir.

İkinci bölümünde öncelikle bağımsızlık sonrasında ABD'nin kuruluşundan itibaren Monroe Doktrini ve ABD'nin Realist dış politika paradigması çerçevesinde

ABD- Latin Amerika ilişkilerine, dünya şeker politikalarına ve özelde ABD'nin şeker politikasına yer verilmiştir.²¹

Üçüncü bölümde Küba'nın 1800'lü yıllardan itibaren artan şeker üretimine ve 1959 yılına kadar ABD ile Küba arasındaki şeker politikaları eksenli gelişmelere değinilmiştir. Küba bağımsızlığını kazandıktan sonra ABD ile aralarında çeşitli ticari antlaşmalar imzalamıştır. Küba, Birinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da birçok ülkeye şeker ihracı yapmakla birlikte, dünyada en büyük şeker üreticisi konumuna da ulaşmıştır. Bunun sonucunda ABD, Küba'ya önemli yatırımlar yapmıştır.

Çalışmanın dördüncü ve beşinci bölümde Küba'da yaşanan 1898 ABD- İspanya savaşına giden süreçten başlayarak bağımsız Küba'nın ortaya çıkışını ve gelişimini yönlendiren gelişmeler ve bağımsızlıktan 1959 Devrimi'ne kadar geçen dönemde ABD ile olan ilişkileri şeker konusu ekseninde ekonomik ilişkilere özel vurguyla anlatılmıştır.

Tez kapsamında yapılan araştırmada Türkçe literatürde ABD-Küba (1898-1959) arasındaki ilişkileri ve özellikle şeker politikaları konusunu odak alan münhasır çalışmalara rastlanmamıştır. İngilizce literatürün hâkimiyetinde olan ABD- Küba (1898-1959) arasındaki ilişkiler ve şeker üretiminin gelişimi yabancı kaynaklarda daha çok yer kaplamaktadır. Çalışmaya konu olan tarihsel gelişmeler siyasi tarih perspektifinden ele alınmış olup birincil ve ikincil kaynaklara dayanılarak hazırlanmıştır. Birincil kaynaklar olarak kanun maddelerinden, ABD'li ve Kübalı devlet başkanları ve siyasetçilerinin açıklamalarından ve dönemin ekonomik verilerinden yararlanılmıştır. İkincil kaynak olarak ABD ve Küba dış politikaları ve siyasi tarihlerinin yanı sıra küresel ve Küba özelinde şeker politikalarına ilişkin kitap ve makalelerden yararlanılmıştır.

Çalışma, devrim öncesi Küba'nın ABD ile ilişkilerini küçük devlet teorisi bağlamında analiz ederek ve ülkenin jeopolitik konumunun yanı sıra şeker üretimi

²¹ Coolidge, Archibald Cary (1914). *The United States as a World Power*, New York: Macmillan; Keskin Mustafa (2016). ABD'nin Müdahaleci Dış Politikası: Latin Amerika Örneği. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi* 4 (1).; Commager Henry Steele ve Nevins Allan (2014). *ABD Tarihi*. (Çeviren: Prof. Dr. Halil İnancık). Doğu Batı yayınları. Keskin Mustafa (2016). ABD'nin Müdahaleci Dış Politikası: Latin Amerika Örneği. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi* 4 (1).; Commager Henry Steele ve Nevins Allan (2014). *ABD Tarihi*. (Çeviren: Prof. Dr. Halil İnancık). Doğu Batı yayınları.; Chasteen John Charles (2012). *Latin Amerika Tarihi*. (Çeviren: Ekin Duru). İstanbul: Say yayınları.

çerçevesindeki ekonomik değerinin dönemin ABD-Küba ilişkileri üzerindeki yönlendirici etkisini değerlendirerek evrensel literatüre katkı sağlamaktadır. Türkçe literatür incelendiğinde ise yapılan çalışmalar daha çok Castro'nun liderliğinde gerçekleşen 1959 Küba Devrimi ve 1962 Küba Füze Krizi'ni ele almaktadır. Bu bağlamda çalışmanın özellikle Türkçe literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca ABD'nin Latin Amerika politikası ve şeker politikaları ile ilgilenen araştırmacılara ve araştırmalara da kaynaklık edeceği umulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ARKA PLAN: BİR "KÜÇÜK DEVLET" OLARAK KÜBA

1.1. Küçük Devlet Tanımı

Küçük devlet veya küçük güç olarak adlandırılan ülkelerin nasıl tanımlanacağı konusunda literatürde tam bir görüş birliği olmamakla beraber temel olarak bu sınıflandırma maddi güç unsurları üzerinden yapılmaktadır. Bununla beraber, Küçük devletler, nüfusları, ekonomileri, doğal kaynakları, güvenlik açıkları ve daha birçok faktör yönünden çok çeşitlidir. Birleşmiş Milletler (BM) BM Küçük Devletler Forumu'nda, üye devletlerin nüfusu 10.000'den az ya da 10 milyondan fazladır. Bunlar göz önüne alındığında, küçük devletlerin öncelikleri ve perspektif özellikleri en az kendileri kadar çeşitli olabilmektedir. Küçük devletleri sınıflandırmaya yönelik birçok girişimde, açık ara nüfus tanım olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat, nüfusa dayalı tanımlar bile farklılık gösterebilmektedir.

Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler, kırk beş ülkeyi küçük devlet olarak saymak için 1,5 milyon nüfusu eşik olarak kullanma eğilimindedir. Bazı durumlarda, Jamaika, Lesoto, Namibya ve diğerleri gibi daha büyük devletler, sınırlı düzeyde kurumsal kapasiteyi yansıtabilecek şekilde küçük devletlere dahil edilmişlerdir.²² BM'de gönüllü ve gayri resmi bir grup olan Küçük Devletler Forumu (FOSS), küçük devletleri 10 milyondan az nüfusa sahip devletler olarak tanımlamaktadır. 2013 yılında yayınlanan rapora göre 105 ülke FOSS'a üyeydi. Forum, 10 milyondan daha az nüfusa sahip eyaletlere açık olmasına rağmen, bazı küçük devletlerin nüfusu gruba katıldığından itibaren bu sınırı aşmıştır. Literatürde küçük devletlerle ilgili bir başka kategori de “mikro devletler” in karşılaştığı özel zorluklara odaklanmaktadır. Bu terim çok küçük devletleri veya nüfusu 500.000'den az olan ülkeleri tanımlamaktadır.²³

Genel olarak küçük devletlerin tanımı ile ilgili yapılmış çalışmaların nitel olduğu tespit edilmiştir. Bu bakış açısı da küçük devletlerin sayısal olarak yetersizliği

²² Baldur Thorhallsson. “Small States in the UN Security Council: Means of Influence” *The Hague Journal of Diplomacy* Cilt 7, No. 2, 2012, s. 136.

²³ Thorhallsson, a.g.e.,s. 136

ve büyük devletlere olan bağımlılığı şeklinde psikolojik bir boyutta ele alınmasına sebep olmuştur. Son dönemlerde ise küçüklük tanımına ilişkin durumsal boyut önem kazanmaya başlamıştır ve bir devlet aynı zamanda hem büyük, hem de küçük olarak tanımlanabilmektedir.²⁴

1.2. Küçük Devlet Kavramının Tarihsel Gelişimi

Küçük devletler üzerine yapılan kapsamlı araştırmalar ilk defa İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştır. Küçük devletlerin hayatta kalabilme sorunu Soğuk Savaş'ın ilk yıllarından itibaren ön plana çıkmıştır. Buna bağlı olarak yapılan çalışmalar daha çok dış politika ve güvenlik konularına odaklanmıştır. Annette Baker Fox, bu çalışmaların ilk temsilcilerinden biridir. Öncelikle küçük devletlerin kısıtlı kaynaklarının dış politikalarına nasıl etki ettiği konusunda araştırmalarda bulunmuştur. Fox, bu amaçla Türkiye, İspanya, İsveç, Norveç ve Finlandiya'yı ele alarak, bu devletlerin savaş esnasında tarafsız kalmayı nasıl başardıklarını ve yüz yüze geldikleri kısıtlamaları incelemiştir.²⁵

Bu dönemde küçük devletlerin zayıflıklarını kabul eden bazı yazarlarda, bu kısıtlamaların üstesinden nasıl gelinebileceği üzerinde durmuşlardır. Robert Rothstein, küçük devletler güvenliklerini garanti altına alabilmeleri için ittifak politikası uygulamaları gerektiğini söylemiştir. Rothstein'e göre güvenlik için dış destek olmazsa olmazdır. Küçük devletler için tarafsızlık ve bağlantısızlığın çözüm olmayacağını ifade etmiştir.²⁶ Devletlerin materyal eşitsizliklerinin neden olduğu pratik siyasi sonuçları ele alan David Vital, küçük devletlerin olanaksızlıklarını ve bunların üstesinden gelebilme stratejilerini incelemiştir. Vital'a göre küçük devletler; pasif strateji uygulayabilir, dış çevreyi etkileyebilmek için aktif strateji tercih edebilir veya statükoyu korumak için savunmacı stratejiye yönelebilirler.²⁷

1970'li yıllardan itibaren koloniler dağılmasıyla beraber küçük devletler dünya sahnesine çıkmaya başlamış ve buna bağlı olarak da küçük devletler üzerine

²⁴ Çetin a.g.e, s. 11

²⁵ Annette Baker Fox. *The Power of Small States; Diplomacy in World War II*, Chicago, University of Chicago Press. 1959, 137

²⁶ Robert L. Rothstein, *Alliances and Small Powers*, New York, Columbia University Press, 1968, s. 29

²⁷ David Vital, *The Inequality of States: A Study of Small Power in International Relations*, Oxford, Clarendon Press, 1967, 65.

yapılan çalışmalarda artış göstermiştir. Ekonomik ve siyasi bilimler alanında araştırmalar yoğunlaşmış ve her iki alanda da küçük devlet olmanın oluşturmuş olduğu dezavantajlar ön plana çıkmıştır. Ekonomistler, ülkenin küçüklüğünün refah düzeyini belirlediğini dile getirmişlerdir. Doğal kaynakların yetersizliği, küçük iç pazar, rekabet eksikliği, çeşitliliğin az oluşu ya da tek ürün ekonomisine bağlılık, üretim maliyetlerinin yüksek oluşu, düşük Ar-Ge harcamaları gibi durumlar küçük devlet olmanın oluşturmuş olduğu etkiler olarak ifade edilmiştir. Bu yüzden küçük devletler dış ticarete, büyük devletlere nazaran daha fazla bağımlı olmuşlardır.²⁸

80'lerin sonuna doğru küçük devletlerle ilgili küçüklük ve etkilerine yönelik klasik değerlendirmelerde dönüşüm gözlenmiştir. Bu dönüşüm küreselleşme ve bölgeselleşmeyle beraber ticari engellerin ortadan kalkması, modern bilgi teknolojilerinin gelişimi, küçük devletlerin ekonomi ve dış politikaları ile ilgili değerlendirmelerin sorgulanmasına sebep olmuştur. İletişim ve ulaştırma imkanlarının artması, malların, hizmetlerin, sermayenin ve kişilerin serbest dolaşımı, sınırları küçük devletler lehine daha az anlamlı hale getirmiştir. Avrupa Birliği'nin gittikçe derinleşen bütünleşmesi ve genişleme sonucu küçük üye devlet sayısındaki artışı, küçük devletlere yönelik ilginin zamanla artmasına neden olmuştur. Küreselleşme ve bölgeselleşme süreci dışında, Orta ve Doğu Avrupa ile Balkan ve Baltık bölgelerinde Berlin Duvarı'nın yıkılışından sonra ortaya çıkan yeni küçük devletler güvenlik konularının tekrar öne çıkmasına neden olmuştur. 90'lı yıllardan itibaren küçük devletlere bakış açısı farklılaşmış, küçük devletler uluslararası arenada daha fazla görünürlük kazanmaya başlamışlardır. Bu dönemde küçük devletlerin uluslararası normlara verdikleri destekler ve arabulucu rolü pek çok araştırmacı tarafından da belirtilmektedir. Küçük devlet olmanın sadece olumsuz sonuçları olmadığı, bazı durumlarda bunun avantaj haline gelebildiği görülmüştür.²⁹

²⁸ Çetin, a.g.e., s.7

²⁹ Çetin, a.g.e., s. 8

	1950–1980	1980-1990	1990-Günümüz
Tarihi Olaylar	Soğuk Savaş gerginliği, kolonizasyon sürecinin bitmesi sonucu küçük devlet sayısındaki artış	A.B.D. hegemonyasının azalması, küresel bağımlılığın artması	Soğuk Savaşın sonu, küreselleşme ve bölgesel bütünleşme, dağılmalar sonucu küçük devlet sayısındaki artış
Baskın Olan Uluslararası İlişkiler Teorisi	Realizm/Neorealizm	Neorealizm ve Neoliberal Kurumsalcılık	Rasyonalizm ve Sosyal İnşacılık
Küçük Devlet Konuları	Küçük devlet tanımı, büyüklük ve dış politika, güvenlik konuları, uluslararası örgütlerde küçük ve mikro devletler	Küçük devletler ve ekonomik bağımlılık, kalkınma konuları	Avrupa bütünleşmesi ve küreselleşme sürecinde küçük devletler, etnik siyasi çatışmalar

Tablo: Küçük Devlet Çalışmalarının Gelişimi³⁰

1.3. Küçük Devlet Teorisinin Gelişimi

Küçük devletlerin kaynak yetersizliği, dış dünya üzerindeki etkilerini azalmaktadır. Buna bağlı olarak da dış dünyanın kendi davranışlarını etkilemesine de engel olamamaktadırlar. Bu durum da bir güç açığını meydana getirmektedir. Goetschel bu durumu etki ve otonomi eksikliği olarak nitelendirmektedir.³¹ Küçük devletler otonomilerini korumak istedikleri kadar, etkilerini de arttırmak istemektedirler. Fakat bu durum onlar açısından bir ikilem oluşturmaktadır. Uluslararası kurumlar veya ittifaklar aracılığıyla etkilerini arttırırken otonomilerini kaybetme riski yaşamaktadırlar. İşte bu nedenle bir küçük devletin dış politikası ve

³⁰ Iver B. Neumann, Sieglind Gstöhl, “Lilliputians in Gulliver’s World Small States in International Relations”, Centre for Small State Studies, 2004, s.13

<http://www.hi.is/Apps/WebObjects/HI.woa/swdocument/1008303/Lilliputians+Endanlegt+2004.pdf>,>

³¹ Laurent Goetschel, “The Foreign and Security Policy Interests of Small States in Today’s Europe”, Laurent Goetschel (der.), Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies, Boston, Kluwer Academic Publishers, 1998, s. 14–15.

güvenlik politikasının temel hedefinin güç açığını azaltmak olması gerektiği öngörülmektedir.³²

Realistler, küçük devletlerin uluslararası ortamda eylem özgürlüğü olmadığını ve büyük devletlerin yönlendirmesiyle hareket ettiklerini ifade etmektedirler. Anarşik uluslararası sistemde büyük güçler arasındaki dengenin değişimi, küçük devletlerin takip edeceği politikaları da belirlemektedir. Yani küçük devletlerin kendilerine has bağımsız politikaları olmamıştır. Yine Realistlerin vurguladığı bir diğer nokta, büyük güçlerin dış politika davranışlarında iç faktörler daha önemliken, anarşinin etkilerini daha fazla hissedenden küçük devletlerde dış faktörler daha baskın konumda bulunmasıdır. Realistler, küçük devletleri tek bir grup olarak görmüşlerdir. Küçük devletlerin dış politika davranışlarını tek tek ele almak yerine, grubun ortak davranışlarına vurgu yapmışlardır. Realistlere göre küçük devletlerin içsel karakterleri ne derece farklı olursa olsun, uluslararası olaylar karşısında davranış tarzları benzer olacaktır şeklinde düşünülmektedirler.³³

Uluslararası ilişkiler literatüründe küçük devletler göreceli olarak daha zayıf oldukları için hayatta kalabilme endişeleri de büyük devletlere nazaran daha fazladır. Bu yüzden küçük devletlerin uluslararası kısıtlamalar çerçevesinde hareket ettiği genel olarak kabul görmüştür. Küçük devletler uluslararası sistem içerisinde büyüklere nazaran daha pasif ve reaktif hareket etmektedirler. Çevrelerinde gelişen olaylara, uluslararası ortamın gereklerine göre cevap vermektedirler. Anarşik uluslararası sistem içerisinde büyük devletler arasındaki güç dengesinin değişimi, küçük devletlerin izleyeceği politikaları belirlemektedir. Büyük devletlerin ise dış çevreden fazla etkilenmedikleri için onların dış politikalarında iç belirleyici unsurlar daha önemlidir. Küçük devletlerle karşılaştırıldığında büyük devletlerin eylem seçenekleri daha fazladır.³⁴

Robert Jervis, küçük devletlerin dış kısıtlamalara daha duyarlı olduğunu dile getirmiştir. Jervis, büyük güçlerin aksine küçük güçlerin dış etkenler açısından zaman ve hata lükslerinin olmadığını, anarşik sistemin etkilerinin küçük devletler

³² Çetin, a.g.e., s. 27

³³ Çetin, a.g.e., s. 28

³⁴ Çetin, a.g.e., s.29

üzerinde daha fazla hissedildiğini belirtmiş ve bu nedenle küçük devlet liderlerinin dış kısıtlamalara daha fazla bağlı olduğunu vurgulamıştır.³⁵

Kenneth Waltz ise küçük devletlerin dış politikasına etkili olan hususlar konusunda kararsızdır. Waltz, küçük devletlerin güvenlik ve dış politikalarının, büyük güçler arasındaki rekabetin derecesi gibi yapısal kısıtlamalara bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Waltz’a göre küçük devletlerin hata yapma lüksü olmadığı için, bu tür dış kısıtlamalara karşı daha dikkatli olmaları gerekmektedir.³⁶ Fakat diğer yandan Waltz, büyük güçlerin zayıf devletlerle daha az ilgileneceklerini, onlar için önemli olanın kendilerine tehdit oluşturan devletler olduğunu da belirtmiştir. Bu bakış açısıyla küçük devletlerin dış kısıtlaması daha az, davranışlarının şekillenmesinde ise iç politik etkiler daha önemli olmalıdır.³⁷

Sistemik kısıtlamaların küçük devletler açısından önemli olduğunu vurgulayan yazarlardan bir diğeri de Stephen Walt’dır. Walt, zayıf devletlerin ki küçük güçleri bu kategoride ele alabiliriz, güçlü devletleri dengelemek (balance) yerine, onların safında (bandwagon) yer almayı tercih ettiklerini ifade etmiştir. Zayıf devletler, büyük güçlerin agresif taleplerine daha duyarlı oldukları için, açık bir saldırganlıktan kaçınmak maksadıyla baskın olan büyük güç ile ittifak yapma yolunu seçerler. Walt’a göre şayet, tehdit oluşturan büyük güç yakın ve saldırı kapasitesi yüksekse ve bununla beraber alternatif oluşturabilecek diğer büyük güçlerle bir ilişki söz konusu değilse, küçük devlet yakın gücün safında yer alacaktır.³⁸

Küçük devlet davranışlarını karakterize eden tek bir kalıp ortaya konulamayacağına inanan Mouritzen’e göre devletin büyüklüğü davranışlar üzerinde çok fazla etkili değildir. Jeopolitik faktörler daha fazla ön plandadır. Mouritzen, savunduğu bu yaklaşım ile “Çevre Teorisi”ni ortaya koymuştur; Mouritzen, bu yaklaşımını

³⁵ Robert Jervis, “Cooperation Under the Security Dilemma”, *World Politics*, Cilt 30, No. 2, 1978, s. 172–173.

³⁶ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics*, Random House, New York, 1979, s. 184– 185.

³⁷ Waltz, a.g.e., s. 72-73.

³⁸ Miriam Fendius Elman, “The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard”, *British Journal of Political Science*, Cilt 25, No. 2, 1995, s. 177 ve Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances*, Cornell University Press, Ithaca NY, 1987, s. 21-31.

“Benim tezim, küçük devletlerin, içinde bulundukları çevreye bağlı olarak güçlü devletler arasındaki gerilimlerden farklı ve bazı durumlarda oldukça olumsuz şekilde etkilendikleridir. Burada ‘çevre’ ile kastettiğim, küçük gücün yakın çevresinde bulunan güçlü devletlere karşı yürüttüğü ilişkiler bütünüdür.”³⁹ şeklinde ifade etmiştir.

Özetlemek gerekirse; Realist yazarların bakış açısı küçük devletlerin uluslararası sistemin gerçeklerine göre hareket ettiklerini söylemektedir. Yani bu devletlerin aynı hareket tarzlarını sergileyen tek bir grup olarak da görülebileceğini söyler. Sistemik faktörlerin etkisini reddetmemekle birlikte jeopolitik bir sınıflamaya giderek, küçük devletlerin farklı davranışlarına açıklama getirmeye çalışan Mouritzen ise bu yönüyle Realist düşünürlerden farklılaşmıştır.⁴⁰

Küçük devletlerin davranışlarının uluslararası sistemin yapısına göre şekillendiğini düşünen yazarların yanında, küçük devletlerin davranışlarında iç faktörlerin önemini vurgulayan yazarlar da mevcuttur. Dış faktörlerin önemi bu yazarlar tarafından da kabul edilmiştir. Fakat Realist düşünürler gibi küçük devletlerin dış politika tercihlerini sadece sistemik faktörlere dayandırmamışlardır. Onlara göre rejim, kurumsal yapı, toplumsal yapı, çıkar grupları, lider gibi faktörler dış politika tercihlerinde önemli bir yere sahiptir.⁴¹

İç faktörlerin etki derecesi konusunda da farklı görüşler mevcuttur. Bazı yazarlar iç baskı gruplarının, toplumsal tepkinin devlet davranışlarını şekillendirmede daha etkili olduğunu savunurken, diğer bir grup devlet aktörlerinin ve bireysel tercihlerin daha etkili olduğunu savunmaktadır. Miriam Elman, bu iki görüşün de yeterli olmadığını düşünerek “kurumsal yaklaşım” metodunu tercih etmiştir. Kurumsal yaklaşım anlayışında, yıllar içerisinde devletin meydana getirmiş olduğu kurumların büyük rolü vardır. Buna göre dış politika davranışlarında bu kurumların geleneklerine aykırı hareket edilmemektedir. Zaman içerisinde dış politika havuzunda biriken davranış kalıpları yeri geldikçe çıkarılıp kullanılmaktadır.⁴²

³⁹ Hans Mouritzen, “Tension between the Strong, and the Strategies of the Weak”, Journal of Peace Research, Cilt 28, No. 2, 1991, s. 218.

⁴⁰ Çetin, a.g.e., s. 32

⁴¹ Çetin, a.g.e., s. 33

⁴² Elman, a.g.e., s. 180

Elman, 1800'lü yıllarda ABD üzerinden de bazı sonuçlara ulaşmıştır. Yazar, ABD'yi bu dönemde küçük devlet olarak kabul etmiştir. Elman'ın ulaştığı sonuçlara göre, bir ulus tarihinin ilk evrelerinde dış politika açısından uluslararası faktörler daha açıklayıcı olmaktadır. Yeni bağımsızlığını kazanmış devletlerin yaşamlarını garanti altına almak maksadıyla, devlet adamları daha çok dış tehditleri dikkate alarak hareket etmişlerdir. Fakat sonraki dönemlerde, iç kurumsal yapının gelişmesiyle beraber dış politika davranışlarında gelenekler ve kurumsal kısıtlamalar daha önemli hale gelmeye başlamıştır ve bunun sonucu olarak devlet adamları kurumsal geleneklerin dışına çıkmamaya başlamışlardır.⁴³

1.4. Uluslararası Aktör Olarak Küçük Devletler

Uluslararası arenadaki küçük devletlerin perspektifleri, bir ülkenin yüz ölçümünün büyüklüğünün sonuçları ve BM diplomasisine bakış açıları da dahil olmak üzere son derece çeşitlidir. Bazı yazarlar yüz ölçümü büyüklüğün önemli olmadığını ve BM'deki büyüklük ve performans arasında bir ilişki olmadığını konusunda ısrar etse de; diğerleri de büyüklüğün pratik çıkarımları olduğuna dikkat çekmektedir. Olumlu tarafı benzer şekilde konumlandırılmış devletler arasında dayanışma oluşabilir. Olumsuz tarafı ise ülkelerin boyutları kapasiteyi etkiler ve devletlerin etkisini sınırlayabilir. Bununla birlikte, bazıları küçük devletlerin yüz ölçümü olarak büyüklüğün önemli bir belirleyici olmadığını, görevin kalitesi ve temsilcilerin bir devletin etkisini daha fazla belirleyeceğini söylemektedirler.⁴⁴

Küçüklüğün kendisiyle ilgili farklı görüşleri olmasına rağmen, küçük devletler uluslararası aktörler olarak birkaç ortak özelliği paylaşmaktadırlar. Bunlar;

- Öncelikle küçük devletler genellikle çok taraflı diplomaside oldukça başarılıdır. BM gibi çok taraflı uluslararası platformlar küçük devletlere, küresel meselelerde karşılaştırmalı boyutlarından çok daha büyük bir rol oynama fırsatı sunmaktadır. Lüksemburglu politikası Jacobs'a göre, "Küçük devletler aslında çok taraflılığa orantısız bir katkıda bulunuyorlar, çünkü sözlerimizi ve sesimizi dünya işlerinde duyurmanın tek yolu olduğunu

⁴³ Elman, a.g.e., s. 212

⁴⁴ Andrea Ó Súilleabháin, Small States as International Actors, International Peace Institute, 2014, s.4

biliyoruz.”⁴⁵ şeklinde ifade etmiştir. Sonuç olarak, küçük devletler genellikle çok taraflı diplomasi, ağ geliştirme ve gruplarla çalışma becerisine sahiptir. Bu işbirlikçi zihniyet ve konumlandırma uluslararası kuruluşlar için de önemlidir ve bir devletin BM'de etkili olmasına yardımcı olmaktadır.⁴⁶

- Küçük devletler, uluslararası hukukun üstünlüğünün korunmasına fazlaca önem verme eğilimindedir. BM sisteminin ve genel olarak uluslararası iş birliğinin güçlü savunucuları olarak hizmet vermektedirler. Geleneksel sert güç biçimlerinden yoksun oldukları için uluslararası sistem onların korumasıdır. Birçok küçük devlet koalisyonları BM'nin bir bütün olarak konsensüs inşasına doğru faaliyet göstermesine yardımcı olmaktadır. Gerçekte de; küçük devletler BM Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi uluslararası hukuk ve kurumların gelişmesine öncülük etmiştir.⁴⁷
- BM küçük devletlerin varlığına büyük bir katkı sağlamaktadır. Pek çok küçük devlet için BM'deki diplomatik misyonları, diplomatik temsili olmayan diğer devletlerle ticari ve iletişim kurdukları “dünya misyonu” dur. BM'nin geniş çerçevesi küçük devletlere birçok fırsat sunmaktadır. Örneğin; New York'taki ülke misyonları, küçük devletlerin dünya çapında elçiliklerini sürdürme masraflarını ödemediği küçük devletlerin birbirleriyle ve daha büyük ülkelerle bağlantı kurmaları için uygun maliyetli bir yol sağlayarak iki taraflı temas için platformlar olarak hizmet etmektedir.⁴⁸ Yine de, küçük devlet misyonları BM'nin varlığı için yerel yönetimlere ve yerli nüfusa gereken yatırımı haklı çıkarmalıdır. Birkaç daimi temsilci son zamanlarda kendi başkentlerinde, uluslarının BM yatırımlarının haklı olup olmadığı konusunda kamuoyu tartışmalarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu büyükelçiler, New York'ta birden fazla üye devletle ikili diplomasi yaparak kaydedilen

⁴⁵ Marie-Josée Jacobs, “Small States and their Role in International Relations,” speech delivered at the twentieth anniversary conference of the Forum of Small States, New York. 2012.

⁴⁶ Súilleabháin, a.g.e., s. 5

⁴⁷ A.g.e., s.5

⁴⁸ Mark Hong, “Small States in the United Nations,” *International Social Science Journal*, Cilt 47, No. 2, 1995, s. 281

malîyetler gibi, BM'deki küçük devletlerin katılımları karşılığında aldıkları faydaları ölçüp göstermek için araştırma çağrısında bulunmuşlardır.⁴⁹

- Küçük devletler, bölgesel ve benzer düşünen ortaklarla iş birliği yoluyla etkilerini en üst düzeye çıkarırlar. Bir büyükelçiye göre, “BM dünyasındaki gücümüz iş birliğidir. Birlikte birleşik bir şekilde hareket ettiğimizde, en iyisini yaparız. Her alanda, güçlü yanları birleştirerek gücümüzü maksimuma çıkarırız.” diye ifade etmiştir. Bu nedenle, küçük devletler genellikle hem yükleri paylaşmak hem de seslerini ve etkilerini arttırmak için bölgesel ve benzer düşünen gruplar ve ittifaklarla meşgul olmuşlardır.⁵⁰

Birçok küçük devlet diplomati BM çok taraflı sisteminin büyük bir dengeleyici olduğuna dikkat çekmektedir. Bunun merkezi bir unsuru, BM Genel Kurulu’nda “egemen eşitlik” veya “bir ülke, bir oy” ilkesidir. Büyük ve küçük devletler arasındaki bu resmi eşitlik sözleşmesi, oyun alanını düzleştirmenin işlevsel bir aracıdır. Ayrıca bu durum küçük devletler tarafından şiddetle savunulmaktadır. Ancak, küçük devletlerin karşılaştığı zorluklar, BM'deki küçük devletlerin hikayesinin daha karmaşık olduğunu göstermektedir. Etki ve başarı düzeylerine bakılmaksızın, küçük devletlerin çoğu, daha büyük meslektaşlarına göre daha sınırlı boyutları, kapasiteleri ve kaynakları göz önüne alındığında BM'deki görüşlerini ve çıkarlarını etkili bir şekilde ilerletmekte zorluklarla karşılaşmaktadırlar.⁵¹

Küçük devletlerin BM'nin ana organları ve ajanslarıyla çalışırken karşılaştıkları zorlukları tam olarak anlamak için, uluslararası forumlardaki rolleri hakkında olan tartışmalara dikkat etmek gerekir. Küçük devletler BM'de ya da selefi Milletler Cemiyeti’nde her zaman eşit üye olarak kabul edilmemiştir. 1919 ve 1920’de, Lihtenştayn, San Marino ve Fas gibi devletler, dış politika gündemlerini büyük komşu devletlerinden bağımsız olarak yürütmek için çok küçük birer devlet olarak görülmekteydi.⁵²

⁴⁹ Súilleabháin, a.g.e., s.5

⁵⁰ A.g.e., s.5

⁵¹ A.g.e., s.3

⁵² Thorhallsson Baldur, Small States in the UN Security Council: Means of Influence, Institute of International Affairs/Centre for Small State Studies, and Faculty of Political Science, 2011, s. 144

Bazı küçük devletlerin bağımsızlığına dair endişeler bugün dahil BM'de hala devam etmektedir. Birçok küçük devletin daha büyük bölgesel güçlere danışmalarını ve güçlü komşularının politika çıkarlarını dikkate almalarını gerektiren taahhütleri mevcuttur. Resmi taahhütler veya gereklilikler olmasa bile, birçok küçük devlet, birçok destek biçimi için bölgesel ve küresel güçlere güvenmeleri nedeniyle kendilerini pratikte daha büyük devletlerin etkisine maruz bırakmaktadırlar.

1960'ların sonları 1970'lerin başında, sömürgeciliğin tasfiyesi, çoğu küçük olan yeni devletlerin ortaya çıkışına yol açtığı için BM üyeleri arasında bir tartışma yaşanmıştır. Bazıları, küçük devletlerin sınırlı kaynakları nedeniyle BM Şartı'nın yükümlülüklerini yerine getiremediklerini ve pek çok küçük devletin barış operasyonlarını ve küresel krizlere karşı diğer müdahaleleri finanse etmekte zorluk yaşayacaklarını öngörmektedir. Bu yüzden tüm devletler için tam ve eşit üyelikten başka herhangi bir şeyin BM Şartı'na layık olmayacağına karar verilmişti. Tüm devletlerin egemenlik eşitliğini doğrulamak için Genel Kurul'a tam üyelik ve eşit oylama yapılmıştır. Bu zor tarihsel geçmiş göz önüne alındığında, küçük devletlerin egemen eşitlik ilkesine ve BM'nin dayandığı kurallara ilişkin çok taraflılığa yüksek önem verme eğiliminde olduğu anlaşılmaktadır. BM, sınırlarını savunmak için sınırlı kaynakları olan küçük devletlere, egemenliklerini koruyan uluslararası anlaşmalar ve kanunlar çerçevesi sağlamaktadır.⁵³

1.5. Küçük Devlet -Büyük Devletlerin İlişkileri

Waltz, devletlerin güç ve etkinlik bağlamında eşit olmadıklarını vurgulamaktadır. Temel işlevler (vatandaşlarının güvenlik ve ihtiyaçlarını karşılamak, kamu düzenini sağlamak, vergi toplamak vb.) hepsinde aynı olmakla beraber bunu başarabilme kabiliyetleri değişkendir.⁵⁴ Waltz, uluslararası sistemde kabiliyetlerin aktörler arasındaki dağılımını değişken bir özellik olarak ifade etmektedir. Bu kabiliyet dağılımını (distribution of capabilities) başlığı altında değerlendiren Waltz, klasik Realizm'de büyük önem verilen gücün ancak kabiliyet dağılımına bakılarak hesaplanabileceğini dile getirmiştir.⁵⁵

⁵³ Thorhallsson, a.g.e., s. 142

⁵⁴ Waltz a.g.e., s. 91

⁵⁵ Waltz a.g.e., s.93

Waltz'a göre uluslararası sistem ancak; devletlerin türdeşliği, sistemin anarşik yapısı ve kabiliyet dağılımı değişirse değişikliğe uğramaktadır. Bu kriterlere göre, anarşi ve devlet türdeşliği uzun yıllar sabit kalabildiğinden dolayı kabiliyet meselesi önem arz etmektedir. Çünkü kabiliyet sürekli değişmektedir. Waltz, Soğuk Savaş iki kutuplu uluslararası sistemin bir örneği olarak kabul etmektedir. Hatta çift kutuplu sistemlerin çok kutuplu ve tek kutuplu sistemlere göre daha istikrarlı olduğunu vurgulamaktadır.⁵⁶

Devletler amaçlarına ulaşmak için dış politikada bazı stratejiler geliştirirler. Kullanılan temel strateji “dengeleme” olarak kabul edilmiştir. Dengeleme stratejisi devletler bütün ilişkilerini dengede tutmaya çalışırlar, özellikle uluslararası ilişkilerde devletler büyük tehditlerle karşılaştığı zaman durumu dengelemeye çalışır. Waltz, Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği’ni kaçınılmaz biçimde birbirlerini dengelediklerini ifade etmiştir.⁵⁷

Güç dengeleme teorisinin yapısal modelinde Waltz, dengelemenin zıttı olarak “bandwagoning”i (eklemlenme) kullanmıştır. Eklemlenme daha güçlü koalisyona katılma anlamına gelir. Uluslararası İlişkiler çalışmalarda eklemlenme stratejisi ilk kez 1942 yılında Quincy Wright tarafından kullanılmıştır. Bu stratejiyi güçlü olanın yanında yer almak olarak tanımlayan Wright, eklemlenme stratejisini küçük devletler tarafından tercih edilen bir strateji olduğu için “mazlum politikası” (underdog policy) olarak ifade edilmiştir.⁵⁸ Her ne kadar kavram ilk kez Wright tarafından kullanılmış olsa da dengeleme ve eklemlenme stratejileri arasındaki “keskin” ayrımı yapan ve bu anlamda tartışmayı başlatan Waltz’dur. Waltz’a göre dengeleme, peşine takılmak stratejisinin zıttıdır. Her iki strateji de güvenlik arayışında olan devletin kendi durumlarına uygun olarak ürettiği bir davranış biçimidir.⁵⁹ Onun tanımıyla dengeleme zayıf olan tarafı desteklemek, eklemlenme ise hegemonya tesis edebilecek kapasiteye sahip güçlü olan tarafla ittifak kurmaktır.⁶⁰

⁵⁶ Mehmet Ali Tuğtan, Güç, Anarşi ve Realizm. (Editör: Evren Balta). Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2018, s.125

⁵⁷ Waltz, a.g.e., s.96

⁵⁸ Q. Wright, A Study of War, University of Chicago, 1942, s. 136.

⁵⁹ Arnold Wolfers, "The Balance of Power in Theory and Practice," in Wolfers, Discord and Collaboration: Essays on International Politics Baltimore, Md.: The Johns Hopkins University Press, 1962, p. 124.

⁶⁰ Waltz, a.g.e., s. 126.

Eklemlenme eşit olmayan alışverişi içermektedir. Savunmasız durumda olan devlet yada küçük devlet, egemen güce asimetrik tavizler verir ve ikincil bir rolü kabul eder. En önemlisi, eklemlenme egemen müttefik tarafından gayri meşru eylemleri destekleme veya tolere etme istekliliğini göstermektedir.⁶¹

Devletlerin eklemlenme stratejisine başvurmaları aslında devletin kendisinden çok uluslararası ya da bölgesel sistemdeki kapasite dağılımıyla ilişkilidir. Küçük güçlerin dengeleme yapabilme kapasiteleri sınırlıdır ve hatta tek bir dominant gücün olduğu sistemlerde diğer büyük güçler bile dengeleme yapmaları zordur.⁶² Çünkü tek kutuplu sistemlerde yaygın olarak dengeleme yerine eklemlenme stratejisi devletler tarafından tercih edilmektedir. Bu nedenle Realistler için dengelemenin yapılamayacağı yerde eklemlenme stratejisi en iyi alternatif olarak düşünülmektedir. Bu stratejiyle devlet büyük güçlerle işbirliği imkânlarını geliştirerek güvenliğini garanti altına almaya, ekonomik ve siyasal olarak çeşitli kazançlar elde etmeye ve kendi dış politika amaçlarını yerine getirmeye çalışmaktadır.⁶³

Bu doğrultuda Küba'yı hem küçük devlet olarak hem de eklemlenme stratejisi kapsamında inceleyecek olursak;

Küba yalnızca bir ada değil, 1600 irili ufaklı adadan oluşan bir takımadadır. Bu irili ufaklı adalar içinde en önemlilerinden biri Küba'nın kendisidir. Takımada yaklaşık 111.000 kilometrekarelik bir alanı kaplamaktadır. Küba adası 1200 km uzunluğundadır. En dar kısmı 32 km ve en geniş kısmı 190 km genişliğindedir. Küba'nın nüfusu günümüz itibarıyla 11 milyon civarındadır.⁶⁴ Küçük devlet tanımıyla ilgili net bir şekilde açıklamalar bulunmasa da, Küba hem yüzölçümü bakımından hem de nüfus oranına baktığımızda küçük devlet olarak kabul edilmektedir.

⁶¹ Stephen M. Walt, *Testing Theories of Alliance Formation: the Case of Southwest Asia*, Cambridge University Press, Cilt 42, No 2, 2009, s.55

⁶² David C. Kang, "Hierarchy, Balancing, and Empirical Puzzles in Asian International Relations", *International Security*, Cilt 28, No 3, 2003, s. 172

⁶³ Nigel R. Thalakada, *Unipolarity and the Evolution of America's Cold War Alliances*, Palgrave Macmillan, London, 2012, s. 12

⁶⁴ Navarro, a.g.e., s.15

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEKER POLİTİKASI EKSENİNDE ABD’NİN KURULUŞUNDAN SOĞUK SAVAŞ’A LATİN AMERİKA’YA BAKIŞI

2.1 ABD Dış Politikasında Latin Amerika

Latin Amerika ve Karayipler’in sömürgeleştirilmesi, İspanya ve Portekiz öncülüğünde gerçekleşmiştir. 15. yüzyılda İspanya Kraliçesi’nin sağlamış olduğu maddi destek sayesinde Kristof Kolomb keşif için uzun bir yolculuğu çıkmıştır. Bu yolculukta Kolomb sürekli batıya doğru giderek Asya’ya ulaşacağını düşünmekteydi. Ancak 1492’de Kolomb ilk kez Bahama kumsallarına ayağını basarak farkında olmadan İspanya için Amerika kıtasını keşfetmiştir.⁶⁵ İspanya’nın deniz aşırı keşfinden neredeyse on yıl sonra 1500’de Portekiz donanması Hint Okyanusuna ulaşmak için Portekizli komutan Pedro Alvares Cabral yola koyulmuştur. Hava koşulları ve rotasından saptığından dolayı geri dönmek üzereyken Brezilya’ya varmıştır. Cabral ‘da Kolomb gibi nereye vardığını bilmiyordu ama buranın Hindistan olmadığına farkına varmıştı.⁶⁶ Avrupalıların Amerika kıtalarına ayak basmasıyla beraber Brezilya toprakları üç yüz yılı aşkın süre Portekiz sömürgesi altında yaşamışlardır. Bu sürede Brezilya’ya ve Amerika kıtalarının diğer bölgelerine Afrika’dan köleler getirerek tarımdan, madencilığe kadar geniş bir yelpazede sömürge ekonomisini oluşturmuşlardır.⁶⁷

Portekiz Krallığı’nın Asya’daki imparatorluğuna daha fazla ilgi göstermesinden dolayı 1530’lara kadar Brezilya geri planda kalmıştır. Fakat bu tarihlerde Fransız gemilerinin Brezilya sahillerine ulaşmasıyla beraber Portekiz endişe duymaya başlamıştır. Bunun üzerine kendi haklarını savunmak için bir grup Portekizli, Brezilya’ya yerleşmek için yola çıkmışlardır. Portekizlilerin buraya yerleşmesi demek ormanları temizleyip bir şeyler ekip dikmek ve özellikle şeker kamışı

⁶⁵ Oral Sander, *Siyasi Tarih: İlk Çağlardan 1918’e*, Ankara, İmge Kitabevi, 2003, s.90 ve Eduardo Galeano, *Latin Amerika’nın Kesik Damarları*, çev. Roza Hakmen, Attila Tokatlı, İstanbul, Sel Yayıncılık, 2014, s. 25.

⁶⁶ John Charles Chasteen, *Latin Amerika Tarihi*, çev. Ekin Duru, İstanbul, Say Yayıncılık, 2012, s.32.

⁶⁷ Segâh Tekin, *Brezilya Dış Politikası-Gelenek ve Değişim*, İstanbul, Der Yayınları, 2018, s.9

yetiştirmek demekti. Bu topraklarda şeker kamışı öğütölüp, kaynatılıp yoğun bir kıvama ulaştıktan sonra bozulmayan bloklar şeklinde sandıklara konularak gemilere yüklenmekteydi. Bu sayede Avrupa’da şeker kamışı yetişmediğinden dolayı yüksek fiyatlara satıp kâr elde etmekteydiler. şeker kamışı bu özellikleri sayesinde yüzyıllarca başta Brezilya ve Karayipler olmak üzere Amerika kıtalarının tropikal iklim kuşağında yer alan bölgelerinde yetiştirilmiş ve en çok kâr sağlayan ürünler arasında yer almıştır.⁶⁸ Brezilya 1822’de Portekiz’den bağımsızlığını ilan ederek bir imparatorluk olmuştur.

İşpanyol Latin Amerika’sında ise 1808’de Napolyon’un İşpanya’ya asker gönderip, Kral VII. Ferdinand’ı tahttan indirip, yerine kardeşi Joseph’i İşpanya Kralı yapmasıyla beraber Latin Amerika’da da bağımsızlık hareketleri yavaş yavaş başlamıştır. Ferdinand’ın tahttan indirilmesiyle Sevilla’da, Ferdinand destekçileri tarafından İşpanyollar bir cunta⁶⁹ kurmuşlar ve İşpanya ile sömürgeleri de Kral adına yönetmeye başlamışlardır. İşpanyol sömürgeleri de cuntaya bağlılık göstererek cuntalar kurmuşlardır. Kurulan bu cuntalar bağımsızlık yolunda atılan ilk adımlardı ve böylece Latin Amerika’da bağımsızlık savaşları başlamıştır. 1810 yılından itibaren Buenos Aires, Caracas, Santiago, Montevideo, Quito ve Bogota’da çeşitli ayaklanmalar meydana gelmiş. Eylül 1810’da Meksika’da Morelos, Hidalgo ve Allende liderliğinde başlayan ayaklanma neticesinde Kasım 1813’te Meksika bağımsızlığını ilan etmiştir.⁷⁰

1816’da Simon Bolivar İşpanyollar’a karşı savaşarak Venezuela’nın bağımsızlığını ilan etmiştir. Bolivar 1819’da Venezuela Devlet Başkanı olarak göreve başladıktan sonra Bogota’yla savaşmış ve Kolombiya devletini kurarak Venezuela topraklarına eklemiştir. Devam eden yıllarda Ekvator (1822), Arjantin (1816), şili (1818), Panama (1921), Brezilya (1822), Uruguay (1828) da bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. 1821’de Orta Amerika’da beş eyalet bağımsızlığını ilan etmiş ve Meksika İmparatorluğu’na katılmıştır. Meksika İmparatorluğu’nun 1823’te yıkılmasıyla beraber Meksika’dan ayrılan eyaletler Orta Amerika Birleşik Eyaletleri’ni kurmuşlardır. Fakat bu eyaletlerin aralarında sürekli çatışmalar

⁶⁸ Charles, a.g.e., s.35

⁶⁹ Cunta: İşpanyolca komite, konsey anlamındadır.

⁷⁰ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyaseti*, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2010, s.977-978.

çıkmasından dolayı 1838’de Guatemala, Honduras, El Salvador, Nikaragua ve Costa Rica isimleriyle günümüzde olduğu gibi beş ayrı bağımsız devlet oluşmuştur.⁷¹

1823’te ABD Başkanı James Monreo, kendi adıyla anılan Monreo Doktrini’ni deklare etmiştir. Doktrinin odak noktası Eski Dünya olarak bilinen Avrupa ve Yeni Dünya olarak bilinen Amerika’nın birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmasına dayanmaktadır. Bunun en büyük sebebi de karışıklık ve çalkantıyı temsil eden Avrupalı sömürgeci güçlerin, Amerika kıtasındaki nüfuzlarını sonlandırmak ve kendi nüfuzlarını arttırmaktır. ABD’nin Monroe Doktrini’ni ilan etmesinde ilk etapta İngiltere’nin oldukça yardımı dokunmuştur. İngiltere, Amerika kıtasından sağlamış olduğu ekonomik kazançları diğer Avrupalı güçlerle paylaşmamak için ABD’ye bir teklifte bulunmuştur.⁷² Fakat Amerika kıtasının diğer Avrupalı güçlerin nüfuzuna karşı korunması için önerdiği teklif ABD tarafından kabul edilmemiştir. Çünkü bu teklifi kabul etmesi durumunda İngiltere’ye bir şekilde bağımlı hale gelecekti. Aynı zamanda ABD çıkarları doğrultusunda gerektiğinde İspanya, Rusya, Fransa gibi Avrupalı güçleri İngiltere’ye karşı kullanma şansından da vazgeçmek zorunda kalacaktı. Monroe Doktrini’nde asıl söz konusu olan İspanya’nın Latin Amerika’da bulunan sömürgeleriydi. Ancak İspanya’nın buradaki sömürgelerini kaybedeceği anlaşıncı, ortaya çıkan güç boşluğunu İngiltere veya Rusya tarafından doldurulmasının önlenmesi ABD’nin başlıca amacı haline gelmiştir.⁷³

Bu doktrin sayesinde Avrupa ülkeleri, Amerika kıtasında istedikleri gibi yeni sömürgeler edinmelerine ve bu bölgedeki yönetimlere müdahale etmelerine müsaade verilmeyecekti. Bu bakımdan bölgedeki ülkelerin yönetimlerine Avrupalı devletlerin karışmaması, ABD’nin ise müdahale edebilmesi için zemin hazırlanmaktaydı. Çünkü bu doktrinde açıkça belirtildiği gibi, Avrupa devletlerinin herhangi bir sömürgecilik teşebbüsünde bulunması durumunda karşılığında ABD çıkacaktı.⁷⁴ ABD Monroe Doktriniyle Latin Amerika kıtasının, sömürgeci Avrupa devletler tarafından yeniden koloni haline gelmesini engellerken aynı zamanda kendine de yeni bir etki alanı

⁷¹ Sait Yılmaz, “Latin Amerika’da Neler Oldu”, https://www.academia.edu/7647872/Latin_Amerikada_Neler_Oldu, Erişim Tarihi: 07.01.2020 sy.2

⁷² LaFeber, a.g.e., s. 83-84

⁷³ McDougall, a.g.e., s.69

⁷⁴ Kelly ve Romero, a.g.e., s.7.

oluşturmuştur.⁷⁵ Bunun neticesinde ABD, Meksika başta olmak üzere diğer Latin Amerika ülkeleriyle savaşarak ya da toprak satın alarak sınırlarını genişletmiştir. Devam eden yıllarda ise izlemiş olduğu bu yayılmacı politikayı bırakarak yerine askeri, siyasi ve ekonomik müdahaleler şeklinde farklı politikalar yürütmüştür.⁷⁶

ABD'nin Monroe Doktrin'i aracılığıyla Latin Amerika'yı sahiplenme isteği felsefi anlamda da derinleşmekteydi. Bu derinleşme "Manifest Destiny" yani "Açık Yazgı" olarak bilinen siyasal felsefeye dayanmaktadır. John O. Sullivan tarafından ortaya atılan bu görüş doğrultusunda, ABD bulunduğu kıtada çok doğal bir yayılma hakkına sahip ve Amerika'ya bu hakkı veren de bizzat Tanrı olduğuna inanılmaktaydı. Dolayısıyla Tanrı tarafından verilen bu hakkı ABD'nin elinden almaya çalışmak, Tanrıya karşı gelmekle aynı anlamı taşımaktaydı.⁷⁷ Bu anlayışın temsilcileri, bununla yetinmeyip aynı zamanda dünyanın geri kalanının da özgürleştirilmesi için Tanrı'nın ABD'yi görevlendirdiğine inanmaktaydı. Bu görüş doğrultusunda Amerikan nüfuzunun sürekli artış göstermesi ve kıtada yayılması için uygun bir ortam hazırlanmıştır.⁷⁸

Monroe Doktrini'nin sağlamış olduğu güvenle birçok Amerikan şirketi Latin Amerika ülkelerine yatırımda bulunmaya başlamıştır. Bununla beraber diğer yabancı şirketlere de izin verebilme gücüne ulaşmışlardır. ABD Başkanı Monroe'nun aracılığıyla Avrupa'daki büyük şirketler ve ülkelerde de söz sahibi olmuştur. Bu dönemde ABD ve Latin Amerika'nın ekonomisini kıyasladığımızda kişi başına düşen milli gelir farkı gittikçe büyümekteydi. 1700'lerde Latin Amerika'da kişi başına düşen milli gelir 521 \$ iken, Britanya hakimiyetindeki bugünkü ABD'de 527 \$ idi. Fakat ilerleyen üç yüz yıllık zaman zarfında ABD, Latin Amerika'nın önüne geçmiştir. 20. yüzyılda ABD'de kişi başına düşen milli gelir Latin Amerika'dan beş kat daha fazlaydı.⁷⁹

Monroe Doktrinini'nin etkisiyle beraber 1898'deki ABD-İspanya savaşına kadar, Avrupalı güçler Latin Amerika bölgesiyle pek ilgilenmemişlerdir, yani bir

⁷⁵ Blouet ve Blouet, a.g.e., s.105.

⁷⁶ Mustafa Keskin, "ABD'nin Müdahaleci Dış Politikası: Latin Amerika Örneği", *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt 4, No 1, 2016, s.71.

⁷⁷ McDougall, a.g.e., s.77

⁷⁸ Gültekin Sümer, "Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, No 19, 2008, s. 123.

⁷⁹ Francis Fukuyama, *Falling Behind*. New York, Oxford University Press, 2008, s. 3- 4

bakıma bu bölge unutulmuş durumdaydı. 1860'larda Meksika'da Miramon adlı bir kişi kilise ve toprak sahiplerinin desteğini alıp hükümeti ele geçirerek, Avrupalı devletlerden büyük miktarda kredi almıştır. Fakat aldığı borçları ödeyemeden rejim çökmüş ve onun yerine gelen Juarez kalan borçları reddedince, Monroe Doktrini'ni kabul etmeyen İspanya, İngiltere ve Fransa, Meksika'ya birleşik bir ordu göndermişlerdir. Ancak, Fransız İmparatoru III Napolyon'un desteğiyle bir Avusturya soylusu olan Maximillian'ı Meksika İmparatoru yaparak, ülke bir Fransız uydusu haline getirilmek istenmiştir. Bunun üzerine İngiltere ve İspanya, ordularını geri çekmişlerdir. ABD bu dönemde ülkesinde yaşanan iç savaş nedeniyle meşguldü. III Napolyon'da ABD'nin bu meşguliyetini fırsat bilerek Meksika'da kolaylıkla etki alanı sağlayacağını düşünmekteydi. Fakat 1865'te ABD bütünlüğünü koruyup, Fransa da ordu desteğini geri çekince, 1867'de Maximillian iktidardan indirilerek idam edilmiştir. Bunun ardından Meksika'da Juarez ve çeşitli liberaller tekrar iktidara gelmişlerdir. Ancak, uzun bir süre geçmeden Meksika, Porfirio Diaz'ın diktası (1876-1911) altına girmiştir.⁸⁰

19. yüzyılın sonuna doğru ABD, Latin Amerika ülkeleri üzerinde daha fazla hakimiyet kurmak ve kıtayı dış tehditlere karşı korumak amacıyla 1879-1900 yılları arasında Latin Amerika'daki nüfusunu baskı kurarak arttırmak istemiştir. Fakat bu politika düşünüldüğü kadar işe yaramayınca politika değişikliğine başvurmuştur. 20.yüzyılda ABD'nin Latin Amerika'ya yönelik politikası beş dönem altında değerlendirilebilir. Bunlardan birincisi 1900 – 1928 yılları arasında uygulanan “Big Stick” (Büyük Sopa) olurken bu dönem içerisinde 1909 – 1913 yılları arasında da “Dolar Diplomasisi” (DD) uygulanmıştır. İkinci olarak 1928 – 1941 yılları arasında “İyi Komşuluk Politikası” (GN) üçüncü olarak 1945 – 1974 yılları arasında “Soğuk Savaş Politikası” ve son olarak 1974 – 2000 yılları arasında “Neoliberal Çağ” olarak bilinen politika uygulanmıştır.⁸¹

1898 yılı ABD için milat olarak sayılmakta ve müdahaleci politika anlayışının sembolü olarak anılmaktadır. Latin Amerika ülkeleri ABD'nin bu yükselişinden en başta endişelenmediler tam aksine Avrupa'nın müdahaleci

⁸⁰ Sander a.g.e., s.288

⁸¹ Kamuran Bilal Özgenç, “20.Yy'da Abd'nin Latin Amerika Politikaları” https://www.academia.edu/33461823/_20.YYDA_ABDN%C4%B0N_LAT%C4%B0N_AMER%C4%B0KA_POL%C4%B0T%C4%B0KALARI_, Erişim Tarihi: 07.01.2020, 2017, sy.2-3

tavırlarına karşı bir denge mekanizması olarak gördüler.⁸² 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ABD, Latin Amerika’da tek güç olmak istemişti fakat bunun önündeki engel Küba’daki İspanyollar olarak görülmekteydi. 1898’de gerçekleşen ABD-İspanya Savaşı bu isteği gerçekleştirmeye yönelik büyük bir adım olduğu söylenebilir. 1898 Paris Antlaşmasıyla beraber savaşın sona erip, 400 yıllık İspanyol sömürgeciliğinin de yok olmasıyla ABD bölgedeki tek lider konumuna ulaşmıştır.⁸³

Böylelikle 20. yüzyıl itibariyle ABD, Latin Amerika ülkelerinin iç işlerine yönelik daha müdahaleci bir tavır takınmaya başlamıştır. ABD Başkanı Theodore Roosevelt yönetimi, Monroe Doktrini’nin içeriğini genişleterek, Orta ve Güney Amerika’da herhangi bir devlet siyasal ve toplumsal açıdan ABD’nin güvenliğini zedeleyecek olursa o ülkeye müdahalede bulunacağını açıkça dile getirmiştir. Roosevelt yönetimi 1901’de Panama toprakları içinde olan Kolombiya hükümetine Panama Kanalı’nın açılması için bir anlaşma dayatmıştır. Fakat Kolombiya Senatosu anlaşmayı onaylamayınca ülkede isyan çıkmıştır. Bu isyan kısa zamanda bir iç savaşa dönüşerek 26.000 kişinin ölmesine sebep olmuştur. Amerika bunu fırsat bilerek Panama’ya 10 milyon \$ vererek kanalın işletim hakkını satın almıştır. Roosevelt yönetimi bu dönemde “Big Stick” (Büyük sopa, zora dayalı siyasi güç) diplomasiyle anılmaktaydı. Big Stick diplomasi ABD’nin bölgedeki hegemonyasını da sağlamlaştırmıştır. Akabinde ABD, Latin Amerika kıtasında bulunan Nikaragua (1912), Haiti (1914) ve Dominik Cumhuriyeti’ne (1914) de müdahalelerde bulunmaya başlamıştır. Bu müdahaleler daha sonra Muz Savaşları (*Banana Wars*) olarak anılmış ve Latin Amerika coğrafyası bu sebeplerle ABD’nin “arka bahçesi” olarak tanımlanmaya başlamıştır.⁸⁴

1913’te ABD Başkanı seçilen Woodrow Wilson daha önceki başkanlara göre Latin Amerika konusunda farklı düşüncelere sahip olup, bu ülkelerin demokratik yapıya sahip olmaları konusunda daha iyimserdi. Bölgede bulunan pek çok devlet

⁸² Brewer, a.g.e., s. 65

⁸³ Brewer, a.g.e., s. 77

⁸⁴ Esra Akgemci, *Chavez Döneminde Venezüella’nın ABD’ye Yönelik Dış Politikası*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011, s.52-53

ABD'yi örnek almaktaydı. Fakat Latin Amerika ülkelerinin, rol model olarak gördükleri politik sistemi nasıl uygulanacakları konusunda tereddütleri vardı.⁸⁵

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD'nin Latin Amerika'ya yönelik politikalarında yumuşamaya doğru adımlar atılmıştır. Bölgede bulunan ABD birlikleri aşamalı bir şekilde geri çekilmişlerdir. Roosevelt'le beraber ABD, Dolar Diplomasisi aracılığıyla ticaret ve deniz politikalarında değişiklikler yapmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Cordell Hull bölgeye yönelik 1934 yılında uygulamaya konan Karşılıklı Ticaret Anlaşması Yasası'nın (RTTA) çıkmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu yasanın uygulanmasıyla beraber bölgeye yönelik tarife ücretleri azalmıştır. Örneğin; 1932 yılında tarife ücretleri %59 iken 1945'te %28,2'lere düşmüştür.⁸⁶

1920'lerde Büyük Buhran tüm dünya ekonomik anlamda etkilenmiştir. ABD dünyanın en büyük ihracatçısı olmasına rağmen bu krizle beraber ihracatı 5,4 milyar \$ 2,1 milyar \$ düşmüştür. Latin Amerika ülkelerinin birçoğu da ekonomik olarak ABD'ye bağlı olduğundan dolayı bazı sıkıntılar yaşamışlardır. ABD Başkanı Hoover dönemiyle beraber Latin Amerika'ya olan müdahaleci anlayış yumuşamaya ve karşılıklı ilişkiler gelişmeye başlamıştır. Bu durum da 1928 itibarıyla de ABD ile iyi komşuluk politikasının temellerinin atılmasını sağlamıştır.⁸⁷

1932 yılına gelindiğinde ABD başkanlık seçimlerini Franklin D. Roosevelt kazanmıştır. 1934'te ABD Başkanı Roosevelt Latin Amerika ülkeleriyle "İyi Komşuluk Politikasını" ilan etmiştir. Bu politikayla birlikte bölge ülkelerine doğrudan müdahalede bulunmak yerine ABD yanlısı kişilerin iktidara gelmesini destekleyen bir yaklaşım benimsemiştir. 20. yüzyıl boyunca uygulanan bu politika Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde bulunan doğal kaynakların kendi istekleri doğrultusunda kullanılması için Amerikan yanlısı kişiler tarafından ülkenin yönetilmesini uygun görmekteydi. Bu durum çoğu zaman insan hakları ihlalleri ve katliamlara neden olmakla beraber hiçbir yerde başarılı olmamıştır.⁸⁸ Birinci Dünya Savaşı'na Latin Amerika ülkelerinin kayıtsız kalmasından dolayı ABD daha da

⁸⁵ Robert A. Pastor, *Exiting The Whirlpool U.S. Foreign Policy Toward Latin America and The Caribbean*, Newyork, 2001, s. 222

⁸⁶ Pastor, a.g.e., s.223

⁸⁷ Brewer, a.g.e., s. 103

⁸⁸ E. San Juan Jr, *U.S. Imperialism and Revolution in the Philippines*, Palgrave, Macmillan, 2007, s.2.

güçlenmiştir. 20 tane Latin Amerika ülkesinin sadece 8 tanesi Almanya'ya savaş ilan etmiş ve sadece Brezilya ile Küba müttefiklere aktif destek sağlamıştır. Savaş boyunca Latin Amerika ülkeleri hammadde ihracatı sayesinde ekonomilerini güçlendirmişlerdir. Fakat 1920'lerde dünya genelinde yaşanan ekonomik problemler nedeniyle Latin Amerika ülkeleri de çeşitli zorluklar çekmişlerdir.⁸⁹

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD, arka bahçesi olarak gördüğü Latin Amerika'yı yeniden yapılandırmak istiyordu. Bu doğrultuda öncelikle 1947 yılında Rio Paktı çerçevesinde Amerika kıtalarındaki ülkelerle “Karşılıklı Savunma Antlaşması” yapmış ve bir yıl sonra da Amerikan Devletleri Örgütü'nü (OAS) kurmuştur. Bu düzenlemeler 1823 Monroe Doktrini'nin Soğuk Savaş içindeki dönüşünü temsil etmekteydi. Bunun temel amacı da askeri ortaklıkla bu ülkelere komünizmin girmesini engellemektir.⁹⁰ Bu sürede dönemin ABD Başkanı Henry Truman farklı bir politikaya yönelmiştir. Truman öncelikle Latin Amerika ülkelerinden Meksika, Arjantin ve Uruguay haricinde diğer ülkelerin Sovyetler Birliğiyle olan ilişkisini engellemiştir. Ardından hükümetlere baskı yapmaya başlamıştır.⁹¹ Brezilya ve Uruguay başta olmak üzere bazı ülkeler Amerikan askerlerinin ülkelerine yerleşmesini reddetmiştir. Fakat Uruguay'da 1947 yılında ABD nükleer bombardıman uçaklarıyla güç gösterisinde bulunmasıyla ülkeler askeri yardım karşılığında ABD'nin çok taraflı müdahalesinin öngören 1947 Rio Anlaşmasını imzalamışlardır. Soğuk Savaş süresince ABD'nin en büyük korkusu Komünizmin yakın bölgelere yayılmasıydı. Bu sebeple demokratik seçimlerle gelmiş olsa bile sol eğilimli ya da çıkarlarına uygun olmayan hükümetleri devirmiştir.⁹²

2.2 ABD- Latin Amerika İlişkileri ve Şeker Üretimi

2.2.1 Dünya Şeker Üretimi

Gıda üretiminin en temel ürünlerden biri olan şeker, bugün dünyada birçok ülkede şeker kamışı ve şeker pancarı başta olmak üzere çeşitli bitkilerden elde edilerek üretilmektedir. Şekerin kullanılması dünyanın bazı bölgelerinde çok eski

⁸⁹ Noam Chomsky, *Year 501: The Conquest Continues*, Boston, South End Press, 1993, s.171.

⁹⁰ Yılmaz, a.g.e., s. 4-5

⁹¹ Özgenç, a.g.e., s.6

⁹² Yılmaz, a.g.e., s. 4-5

dönemlere kadar uzanmakla beraber ilk kez şeker 8. yüzyılda Orta Doğu'dan Avrupa'ya getirildiğinde şekerin bilinmemesi oldukça ilginç bir durumdu. Amerika'nın keşfiyle beraber dünya şeker üretiminde büyük bir dönüşüm yaşanmıştır. Brezilya ve Küba gibi yerlerde şeker kamışı üretimi yaygınlaşmıştır. Özellikle 16. yüzyılın sonlarına doğru Portekiz sömürgesi altında olan Brezilya'da yüksek miktarlarda şeker kamışı üretilmiş ve Portekiz bu dönemde dünya şeker ticaretinde lider konuma ulaşmıştır. Bununla birlikte 17. yüzyıla kadar şeker, Avrupalı soylular tarafından tüketilen ve köylüler için lüks bir üründü. 1627'de Barbados'un ele geçirilmesi ve 1700'lerde İspanya sömürgesi altında olan Küba'da artan şeker üretimi tarihte bir dönüm noktası olmuştur. Avrupa'da şeker ticareti yapan ülkeler arasına Portekiz ve İspanya'dan bir kısım sömürge toprağı satın alan Hollanda da dahil olmuştur. Hollanda, Karayipler ve Latin Amerika'da 17. yüzyılda bine yakın şeker rafinesi kurarak şeker ticaretinin merkezindeki güç haline dönüşmüştür. Hollanda, Yeni Dünya'nın sömürgeleştirilmesiyle beraber şeker üretiminde tarlalarda çalıştırmak için gerekli olan işgücü için milyonlarca Afrikalı'nın Amerika'ya getirilerek köleleştirilmesine neden olmuştur.⁹³ Bu dönemde, Amerika'ya Afrika'dan köle taşınması Üç Yönlü Ticaret olarak anılmaktadır. Başta İngiltere olmak üzere Avrupa'dan Afrika'ya tekstil ürünleri getiren gemiler, Afrika'dan bindirilen köleleri Amerika'ya getirmekte, oradan da gemilere şeker yükleyerek Avrupa'ya geri götürmekteydi. Üç Yönlü Ticaret'le birlikte kölelerin Amerika'ya gelip çalışmaya başlaması şeker üretimini daha verimli hale getirmiştir. Hatta bu dönemde şeker “beyaz altın” olarak anılmaktaydı.⁹⁴

18. yüzyılın sonlarına kadar şeker lüks yerine bir zorunluluk olarak kabul edilmiş ve 1900'lerin başında ortalama bir Avrupa hanesi tarafından tüketilen tüm kalorilerin beşte biri şeker haline gelmiştir. Şeker ayrıca serbest ticaret teorisyenlerinin de odak noktası olmuştur. Tarife kısıtlamalarıyla sürdürülen şekerin yüksek fiyatının, İngiltere'de şeker iç pazarını kısıtladığı inancı, şeker üreticilerini ve serbest ticaret teorisyenlerini de kısıtlamalara karşı lobi yapmaya teşvik etmiştir.

⁹³ Sanjaya Baru, “Structural Changes in the International Sugar Economy”, *Social Scientist*, Cilt 15, No 4, 1987, s.59-60

⁹⁴ Senem O. Köse, *Dünya Şeker Ticareti, Avrupa Birliği Şeker Reformu ve Türkiye'de Şeker Sektörünün Durumu*, T.C. Tarım ve Köyışleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı AB Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008, s.4

Böylece 1846'da İngiliz şeker üreticilerinin baskısıyla beraber, ünlü serbest ticaret savunucularından olan Manchester Okulu'nun yapmış olduğu savunma İngiliz tarife politikasının serbest ticareti teşvik etmesini sağlamıştır.⁹⁵ Bu politika İngiltere içindeki şeker tüketimini de arttırmıştır. Kişi başına düşen şeker tüketimi İngiltere'de 1815-1844 arasında yılda 20 pounddan az,⁹⁶ 1844'te 34 poundun üstünde, 1890'larda ise 80-90 poundun arasında seyretmiştir.⁹⁷

Şeker ticaretinde madalyonun diğer tarafına bakıldığında (daha önceki köle ticaretinden ayrı olarak) şeker üreten belli başlı ekonomilerin tek bir üründen elde edilen kazançlara artan bağımlılığı görülmektedir. Birçok Afrika, Güney ve Orta Amerika ekonomisinin tek mahsul niteliği, büyük ticaret ekonomilerinin gelişmiş sanayi ülkelerine olan ihracat ticaretine aşırı bağımlılıklarının bir ürünüydü. Özetle, Şeker İhracatıyla Gelişmekte Olan Ekonomiler (SEDE'ler) söz konusu olduğunda şeker üretimi ve ticareti, sömürgeciliğin bir ürünü olmaktaydı. Hem üretim hem de ticaret Avrupalılar tarafından kontrol edilmekte, çoğunlukla İngiliz sermaye ve tüketimi ağırlıklı olarak Avrupa'da yoğunlaşmaktaydı. SEDE'lerin şeker bağımlılığı, bu ekonomiler üzerindeki sömürgeciliğinin sembolüydü. Uluslararası şeker ekonomisindeki mevcut krizle ilgili ironik olan, Avrupa'nın bir kez daha SEDE'leri daha büyük ekonomik sarsıntılara iten ithal şekere olan 'bağımlılığı' serbest bırakma girişiminde bulunmuş olmasıydı.⁹⁸

Günümüzde Üretim ve tüketim açısından şeker, dünyanın en yaygın üretilen ve işlem gören ürünlerinden biridir. 110'dan daha fazla ülke şeker (pancar ve kamış) üreticisi olarak listelenirken, birçok ülke net ithalatçı durumundadır. Bu ülkelerin ise yaklaşık 60 tanesi net ihracatçı olarak sıralanmaktadır. Bununla birlikte, şeker üreten ülkeler olarak listelenen ülkelerin tamamı ise kristal şekerin nihai rafine edilmesinde ve ihracatında yer almamaktadır. Halen Karayip ülkelerinin birçoğu, Tate & Lyle gibi Avrupalı çokuluslu şirketler tarafından kıtada rafine edilmiş sadece çiğ şekeri ihraç etmektedir.⁹⁹

⁹⁵ Baru, a.g.e., s. 60

⁹⁶ 1 pound 0,45 kilograma denk gelir.

⁹⁷ Eric J. Hobsbawm, *Industry and Empire*, Penguin, 1990, s. 74

⁹⁸ Baru, a.g.e., s.60

⁹⁹ Baru, a.g.e., s. 60

Şeker üretiminin yapısı, ham şeker üretimi ve üretim rafine şekeri şeklinde iki düzeyden oluşmaktadır. Hindistan ve Brezilya gibi Asya ve Amerika'nın en büyük şeker üreticilerinden birçoğu rafine şeker üretilip ticaret yapıyorlardı. Karayıplı üreticiler ise rafine edilmiş ham şekeri Avrupa'ya ihraç ediyorlardı. Çok sayıda ülke şeker üreticisi ve net ihracatçısı olarak listelenmiş olmasına rağmen, şeker üretimi ve ticaretine hâkim olan yalnızca birkaç ülke vardı. Örneğin, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ülkeleri dünyadaki şeker pancar üretiminin % 37'sini ve tüm Avrupa uluslarının (Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (COMECON) ülkeleri dahil) dünya pancar şekeri üretiminin % 85'ini oluşturmaktaydı. Küba, Brezilya, Avustralya ve Hindistan gibi büyük şeker kamışı üreticileri de dünya şeker üretiminin sadece % 30'unu ve dünya şeker kamışı üretiminin yaklaşık % 45'ini karşılamaktaydılar. Daha öncede belirtildiği gibi, küresel şeker kamışı üretimi, 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa ticaret sermayesinin dışa doğru genişlemesinin ürünüken, şeker pancarı üretimi büyük ölçüde Almanya ve Fransa gibi kıta hükümetleri tarafından pancar üreticilerine sunulan korumanın bir sonucudur. Pancar nispeten daha geç dünya şeker sepetine girmiştir. Napolyon Savaşları'nda dünya şeker ticareti kesintiye uğramıştır. 19. yüzyılın başlarında kısa bir varoluş öyküsü olmasına rağmen, asıl büyümesi 20. yüzyılın başlarına gerçekleşmiştir.¹⁰⁰

Şeker pancarı endüstrisi, 1801 yılında Prusya'da ilk şeker pancarı fabrikasının kurulmasıyla başlamıştır. Rusya ve Almanya'da da çeşitli fabrikalar açılmasına rağmen küçük çapta kalmıştır. 1806 yılında Napolyon, İngiliz mallarına ihracat yasağı getirmiş ve bu durum İngiltere'nin şeker kamışının Avrupa'ya girişinde ciddi azalmalar meydana getirmiştir. Durumu fırsat bilen Napolyon şeker pancarı üretimine olan desteğini arttırmıştır. Böylece o döneme dek küçük çapta olan şeker pancarı üretimi Napolyon döneminde ilerleme kaydetmiştir.¹⁰¹ Fakat verimin azlığı, taşımacılıktaki zorluklar ve tohum sıkıntısından dolayı 1830'lara kadar Fransa dışında şeker pancarı üretimi görülmemiştir. 1830'lardan sonra hem tarımsal üretim hem de fabrikaların gelişimlerinden dolayı sektörde ilerleme sağlanmıştır. Rusya'dan daha uygun fiyata hububat getirilmesiyle Avrupalı çiftçiler hububatın yerini ikame

¹⁰⁰ Baru, a.g.e., s.60-61

¹⁰¹ Faruk Kaya, "Küresel ve Bölgesel Şeker Politikalarının Türkiye Şeker Fabrikalarına Etkilerine Bir Örnek; Ağrı Şeker Fabrikası," *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, 2015, s. 31-46

edebilecek olan şeker pancarı üretimine yönelmişlerdir. 1850'lere gelindiğinde Almanya, Avrupa'nın toplam şeker pancarı üretiminin üçte birinden daha fazlasını üreterek Avrupa'da en büyük üretici konumuna ulaşmıştır. Bu dönemde şeker üretimi tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Fakat şeker pancarı üretimini desteklemeyen İngiltere, sektörün dışında kalarak şeker pancarı ya da şeker kamışını ithal etmiştir.

102

İngiltere'nin bu politikası Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam etmiştir. Savaş sırasında İngiliz ticaret gemilerinin Almanlar tarafından batırılması sonucu İngiltere ülkesine şeker kamışı getirme konusunda sıkıntılar yaşamıştır. Bu sebeple İngiltere hükümeti çiftçilerini şeker pancarı üretmesi konusunda teşvik etmiş ve İngiltere 1920'lerden itibaren kendi ülkesinde ihtiyaç duyulan şekerin büyük bir kısmını üretmeye başlamıştır.¹⁰³ 1920'lerden itibaren dünya genelinde şeker politikasını desteklemek için korumacı politikaların uygulanması şekerin dünyada yaşanan liberal hareketten en az etkilenen ürünler arasına girmesine sebep olmuştur. Şeker dünyada pek çok ülkede çiftçilere gelir kaynağı, istihdam, tarım politikaları ve şeker sanayisi gibi birçok sosyoekonomik unsuru da barındıran politik bir ürüne dönüşmüştür.¹⁰⁴ Gelişmiş ülkelerde şeker sektöründe ekonomik ve sosyal çıkarları doğrultusunda sürdürülebilirliği ve büyümesi açısından tarımsal destek politikaları uygulanmaktaydı.¹⁰⁵ Gelişmekte olan ülkelerde ise şeker sanayisini geliştirmek amacıyla çeşitli düzenlemeler yapmaktaydılar.¹⁰⁶ Şeker politikalarında liberalleşmeye rağmen, dünya şeker üretiminin yaklaşık % 80'i, ticaretinin ise yaklaşık % 60'ı sübvans edilen ve korunan fiyatlarla yapılmaktadır. Yalnızca dünya şeker üretiminin % 20'sini, ticaretinin ise % 40'ını elinde tutan üç önemli ülke olan

¹⁰² Köse a.g.e., s.5-6

¹⁰³ Kaya, a.g.e., s.46

¹⁰⁴ T. Kıymaz, Şeker Politikalarında Yeni Yönelimler ve Türkiye'nin Konumu. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayın No: 2652, 2002, s.1

¹⁰⁵ Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007–2013 Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2006, s.29.

¹⁰⁶ Selma Aytüre, *Avrupa Birliği'ne Uyum Açısından Türkiye'nin Şeker Üretim ve Ticaret Politikaları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Toplulukları (Uluslararası İlişkiler) Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 2004, s.16.

Avustralya, Brezilya ve Küba dünya şeker fiyatları seviyesinde üretim yapabilen şeker sektörlerine sahiptir.¹⁰⁷

20. yüzyılın başı itibariyle dünya genelinde şekerin değeri daha iyi anlaşılmaya başlamıştır. Ülkeler şeker üretimini arttırmaya yönelik çeşitli politikalar izlemişlerdir. Bu sayede hem kendi ülkelerinin ihtiyacını gidermiş hem de ihracat yaparak ekonomilerini geliştirmişlerdir. Dünyada yaşanan çeşitli olaylardan dolayı zaman zaman şeker üretiminde bazı bölgelerde artış ve azalmalara meydana gelmiştir. Örneğin; Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da tarlaların zarar görmesinden dolayı şeker üretimi azalmıştır. Fakat Avrupa dışındaki ülkelerde üretim devam etmekteydi ve bu durum onları kazançlı hale getirmiştir.

2.2.2 ABD'nin Şeker Politikaları

ABD'de şeker kamışı üretimi 1800'lerin başında başlamış ve ilk pancar işleme tesisi 1838'de inşa edilmiştir. Şeker kamışı üretimi Louisiana, Florida, Hawaii ve Texas kıyılarının küçük bir bölümünde yoğunlaşmıştır. Şeker pancarı üretimi de ağırlıklı olarak Rocky Mountain States, California, Michigan ve North Dakota ve Minnesota'daki Red River Valley'de yapılmaktaydı.¹⁰⁸

ABD'nin tarım programında şeker politikası en tartışmalı emtia konulardan biri olmuştur. ABD şeker politikası 1789'da hükümet geliri elde etmek için ithalat tarifelerinin getirilmesiyle başlamış ve 1930 yılına kadar Kongre şekerle ilgili otuz farklı mevzuat çıkarmıştır.¹⁰⁹ Bu politika, ABD hazinesi için ek gelir sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Kongre yerli şeker üretimini teşvik etmek ve genişletmek için 1842'de rafine şeker ithalatı için daha yüksek bir tarife uygulaması başlatmıştır. ABD 1803'te Louisiana topraklarını satın aldığı anda, yeni başlayan şeker endüstrisinin tarife korumasından hemen yararlanmış ve üretimdeki gelişimi desteklenmiştir. 1789'dan 1889'a kadar tarifeler hükümet gelirine hizmet etmiştir. Ancak 1889'da bazı tarifeler kaldırılmıştır. ABD tarife eksikliğinden kaynaklı olarak işletmecilerin sübvansiyon talep etmesine neden olan düşük fiyat, ithalatın artmasına

¹⁰⁷ Donald Mitchell, *Sugar Policies: Opportunity for Change*. World Bank Policy Research Working Paper 3222, 2004, s.18

¹⁰⁸ Tyler James Wiltgen, *An Economic History Of The United States Sugar Program*. Montana State University Bozeman, Montana, 2007, s.13-14

¹⁰⁹ Wiltgen a.g.e., sy.1

neden olmuştur. 1894 yılındaki sübvansiyonlar, 1890 tarifesiinden %40 daha yüksek bir tarifeyle değiştirilmiştir. ¹¹⁰

1930 yılından itibaren kadar şeker pancarı fiyatları, şeker tonu başına şeker kamışı fiyatlarından daha yüksek olmuştur. Bunun nedeni, iki emtia arasındaki işlem maliyeti farklarıdır. Şeker kamış iki işlem aşaması gerektirirken şeker pancarı sadece bir aşama gerektirmektedir. Şeker kamışının her beş yılda bir ekilmesi gerekirken, pancar yıllık olarak yeniden ekilmelidir. Geleneksel olarak, şeker kamışı üreticileri hasat ekipmanlarına sahip değildir ve şeker kamışı hasat maliyetlerini en aza indirmek için üreticiler tarafından hasat edilmekteydi. Bu nedenle, şeker kamışı üreticileri ham kamış fiyatına pancar fiyatından daha düşük bir fiyat teklifinde bulunmuşlardır. ¹¹¹

ABD'nin ilk modern şeker politikası 1934 yılında Jones-Costigan Şeker Yasası hükümleriyle başlamıştır. Bu programın oluşmasının en büyük gerekçesi; ağır uluslararası sübvansiyonlar ve ABD dışındaki daha ucuz işgücü nedeniyle uluslararası rekabet eksikliği olduğu varsayılmaktaydı. ¹¹² 8 Şubat 1934 tarihinde ABD Başkanı Roosevelt Kongre'ye Jones-Costigan Yasası'yla ilgili bir mektup göndermiştir. Roosevelt mektupta, yerli şeker endüstrisini ve ABD şeker ticaretini yönetmek için bir şeker programı oluşturulmasının nedenlerini belirtmiştir. Roosevelt, üç ana hedefi gerçekleştirmek için yerli ve ithalat kota sistemini şu şekilde özetlemiştir: şeker fiyatının düşürülmesi, yerli şeker üreticilerinin desteklenmesi ve pahalı bir endüstri olarak gördüğü şeyin genişlemesinin durdurulması gerektiğini yazmıştır. Başkan'a göre yerli pancar ve şeker kamışı mahsulünü yıllık 60.000.000 \$ değerinde olduğunu, ancak tüketicilerin koruma kapsamı altında yıllık 200.000.000 \$ üzerinde bir maliyete sahip olduğu tahmin edilmektedir. Roosevelt'in yönetimi, bu sorunla mücadele etmek için şeker ithalatındaki tarifeyi azaltmayı ve yerli ve ithal şeker için kotalar oluşturmayı önermiştir. Düşük üretimden dolayı çiftçileri mağdur etmemek için onlara, bir işleme vergisi tarafından finanse edilecek olan fayda ödemelerini tahsis etmiştir. ABD tüketicilerinin bu vergi nedeniyle genel fiyatların artmayacağından emin olmak için

¹¹⁰ Roy A. Ballinger, *A History of Sugar Marketing Through 1974*. Agricultural Economic Report No. 382, U.S. Department of Agriculture-Economic Research Service, 1978, s. 6

¹¹¹ Wiltgen, a.g.e., s.13-14

¹¹² Ballinger, a.g.e., s .6

Kongre, işleme vergisinin oranını hiçbir durumda şeker tarifesinin mevcut ithalat vergisi oranının altına düşmeyeceğinin garantisini vermiştir.¹¹³

Jones-Costigan Yasası, 1925 ve 1933 yılları arasında şeker ithalatına dayanan bir şeker ithalat kota sistemi oluşturmuştur. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden önce yurt içi fiyatları nispeten istikrarlıydı. ABD Tarım Bakanlığı (USDA) Küba ve yerli ada bölgeleri için ithalat tarifelerini düşürme ve ithalat kotalarını artırma fırsatı bulmuştur. Yerli üreticileri de bu değişikliklerden korumak için, Jones-Costigan Yasası mevcut ortalama üretim fiyatı ve satış fiyatı arasındaki farka eşit bir işlem vergisi oluşturmuştur. USDA, Tarım Bakanı'na envanterin artmasını ve tarımsal fiyatların düşmesini önlemek için vergiyi ayarlama yetkisini vermiştir. Vergiden elde edilen gelirlerde azaltılmış üretim alanı kısıtlamaları ve fazla ürün elde etme karşılığında çiftçilere kiralama veya fayda ödemeleri olarak kullanılmıştır. İşlemci vergisi nedeniyle düşük getiriler kazanan üreticilere arazilerin büyüklüğüne göre indirimler yapılarak telafi gerçekleştirilmiştir. 1934 Yasası aynı zamanda yerli üreticilere pazarlama tahsisatları oluşturmuş ve Tarım Bakanı'na, ABD'nin şeker tüketim ihtiyaçlarını tahmin etme ve tüketim ihtiyaçlarını karşılamak için bu tahsis seviyelerini değiştirme yetkisini de vermiştir. Üreticilere, tahmini ABD şeker üretiminin bir kısmı tahsis edilmiştir. Her tahsis, üreticinin alanında üretilen şeker pancarı veya şeker kamışı ile doldurulabilecektir.¹¹⁴

1934 Jones-Costigan Şeker Yasası, ABD şeker ithalat politikasını tarifeden ziyade bir kota programına dönüştürmüştür. 1900'lerin başında ABD şeker ithalatı kanununun geçişi öncesinde dalgalanan tarifelere tabiydi. 1921 ve 1933 yılları arasında, ithal şeker tarifesi iki katına çıkmıştır. Ancak Büyük Buhran'dan sonra bu tarife şeker endüstrisini korumak için yetersiz kalmıştır. 1934 kotası üç milyon tondan biraz fazlaydı, fakat Filipinler ve Küba dışındaki ülkelere sadece 175.000 ton tahsis edilmişti. Diğer ülkelerde tam vergi ödeyecek şekilde kabul etmişlerdir. Çünkü Küba ve Filipinler'e şeker ithalatında neredeyse iki katı bir tarife uygulanmaktaydı. Porto Riko ve Hawaii pancar şekeri üretiminde diğer bölgelere göre en büyük

¹¹³ Wiltgen, a.g.e., s.57-58

¹¹⁴ Wiltgen, a.g.e., s.19

artışlara sahipti. ABD'nin Küba'dan yaptığı ithalat ise oldukça fazlaydı ve ABD şeker pazarının toplam tüketimin %25'ine sahipti.¹¹⁵

1936'da Yüksek Mahkemenin işlemci vergisi ve ödeme hükümlerinin anayasaya aykırı olduğunu ilan ettikten sonra kaldırılmıştır. Devamında Kongre, 1937 yılında yeni bir Şeker Yasası çıkarmıştır. Bu doğrultuda ithalat kotaları yeniden düzenlenmiştir. ABD'de şeker tüketiminin %44,41 Küba ve Filipinler'den ithal edilen şekerden oluşturmaktaydı. Geriye kalan şeker tüketiminin %55-59'unun yerli üreticilerden ve bu bölümün %41'ini yerli pancar şekerinden karşılaması öngörülmüştür. 1937 Şeker Yasası, üreticilere, doğal afetler nedeniyle terk edilen araziler için normal verimlerinin üçte biri ve normal veriminin de %80'ini ile mahsul eksikliği durumlarında gerçek verimleri arasındaki fark için ödeme yapmıştır. Son olarak da 1937 yasası şeker üreticilerine, üretilen şeker üzerinde bir tüketim vergisi oluşturmuştur. 1936'da işleme vergisi kaldırıldığında, Kongre yerli üretici tahsisleriyle arazi alanı azalmış üreticilerin tazminatı için hazine fonlarını tahsis etmiştir.¹¹⁶

İkinci Dünya Savaşı, dünya üretimi, tüketimi ve fiyatları istikrarsız hale geldiğinden dolayı ithalat kotalarının askıya alınmasına yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, kotalar ve diğer şeker programları 1948'de yürürlüğe giren 1948 Şeker Yasası hükümlerince uygulanmıştır. Bu hükümler uyarınca, Tarım Sekreteri program aracılığıyla oluşturulan toptan rafine pancar fiyatlarıyla tüketici fiyat endeksini kullanarak ABD'de yaşamının genel maliyeti arasındaki ilişki dikkate alınarak şeker tüketimi tahmin edilmiştir. Bu sayede ilk kez şeker için objektif bir fiyat politikası kullanılmıştır. 1948 Şeker Yasası, 1937 yasasında olduğu gibi tüketim yüzdelerini kullanmak yerine, doğrudan kotalar oluşturmuştur. Yerli üretim ve Filipinler için asgari kotalar oluşturulmuş ve aşırı tüketim için Küba'ya (% 98,64) ve dünyanın geri kalanına (% 1,36) kota ayrılmıştır. ABD iç tüketimi büyümeye devam ederken iç kotalar sabitlenmiştir. Bu düzenlemeler Küba ve diğer yabancı ülkelere faydalı olmuştur.¹¹⁷

¹¹⁵ Ballinger, a.g.e., s. 33

¹¹⁶ Wiltgen, a.g.e., s.20

¹¹⁷ Ballinger, a.g.e., s. 52

1948 Şeker Yasası, şeker politikasını değiştirmek, ithalat kota seviyelerini ayarlamak ve yerel tahsis hükümlerini düzenlemek için çok az çaba harcamıştır. Bununla birlikte, 1934 yılında oluşturulan üretici ve ithalatçı vergileri kaldırmıştır. Bir yıl sonra, Kongre 1949 Tarım Yasasını kabul etmiştir. 1949 Yasası o zamanlar şekeri etkilememesine rağmen, 1950 ve 2007 yılları arasında şeker politikasının temelini oluşturmuştur. 1949 Yasası, 1954'te gelecekte şeker programı için önemli etkileri olacak bir hüküm içerecek şekilde değiştirilmiştir. Bu değişikliği, üretici düzeyinde uygulanan fiyat desteklerinin üreticilerle paylaşılması gerektiği öngörülmüştür. Böylece üreticiler fiyat desteği veya fazla ürün toplama işleminden maksimum fayda elde edeceklerdir. 1948 Şeker Yasası'nın hükümleri birçok kez uzatılmış ve 1974'e kadar ülkenin şeker politikasını yönetmiştir.¹¹⁸

1948 Şeker Yasası, ABD anakarası, Hawaii, Porto Riko, Virgin Adaları ve Filipinler'e, Tarım Bakanı tarafından belirlenen tüketim gereksinimlerindeki değişikliklerle değişmeyecek sabit şeker tonaj kotaları verilmesi sağlanmıştır. Küba ve diğer yabancı ülkeler için kotalar yüzde bazında sabitlenmiştir. Küba %98,64 ve diğer ülkeler tüketim gereksinimleriyle iç bölgeler ve Filipinler için sabit tonaj kotalarının toplamı arasındaki farkın %1,36'sını almıştır. Bu düzenleme, ABD şeker tüketim gereksinimlerini büyük ölçüde Küba'ya tahsis etmiştir. 1951'de Şeker Yasası'nda yapılan bir değişiklikle Porto Riko ve Virgin Adaları için sabit kotalar arttırılmıştır. Küba ve Filipinler dışındaki yabancı ülkeler içinde kota %1,36 'dan %4 'e çıkarılmış ve Küba'nın payı %96 olarak düzenlenmiştir. 1956'da 1948 Şeker Yasası yeniden değiştirilerek ABD pazarının büyümesinde yerel alanlara katılımına katkı sağlanmıştır. Yani, ABD tüketiminde 8,35 milyon tonun üzerindeki herhangi bir büyüme, yerli bölgeler tarafından %55 ve yabancı bölgeler tarafından %45 oranında paylaşılmıştır.¹¹⁹ ABD şeker tüketimi 1950'lerde istikrarlı bir şekilde artmış ve 1934 Şeker Yasası'nın uygulanmasından bu yana dış ithalatın en yüksek olduğu seviyelere çıkmıştır.¹²⁰

¹¹⁸ Wiltgen, a.g.e., s. 19-20.

¹¹⁹ Thomas H. Bates, "The Long-Run Efficiency of United States Sugar Policy", *American Journal of Agricultural Economics*, 1968, Cilt 50, No 3, 1968, s. 522

¹²⁰ Wiltgen, a.g.e., s.28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜBA'DA ŞEKER ÜRETİMİ ve KÜBA EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

3.1 1898 ABD-İspanya Savaşı Öncesi Küba'da Şeker Üretimi

Uzun yıllar boyunca İspanyol sömürgesi altında olan Küba'da 1600'lü yıllardan itibaren şeker üretimi başlamıştır. Küba'nın yanı sıra Santo Domingo, Veracruz ve Peru kıyılarında da şeker üretimi yapılmaya başlanmıştır. Şeker üretiminin en büyük handikabı yapılacağı arazinin temizlenmesi, hazırlanması, ekilip biçilmesi, öğütülmesi ve işlenmesi için birçok işçiye ihtiyaç duyulmasıdır. Tam da bu noktada çözüm olarak sömürgeci ülkeler başka ülkelere köleler getirmekteydiler.¹²¹ 1762'de İngilizler Havana'yı ele geçirdiklerinde Küba'ya yıl boyunca yaklaşık 4.000 köle getirmişlerdir. Bu rakam, belki de o zamanlar adadaki kölelerin sayısının neredeyse sekizde birine denk gelmekteydi. İspanya'nın köle ithalatını genişletmek için yaptığı daha önceki başvurular Havana'daki hükümet tarafından yeni kölelerin gelmesinin siyasi açıdan riskli olacağını düşüncesiyle reddedilmiştir. Fakat asıl ilginç olan 1763'ü takip eden on sekiz yıl boyunca, Küba'ya giden köle gemisi sayısının yılda 6'dan 200'e yükselmesidir.¹²²

Küba'daki şeker üretimi ve köleliğin gelişimi 1760-1860 yılları arasındaki dünya pazarının genişlemesi ve yapısal dönüşümünden ayrı tutulamaz. Bu dönemde ekonomik ilerlemenin oranı 19. yüzyılın ikinci yarısına göre yavaş olmasına rağmen, sanayileşme ve kentleşmenin ilerlemesiyle beraber Avrupa ve Kuzey Amerika'da nüfus artışı dünya pazarındaki talep modelini değiştirmiştir. Değişen talep modeliyle beraber modern endüstri, daha önce eş benzeri görülmemiş bir ölçekte yeni hammaddeler gerektiriyordu. Eski sömürge alışkanlıklarından farklı olarak yeni bir arz ve talep modelleri oluşturulmuştu. Bu süreçte ürün akışları üzerindeki ekonomik kontrol, üretim alanlarındaki politik kontrolden daha büyük bir önem kazanmıştı.¹²³

¹²¹ Galeano, a.g.e., s.89.

¹²² Hugh Thomas, "Cuba, 1750-1860", Editör: Leslie Bethell, *Cuba: A Short History*. USA, Cambridge University Press, 2006, s.5

¹²³ Eric Hobsbawm, *Industry and Empire*, Harmondsworth, Penguin, 1968, s. 128; William Woodruff, "The Emergence of an International Economy. 1700- 1914," in *The Fontana Economic History of Europe*, London, Fontana Books, 1971, Cilt 4, No 2 s. 657- 658;

Bu dönüşümün başını İngiltere üstlenerek, Fransa'nın Napolyon Savaşları'ndaki yenilgisiyle birlikte Avrupa dünya ekonomisinde tek baskın ekonomik ve politik güç olmuştur. İngiltere hegemonyası altında dünya pazarının yeniden entegrasyonu sömürgecilik, kölelik ve emek rolünün yeniden tanımlanması süreci başlamıştı. Bu süreçte İngiltere, kendi imparatorluğunun sınırları dışındaki ticareti kontrol altına aldığı anda, ürün akışlarının doğasını, yönünü ve merkez-çevre arasındaki emeğin bölümünü yaparken sömürgeciliğe de daha az bağlı kalmıştı. Ayrıca İngiltere, dünyanın en büyük ürün tüketicisi ve artan çevresel üretimi absorbe edecek tek alıcıdır. Madalyonun diğer tarafında ise, bu genişlemeyi desteklemek için gereken krediyi, makineyi ve üretilen malları sağlayabilecek tek ülke yine İngiltere idi.¹²⁴

Gelişmelerin etkisiyle beraber toplumsal örgütlenmenin eski biçimlerini yok etmek ya da serbest pazarda sermaye ve emeğin genel hareketliliğin devamını sağlamak yerine, İngiltere'nin dünya pazarlarına merkeziyetçiliğini kurması, rakipleri adına korumacı bir tepkiye neden olmuştur. İkinci derecedeki Avrupalı güçler, ulusal ekonomilerini İngiliz ekonomik gücünden, dünya pazarındaki rekabetten ve yüksek vergilerden kendilerinin doğrudan ticaret yasağıyla korumaya çalışmışlardır. İngiliz ekonomisinin genişlemesi eski sömürge imparatorluklarını baltalarken, rakip güçler kendi sömürgelerine daha fazla güvenmeye başlamışlar ve onlar üzerindeki kontrollerini güçlendirmişlerdir. Bununla birlikte, talep ve üretimin artmasıyla sömürge üreticileri birbirleriyle daha fazla rekabet etmeye başlamışlardır.¹²⁵ Bu değişiklikler uluslararası alanda köle emeği için de yeni koşullar oluşturmuştur. İngiliz sermayesinin, piyasanın kontrolüyle dünya üretimi üzerindeki etkisi kölelerden kiracılara, hisse sahiplerine, köylülere ve ücretli- ücretsiz emekçilere kadar çeşitli kaynakları kullanarak esnek bir küresel ekonomik ve politik strateji geliştirmiştir. Buna karşılık, rakip üreticilerin taleplerinin artmasıyla, piyasanın rekabetçi doğası ve alternatif işgücü kaynaklarının eksikliği nedeniyle dünyadaki diğer bölgelerde köle üretiminin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan bu durum neticesinde kölelik, 19. yüzyılın ilk üçte ikisinde Küba, Brezilya ve ABD'de

Philip McMichael, *Settlers and the Agrarian Question. Capitalism in Colonial Australia* Cambridge, Cambridge University Pressi 2004, s.12

¹²⁴ Hobsbawm, a.g.e. s.146-148.

¹²⁵ Dale Tomich, "World Slavery and Caribbean Capitalism: The Cuban Sugar Industry, 1760-1868", *Theory and Society*, 1991, Cilt 20, No 3, s.300-302.

büyük çapta artmıştır. Milyonlarca köle şeker, kahve ve pamuk üreten plantasyonlarda ve çiftliklerde çalışmaya başlamıştır. Ayrıca dünya piyasasının bu yapısal dönüşümü, 19. yüzyılın ilk yarısında Küba'daki şeker ekimi ve köle emeğinin gelişmesini de sağlamıştır.¹²⁶ Fakat 1808'de Danimarka, İngiltere, ABD daha sonra da İsveç, Fransa ve Hollanda köle ticaretini yasaklamıştır. Köleliğin kaldırılması Küba'daki Creole (Yeni Dünyada doğan Avrupa kökenliler) şeker yetiştiricilerinin gözünde adanın geleceği için açık bir tehdit arz etmekteydi. Bunun ardından Küba Creoleleri, İspanyol hükümetine köle ticaretini ortadan kaldırmaması için yoğun bir şekilde lobi yapmıştır. Bununla birlikte, Napolyon'u yenen koalisyonda etkin rol oynayan İngiltere'nin muazzam baskısı altında olan İspanya, köle ticaretini 1820'ye kadar bitirmeyi kabul etmiştir. Buna tepki olarak, Küba 1816'dan 1820'ye kadar 100.000'den daha fazla köle ithal etmiştir.¹²⁷

Dünya şeker üretimi ve tüketimi 1760'dan 1868'e kadar sabit bir şekilde artarken, 1776-1815 yılları arasındaki savaş ve devrim dönemiyle beraber piyasaların politik örgütlenmesi önemli ölçüde değişmiştir. Özellikle Haiti Devrimi (1791), yalnızca dünyanın en zengin kolonisini ve dünya şekerinin neredeyse yarısının kaynağını yok etmekle kalmayıp, aynı zamanda Amerika'daki Fransız emperyalist emellerinin de sona erdiğini işaret etmektedir.¹²⁸ Uzun vadede, Haiti Devrimi'nin tetiklediği dünya şeker üretim krizinden en büyük çıkar sağlayan ülke Küba olmuştur. Küba'da şeker üretimine ilk teşviki 1762'de Havana'nın işgali sırasında 5.000 köle getiren İngilizler sağlamıştır. İspanya ticaret politikasının müteakip kısıtlamalarına rağmen, Küba ekici sınıfı hem ticari imtiyaz hem de daha fazla köle alma hakkı kazandıkça, şeker üretimi istikrarlı bir şekilde büyümüştür. 1764-1792 yılları arasında Küba'ya 59.000 köle getirilmiştir ve bu durum neredeyse 250 yılda ithal edilen köle sayısına eşittir. Küba'nın köle nüfusu 1792'de 85.900'den 1817'de 199.100'e çıkmış ve sonraki yılda 32.000'den fazla köle ithal edilmiştir. Artan köle ithalatı, şeker endüstrisinin genişlemesine ve daha fazla şeker fabrikası kurulmasına izin vermiştir. Bununla birlikte, 1790'lardan itibaren, Küba şeker üretimi, Santo

¹²⁶ Tomich, a.g.e., s.301-302

¹²⁷ Hugh Thomas, *Cuba; the Pursuit of Freedom*, New York, Harper and Row, 1971, s.33.

¹²⁸ Sidney W. Mintz, *Sweetness and Power: The Place of Sugar in Modern History*, New York, Viking Penguin, 1985, s.53-54

Domingo'daki¹²⁹ ihracat üretiminin tahrip edilmesiyle ve İngiliz Batı Hint şeker endüstrisinin düşüşüyle beraber ön plana çıkmıştır. Bunun ardından hızlı bir şekilde yeni ve daha büyük tarlalar kurulmuş ve eski tarlaların da kapasitelerini arttırmışlardır. Sadece Havana'da şeker fabrikalarının sayısı 1792'de 237 iken 1806'da 416'ya çıkmıştır. Fabrika başına ortalama üretim bu dönemde iki kattan daha fazla artmış ve her biri 300 tondan daha fazla şeker üretmişlerdir.¹³⁰

Napolyon savaşlarından sonraki yıllarda Küba şeker üretimi hızlı ve sürekli bir şekilde artmıştır. 1820 yılına gelindiğinde Küba ekonomisinde şeker üretimi baskın bir sektör haline gelmiştir. 1827'de Küba'da şeker üretimi 76,669 tona ulaşmış ve Jamaika'nın şeker üretiminin en yüksek yılını geçmiştir. 1830'a kadar Küba, 104.971 ton şeker üretim hacmiyle dünyanın en büyük şeker üreticisi konumuna ulaşmıştır. Bununla birlikte dünya şeker talebi de hızla artmaya devam etmiştir. 1840 yılında Küba, dünya şeker piyasasının % 19'undan biraz daha fazlası olan 161,248 ton şeker üretmiştir. Veriler doğrultusunda Küba on yılda neredeyse şeker üretimini iki katına çıkartmıştır. 1850 yılında 294.952 ton şeker üretmiş ve bu miktar dünya şeker arzının yaklaşık dörtte birini oluşturmaktaydı. 1868 yılına gelindiğinde, Küba şeker mahsulünü tekrar iki katına çıkartmış ve şeker üretimi 720.250 tona yükselerek, dünya pazarının yaklaşık % 30'unun şeker ihtiyacını karşılamıştır.¹³¹

Üretim yılları	Üretim Miktarı
1827	76.669
1830	104.971
1840	161.248
1850	294.952
1868	720.250

Tablo 2: Küba'da Şeker Üretimi (Ton cinsi)¹³²

¹²⁹ Santa Domingo bugünkü Dominik-Cumhuriyeti'nin başkenti'dir. Adayı Haiti ve Dominik Cumhuriyeti paylaşmaktadır.

¹³⁰ Philip D. Curtin, *The Atlantic Slave Trade. A Census*, Madison, University of Wisconsin Press, 1969, s.34

¹³¹ Knight, a.g.e., s.14-18

¹³² Knight, a.g.e., s.14-18

Küba ürünlerini yalnızca İspanya'ya değil, aynı zamanda ABD, İngiltere, Almanya, Fransa ve Rusya gibi ülkelere de ihraç etmekteydi. Bununla beraber hepsinden daha önemlisi ABD ile olan ticari ilişkileri gelişmişti. 1830 yılına gelindiğinde de ABD, Küba'nın en büyük ticaret ortağı olmuş ve Küba ABD için alternatif bir pazar haline gelmişti. ABD dünyanın en hızlı büyüyen nüfusuna sahipti ve İngiltere'den sonra dünyanın ikinci en büyük şeker tüketicisi konumundaydı.¹³³ 1860'lı yıllarda Küba dünyanın en büyük şeker üreticisi konumunda olması ve artan pazarların yanı sıra rekabetin de azalmasıyla da ülkenin refahı artmaya başlamıştır.¹³⁴ 1865 yılına gelindiğinde, Küba şekerinin % 65'ini ABD'ye ihraç etmekteydi. 1878'den 1898'e kadar hem şeker endüstrisinde hem de ekonomide gerçek bir devrim yaşanmıştır. Bu dönemde, şeker rafinasyon tekniklerinin geliştirilmesi adına da önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu yeniliklerin etkisiyle, Dünya genelindeki şeker fiyatları 1870 yılında kilo başına 10 cent iken 1884'te 3.2 cente ve 1902'de 2 centin altına kadar düşmüştür.¹³⁵

1860'lı yıllarda Küba, İspanya'nın en zengin ve en kalabalık kolonisi olmasına rağmen ciddi ekonomik ve politik sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. 18. yüzyılın sonlarından itibaren adayı dünyanın önde gelen şeker üreticisi haline dönüştüren sürekli büyüme dönemi, önceki on yıla nazaran yavaşlamaya başlamıştır. Koloninin temel ürünü olan şeker üretimi ve ihracatı genişlemeye devam etmiştir. Ancak Avrupa ve ABD şeker pancarı ve yeni şeker kamışı üreten bölgelerin gelişmesiyle artan rekabet geleceğe tehdit oluşturmaya başlamıştır. 1840'lı yıllardan itibaren bu tehdidin bilincinde olan şeker fabrika sahipleri (*hacendados*), eski sömürge ticari sisteminin reform taleplerini ikiye katlayıp, şeker değirmenlerini modernize etmeye yani temelde mekanikleştirmeye başlamışlardır. İspanya hükümetinin ekonomik zayıflığı, özellikle şeker rafinerilerindeki eksikliği ve Küba'nın şeker üretimini absorbe edememesi, giderek Küba'nın sömürge ikilemini

¹³³ Knight, a.g.e. s.43-45

¹³⁴ Leland Hamilton Jenks, *Our Cuban Colony: A Study in Sugar*, New York, Vanguard Press, 1928, s.30-33

¹³⁵ Jenks, a.g.e., s.26-30.

ortaya çıkarmaktaydı. Bu ikilem İspanya'nın sağlayamadığı pazarlara ve teknolojiye olan bağımlılığını da arttırmıştır.¹³⁶

1880-1886 yılları arasında kölelerin özgürlüğüne kavuşmasıyla beraber Küba'da ekici sınıf bir dönüşüm geçirmiştir. Sermayesi olan fabrika sahipleri tesislerini modernleştirmişler, kendi şeker kamışı işleme kapasitelerini arttırmışlar ve ekici sanayiciler haline gelmişlerdir. Modernleşen tesisleri yapmak için yeterli sermayeden yoksun olan fabrika sahipleri ise fabrika işletmekten vazgeçip, sadece şeker kamışı çiftçiliğine dönen ekiciler haline gelmişlerdir. Bu kesime *colonos* adı verilmiştir.¹³⁷ İsmi ödünç aldığı sistem, 1878 yılında, büyük şeker sitelerinin yönetimini merkezileştirerek ve yeni alanların yetiştirilmesini kolaylaştırarak, serbest bırakılan kölelere bir iş gücü sağlamayı amaçlamıştır.¹³⁸ Bununla beraber şeker fabrikalarının sosyal yapısı da değişmiştir. Öncelikle köle işçiliğinin yerini ücretli işgücü ve kiracılık almıştır. Ardından şeker kamışı fabrikalarının endüstriyel süreci, ekimi ve hasadı tarımsal süreçlerinden ayrılmıştır. Endüstriyel birimler daha büyük güç haline geldikçe, doğrudan mülkiyetleri altındaki arazide daha fazla şeker kamışı üretmeye başlamışlardır. Bu yüzden daha büyük fabrikalar ile şeker kamışı yetiştirmenin teknolojik aşamasına geçemeyen çevredeki değirmen sahipleri aralarında çeşitli düzenlemeler yapmışlardır.¹³⁹

3.2 1898 ABD-İspanya Savaşı ve Sonrasında Şeker Üretimi

Küba'da 1895 yılında İspanyol sömürgeciliğinden kurtularak bağımsızlığına kavuşmak isteyen halk, çeşitli örgütlenmeler yaparak ayaklanmıştır. İspanyol hükümeti bu ayaklanmaya sert tepkiler vermesine rağmen yine de durduramamıştır. Ocak 1898'de Havana limanında ABD'ye ait "Maine" isimli geminin patlamasını takiben ABD ve İspanya arasındaki gerilim tırmanmış ve Nisan ayında ABD-İspanya

¹³⁶ Luis E. Aguilar, Cuba, 1860-1930, Editör: Leslie Bethell, *Cuba: A Short History*. USA, Cambridge University Press, 2006, s.21

¹³⁷ Cesar J. Ayala, "Social and Economic Aspects of Sugar Production in Cuba, 1880-1930", *Latin American Research Review*, Cilt 30, No 1, 1995, s. 95

¹³⁸ James. H. Hitchman, "U. S. Control Over Cuban Sugar Production 1898-1902", *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, Cilt 12, No 1, 1970, s. 95

¹³⁹ Ayala, a.g.e., s.95

savaşı gerçekleşmiştir.¹⁴⁰ Aralık ayında İspanya, ABD'ye teslim olmuş ve Küba'nın egemenliğini ABD'ye devreden Paris Antlaşması'nı imzalanmış ve bununla beraber ABD'nin Küba üzerinde resmi askeri işgali de başlamıştır.¹⁴¹ 1 Ocak 1899'da Havana El Morro'daki İspanya bayrağı indirilerek yerine ABD bayrağı asılmıştır.¹⁴² Küba ile yapılan anlaşmalar neticesinde, ABD adada hegemonya sağlamaya başlamıştır. Bu hegemonya sayesinde kendisini, Küba ekonomisinin bel kemiğini oluşturan şeker endüstrisinde etkili bir biçimde ortaya koyarak bu endüstrinin gelişmesini sağlamıştır.¹⁴³

ABD- İspanya savaşında Küba'nın batı kesimindeki ekim yerleri yok olmuştur. Buna bağlı olarak Küba'nın şeker endüstrisi güvencesiz kalmıştır.¹⁴⁴ 1900 yılında General Wood, Küba şeker fabrikalarının eyaletlere göre listelerini ve savaş sırasında yıkım seviyelerini gösteren bir rapor yayınlamıştır. Bu raporda 570 şeker fabrikasından sadece 102'si çalışmakta olup, savaş sırasında toplam 205 tanesi tahrip edilmiş ve 157 tane değirmen de *demolidos* olarak kategorize edilmiştir, yani şeker kamışını öğütmeyi bırakıp sökülüşlerdir.¹⁴⁵

1898'den sonra kurulan fabrikalar, 1895'te Bağımsızlık Savaşı'nın patlak vermesinden önce kurulmuş olan fabrikalara göre farklı bir arazi kullanmışlardır. ABD şirketleri tarafından inşa edilen yeni fabrikalar daha önce ekim tarımıyla el değmemiş topraklarda kurulmuştur.¹⁴⁶ Doğudaki Camaguey (eski adıyla Puerto Principe) ve Oriente (eski adıyla Santiago) olarak adlandırılan illerde ABD'ye ait yeni fabrikalar kurulmuştur.¹⁴⁷ Bunun yanı sıra dünya şeker endüstrilerinin hızlı ve küresel genişlemesi bağlamında, Küba şeker üretimi tahmini olarak dünyadaki toplam şeker kamışı üretiminin yaklaşık % 36'sını oluştururken, dünya pancar ve

¹⁴⁰ Teresita Yglesia Martínez ve Néstor Capote, *The History of Cuba and Its Interpreters 1898-1935*, Cambridge University Press, 2015, s. 369

¹⁴¹ Justin McCollum, "A Brief Historiography of U.S. Hegemony in the Cuban Sugar Industry," *The Forum Journal of History*, Cilt 3, No 1, 2011, s.3

¹⁴² Martínez ve Capote, a.g.e., s.369

¹⁴³ McCollum a.g.e. s.3

¹⁴⁴ Louis A. Perez, "Insurrection, Intervention, and the Transformation of Land Tenure Systems in Cuba, 1895-1902", *Hispanic American Historical Review*, Cilt 65, No 2, 1985, s.229

¹⁴⁵ Military Government of Cuba vol. 7 of Civil Report of Major General Leonard Wood (1900). Military Governor of Cuba, for the Period from December 20, 1899 to December 21, 1900, Washington, D.C., Government Printing Office.

¹⁴⁶ Ayala a.g.e. s.102

¹⁴⁷ Ayala a.g.e. s.103

şeker kamışı üretiminin de % 23'ünü oluşturmaktaydı. Küba şeker endüstrisindeki bu artış mekansal olarak homojen bir genişlemeyi yansıtmıyordu. Artan şeker üretimin büyük kısmı, Camaguey ve Oriente'nin doğu eyaletlerindeydi. 1904 yılında, bu eyaletler 200 bin tondan daha fazla şeker üretmiştir. Bu rakamı o yılki ülkede üretilen toplam şeker miktarının beşte birine tekabül etmektedir.¹⁴⁸ Endüstrinin yeniden düzenlenmesiyle beraber şeker üretiminin maliyeti düşürülmüştür. Fakat bu durum Küba toplumunu şeker fiyatına derinden bağımlı bir hale getirmiştir. 1901'de, 12 milyon dolarlık yaprak tütününü ve 12 milyon \$ değerinde puroya kıyasla 32 milyon \$ şeker ihraç edilmiştir. Bu zamana kadar Küba'da şekerden başka hiçbir ürün 3 milyon \$ aşmamıştır.¹⁴⁹ Ekicilerin hem pazara hem de aracıya bağımlılıkları oldukça aşıkardır. Küba yönetimleri hammadde noktasında istikrar sağlayamadığından dolayı ekonomik refahı gerçekleştirmek ve şeker ekonomisini yeniden canlandırmak için başka ürünlerle çeşitlendirmeye ihtiyaç duymuşlardır.¹⁵⁰

Kamu işlerinde ekonomik düzelmeler Estrada Palma'nın görev süresinde (1902-1906) gerçekleşmiştir.¹⁵¹ 1902'de yabancı sermayenin girişi, ABD ile artan ticaret ve uygun şeker fiyatları sayesinde Küba, ekonomide de olumlu yönde ilerlemeler sağlamıştır.¹⁵² 11 Aralık 1902'de Küba ve ABD arasında Ticari Karşılıklılık Antlaşması imzalanmış ve o tarihten itibaren iki ülke arasındaki ticari ilişkiler bu anlaşma doğrultusunda ilerlemiştir. Antlaşmada yer alan özel imtiyazlar, 1917 ABD Tarife Kanunu tarafından da özel olarak onaylanmıştır. Bu Antlaşma, Küba mallarının ABD'ye normal tarife oranlarından % 20 indirimli verilmesini kabul etmekteydi. Yani Küba şekerinin standart pazar fiyatı 2,206 cent olmasına rağmen ABD 1,7648'e cente satın alacaktı. Öte yandan, tütün ürünleri haricinde Küba'ya ithal edilen Amerikan mallarının vergi oranlarında da %20 ila 40 oranında indirim yapılmıştır. Anlaşma ayrıca, şekerin herhangi bir ülkeye ihracı ile ilgili, bu sözleşme yürürlükteyken, Tarife Kanunu'nun öngördüğünden daha düşük bir oranda satışının

¹⁴⁸ Richard Zerbe, "The American Sugar Refinery Company, 1887-1914: The Story of a Monopoly", *Journal of Law and Economics*, Cilt 12, No 2, 1969, s. 369

¹⁴⁹ Hitchman, a.g.e., s.95

¹⁵⁰ Jules R. Benjamin (1977). *The United States and Cuba: Hegemony and Dependent Development, 1880-1934*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.

¹⁵¹ Aguilar a.g.e., s. 40

¹⁵² Hudson, a.g.e., s.34

ABD tarafından kabul edilmeyeceğini de belirtmektedir.¹⁵³ Yine bu anlaşma sayesinde ABD'nin Küba'ya yatırımları hızlanmış ve bu durum iki ülke arasında özellikle de Küba'nın ithalat tarifeleriyle değiştirilen mallar üzerindeki tarifelerini de düşürmüştür.¹⁵⁴ Ayrıca Küba, bazı ABD ürünlerinin tercihli muamelesine izin vermiştir. Bu antlaşma, iki ülke arasındaki yakın ticari ilişkileri güçlendirmiş ama aynı zamanda Küba'yı tek ürün ekonomisine daha bağımlı hale getirmiştir.¹⁵⁵ Aynı yıl, Küba, Bahia Honda ve Guantanamo Körfezi'ni ABD'ye kiralamayı kabul etmiştir. Guantanamo Körfezi, ABD için bir kömür istasyonu ve deniz üssü olarak hizmet verecektir.¹⁵⁶ Fakat ABD'nin Küba üzerinde sağladığı bu hakimiyet çıkarları doğrultusunda ülkenin birçok konuda ilerlemesini olumsuz etkilemiştir.¹⁵⁷

3.3 Bağımsızlık Sonrası Küba'da Şeker Üretimi

1904 yılında Küba Şirketi, iki şeker fabrikasının inşaatını finanse etmek için 4 milyon dolarlık bir hisse senedini onaylamıştır. Yeni şeker fabrikası 1906 şeker hasadının sonunda faaliyete geçmiş ve sahiplerine bir sonraki hasatta 158.027 dolar kar sağlamıştır.¹⁵⁸ Küba şirketi önümüzdeki on yıl içinde olumlu bir ekonomik gelişmeyle, toplam tarım mülkleri 400.000 hektarlık araziye ulaşmış ve 31 şeker fabrikasının (bunlardan on dokuz tanesi ABD çıkarlarına ait olan) çevrelendiğinden dolayı memnun olmuştur.¹⁵⁹ Amerikalılar 1898'de Küba'ya 50 milyon dolar, 1902'de 30 milyon dolar ve 1906 yılına gelindiğinde toplam 159.500.000 dolar yatırım yapmışlardır. Bu yatırımlar; bankacılık sektörüne 4 milyon; demiryollarına 24 milyon; elektrikli demiryoluna, 15 milyon; şeker üretimine 30 milyon; tütün üretimine 30 milyon; telefon ve telgraf için 2,5 milyon; meyve üretimi 6 milyon; büyükbaş hayvan yetiştirilmesi için 30 milyon; gayrimenkul ve ekilmemiş araziler için 11,5 milyon; madencilik alanına 3 milyon; ipoteklere 2,5 milyon; buharlı gemiler için de 1 milyon dolardan oluşmaktadır. Bu toplam rakam, Askeri

¹⁵³ O. (1928). Cuba and the United States, *Foreign Affairs*, Cilt 6, No 2, 1928, s.231-232

¹⁵⁴ McCollum a.g.e. s.4 ve Lester D. Langley, *The Cuban Policy of the United States: A Brief History*, New York, John Wiley and Sons, 1968, s. 137

¹⁵⁵ Hudson, a.g.e., s.34-35

¹⁵⁶ Staten, a.g.e., s.47

¹⁵⁷ Navarro, a.g.e., s. 80-84

¹⁵⁸ Oscar, Zanetti ve Alejandro Garcia, *Sugar & Railroads: A Cuban History, 1837- 1959*, USA, University of North Carolina Press, 1998, s. 229

¹⁵⁹ Zanetti ve Garcia, a.g.e., s. 231

Hükümetin sona ermesinden sonra, Küba'daki toplam yurtiçi ve yurtdışı yatırımların üçte bir ila yarısı kadardır.¹⁶⁰ 1906'da Amerikalıların Küba'nın %7-15'ine sahip olduğu tahmin edilmekteydi. Bunların arasında 632.000 dönümlük şeker toprağı, 225.000 tütün, 700.000 meyve ve 2.750.000 madencilik, ekilmiş ve ekilmemiş topraklar bulunmaktaydı. Amerikalılar bankacılık sektörünün dörtte birine sahipti. Geri kalanını ise İspanya, Almanya ve Büyük Britanya almıştı.¹⁶¹

Şeker üretimi 1902'de 850.000 şeker tonuyla 34.850.000 dolarlık bir değere sahip iken, 1913'te tahmini olarak 2.428.000 şeker tonuna ve 106.078.000 dolara yükselmiştir. Aynı dönemde Küba'ya Amerika tarafından yapılan sermaye miktarı da 80.000.000 dolardan 220.000.000 dolara yükselmiştir. Küba'ya yapılan Amerikan ihracatının yıllık ortalama değeri, 1900-1903 döneminde 28.401.000 dolar iken, 1910-1914 döneminde 65.184.000 dolara çıkmıştır.¹⁶² 1914-1919 yılları arasında ABD ile Küba'nın ikinci iş birliği döneminde, Underwood Tarifesiyle (1914) Küba, ABD ile arasındaki şeker vergisini, pound başına 1.348 sentten 1.0048 sente düşürerek yeni bir indirim sağlamıştır. Adada şeker üretimi 2.428.000'den 4.009.000 tona ve 106.078.000 dolardan 454.478.000 \$ çıkmıştır. Amerikan sermaye yatırımlarının toplamı 1.500.000.000 \$ ulaşmış ve bunun 800.000.000 doları şeker endüstrisinden gelmektedir. Amerikan'ın Küba'ya yaptığı ihracatın değeri, 1910-1914'te yıllık ortalama 65.184.000 \$, 1915-1919 yıllarında 177,000,000 \$ kadar ulaşmıştır. 1914'te Birinci Dünya Savaşıyla birlikte Avrupa'da şeker pancarı üretimi durma noktasına gelmiştir. Bu durumu fırsat bilen Küba, şeker üretimini 1913-1914'te 2,597,732 tondan 1917-1918'de 3,971,776'ya kadar yükseltmiştir.¹⁶³ Bu süre zarfında şekerin dünya pazar fiyatı Temmuz ve Ağustos aylarında neredeyse iki katına çıkmıştır.¹⁶⁴ Birinci Dünya Savaşı'ndan on üç yıl önce Küba'da sadece 15 şeker fabrikası inşa edilmiş iken, 1914'ten 1920'ye kadar şeker fabrikası sayısı 38'e ulaşmıştır.¹⁶⁵ Bu fabrikaların çoğu doğu bölgesinde Camaguey ve Oriente'ye inşa edildiğinden bölgeler arasındaki üretken dengede değişmiştir. 1923'te Camaguey ve

¹⁶⁰ Hitchman a.g.e., s. 97

¹⁶¹ Jenks, a.g.e., s.136

¹⁶² Ramiro, Guerra, *Sugar: Index of Cuban-American Cooperation*. Council on Foreign Relations, 1942, s. 743-744

¹⁶³ Russel H. Fitzgibbon, *Cuba and U.S. 1900-1935*, George Banta, Menasha, 1935, s.214-216

¹⁶⁴ Staten, a.g.e., s.50

¹⁶⁵ Aguilar, a.g.e., s.47

Oriente'nin doğu eyaletleri şeker üretiminde batı bölgesini geçmiş ve doğu bölgesi 20.yüzyılda şeker üretim merkezi haline gelmiştir. Oriente 1902 yılında adanın toplam şeker üretiminin %12'sini, 1914 yılında %22'sini ve 1924 yılında %26'sını üretmekteydi. Camaguey'de 1902'de Küba toplam şeker üretiminin %2'sinden 1914'te %8'e ve 1924'te %28'inden sorumluydu. 1924 yılına gelindiğinde ise bu iki eyalet Küba şekerinin %54'ünü üretir hale gelmişti.¹⁶⁶

Üretim Yılları	Üretim Miktarı
1853	322,000
1868	749,000
1871	547,000
1878	533,000
1883	460,397
1888	656,719
1894	1,054,214
1897	212,051
1899	335,668
1900	308,000
1901	636,856
1902	850,181
1903	975,000

Tablo 3: Küba Şeker Üretimi (ton cinsi)¹⁶⁷

Şeker üretimini arttırmak için, Pinar del Rio'daki bakir olan sedir, maun ve sakız ormanlarını keserek daha fazla üretim yapmaya başlamışlardır. Fakat bir yandan daha fazla şeker üretimi sağlanırken, diğer taraftan da işgücü konusunda sıkıntılar yaşanmaya başlamıştır. Ancak bu durumu Haiti, Jamaika ve Çin'den işçi ithal edilerek çözümlenmiştir. Küba'da şeker üretiminin bu kadar hızlı artması bazı sonuçlar doğurmuştur. Bunlara bakacak olursak; öncelikle şeker fabrikalarının ve

¹⁶⁶ Ayala, a.g.e., s.114-115

¹⁶⁷ Hitchman, a.g.e., s.93

tarlaların çoğunu Coca-Cola, Hershey (çikolata markası) ve Hires (kök birası) gibi büyük miktarlarda şeker kullanan şirketler tarafından kullanılmaktadır.¹⁶⁸ Diğer taraftan ABD'nin Küba'ya olan yatırımları arttırmış ve bu süre zarfında ABD vatandaşlarına ait şeker fabrikaları, Küba'da bulunan bütün şeker fabrikalarının yaklaşık % 35 ila 50'sine sahip bir konuma ulaşmıştır. Ayrıca ABD'nin Küba'ya yaptığı yatırımlar 1911'de 205 milyon dolardan 1924'te 1,2 milyar dolara yükselmiştir. Son olarak da Küba'nın ABD' den ithalatı 1914'te %51 iken 1915'te %83'e yükselmiştir. Bu veriler doğrultusunda Küba'nın ABD'ye olan bağımlılığı giderek arttığı görülmektedir.¹⁶⁹

National City Bank tarafından yayınlanan bir broşürde, James Blaine Birinci Dünya Savaşı sırasında Küba'yı "Dünyadaki en değerli tarım gayrimenkul parçası" olarak tanımlamıştır. Bu broşüre göre, savaş döneminde Küba'da şeker üretimini %50'den fazla artmıştır ve şeker üretimi savaştan önceki on yılda ortalama %11 iken şu anda dünya şekerinin yaklaşık %25'ini üretilmeye başlanmıştır. Avrupa şeker endüstrisinin Bolşevik Devrimi ve Avusturya-Macaristan'ın çöküşü nedeniyle toparlanmasının yavaş olacağını tahmin eden broşür, Küba'ya olan taleplerin süresiz olarak devam edeceğini de dile getirmiştir. Buna göre, 1919 yılında National City Bank, ABD vatandaşlarının Küba'da yaklaşık 600.000.000 \$ değerindeki şeker fabrikası, ekim ve diğer şeker üretiminin %40 ila %50'sine sahip olduklarını iddia etmiş ve bazı Küba bölgelerinde on beş yerel şube açmıştır.¹⁷⁰

New York'ta kurulan Küba Şeker Kamışı Şirketi, 1916'da bazı merkezleri içeren on dört fabrika satın almıştır. Bu merkezler arasında Conchita, Asuncion, Mercedes, San Ignacio, Agramonte, Jaguayal ve Lugareno bulunmaktadır. Bu şirket 1918'de dünyanın en büyük şeker işletmesi haline gelmiştir. Bu dönemde dünya şeker piyasa fiyatı 1918'de 4.6 sente bir pound olarak belirlenmiştir. Bu, savaş öncesi fiyattan çok daha yüksek ancak serbest piyasa durumunda elde edilebilecek fiyattan daha düşüktür. 1920 Şubat ayında şeker fiyatı 9 sent iken, Mayıs ayında ise 22 sente yükselmiştir. Bu durum Küba'da "Milyonların Dansı" olarak adlandırılmıştır.¹⁷¹

¹⁶⁸ Staten, a.g.e., s.50-52

¹⁶⁹ Aguilar, a.g.e., s. 48

¹⁷⁰ National City Bank of New York, *Cuba: Review of Commercial, Industrial, and Economic Conditions in 1919*, New York: National City Bank of New York, 1919, s.3-5.

¹⁷¹ Staten, a.g.e., s.50-52

Savaş sonrasında Avrupa, şeker pancarı üretiminde iyileştirmeler yapmasından dolayı 1920-1921 yılları arasında dünya şeker fiyatı hızlı bir şekilde 4 sente kadar düşmüştür. Şeker üreticileri, şeker fiyatının önemli ölçüde düşüşünden dolayı işlenmiş şekerlerini, çok daha düşük bir fiyata satmak zorunda kalmışlardır. Bu durum, yüksek fiyatlarla büyük miktarlarda şeker satın alma sözleşmesinde bulunan ve yüksek fiyatların vaadine dayanarak işlerini genişletmek için borç para alan borçlu üreticilerin çoğunu tahrip etmiştir.¹⁷² Bu sırada neredeyse tüm Küba bankalarının paraları tükenmiş, birçok Kübalı şeker fabrikasını yabancılara, özellikle de ABD'lilere satmak zorunda kalmış ve nüfusun her kesimi, ekonomik felaketin etkisini hissetmiştir.¹⁷³ Ayrıca fabrika sahipleri ve koloniler, şeker fiyatlarının düşmesiyle beraber borçlarını ödemekte de zorlanmışlardır. Bankalar borçlarını tahsil edemediklerinden dolayı ödemelerde kesintiye uğramıştır.¹⁷⁴ Bunun ardından 10 Ekim 1920 Pazar günü, Gaceta Official'ın baskısı ve Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 1583 nolu kararıyla aynı yılın 1 Aralık tarihine kadar tüm banka ödemelerine bir moratoryum ilan edilmiştir.¹⁷⁵ Merkezi New York'ta bulunan National City Bank, tahsil edilemeyen aşırı şeker kredileri nedeniyle iflasa doğru gitmiştir. Ancak Banka'dan James Stillman'ın istifa etmesiyle beraber Bankacılar Konsorsiyumu tarafından banka iflastan kurtarılmıştır.¹⁷⁶

Bu yaşanan ekonomik kriz neticesinde Küba'nın finansal bir kaosa ve sosyal yoksulluğa maruz kalmasından dolayı toplumda değişim arzusu hızlanmıştır. Bu durum entelektüeller, yazarlar ve toplumun üretken bir üyesi olmasının engellendiği diğer gruplar arasında mevcut toplum düzeninin sorgulanmasına yol açmıştır. Bunun ardından çeşitli gruplar Küba'nın ABD'ye olan ekonomik bağımlılığını sorgulamaya başlamışlardır. Platt Değişikliğiyle ABD hükümeti Küba'nın iç işlerine tekrarlanan müdahalelerde bulunarak, toplum tarafından ABD karşıtlığı hissi, yabancı düşmanlığı, milli refah ve servetin kurtarılması gibi konularda yeni gelişen milliyetçiliğin ana temalarını oluşturmalarına katkı sağlamıştır.¹⁷⁷

¹⁷² Staten, a.g.e., s.51-52

¹⁷³ Aguilar, a.g.e., s. 48

¹⁷⁴ Harold V Cleveland and Thomas F. Huertas, *Citibank, 1812-1970*, Cambridge, Mass, Harvard University Press, 1985, s.107

¹⁷⁵ Ayala, a.g.e., s.118-119

¹⁷⁶ Cleveland ve Huertas, a.g.e., s.107

¹⁷⁷ Hudson, a.g.e., s.39

Küba üreticilerinin öngördüğü ve kaçınmaya çalıştığı sınırsız spekülasyonların ortaya çıkması uzun sürmedi. Bazı bölgelerde, bu spekülasyonun sonucunda tüketicilerin kısa bir süre içinde ödeme yapmak zorunda kaldıkları çok yüksek fiyatların sorumluluğu, "Küba üreticilerinin aşırı kâr arzusu" olarak atfedilmiştir. ABD'de Wilson'ın ardından 4 Mart 1921'de Warren G. Harding'ın başkan olmasıyla beraber şeker politikası da dahil olmak üzere ekonomi politikasında çeşitli değişiklikler için bir teklif sunulmuştur. Ancak şekerle ilgili olarak değişim aslında Küba için işleri daha da kötüleştirmiştir. 27 Mayıs 1921'de Kongre ham şeker vergisini kilo başına 2 sent yükselten bir şeker tarifesini onaylamış ve sonuç olarak daha önce kilo başına 1,0048 sent ödeyen Küba'nın artık ham şeker için 1,6 sent ödeyeceği belirlenmiştir. 22 Eylül'de Fordney-McCumber Yasası'nın yeni şeker hükümleri doğrultusunda ham şeker vergisinin kilo başına 2.206 sent olarak sabitlemiştir. Bu durum Küba'dan gelen şekerin kilo başına 1.7648 sent olacağı anlamına gelmekteydi.¹⁷⁸

1923 ve 1925 yılları arasında dünya şeker üretimi %30 artarak 17,9'dan 23,2 milyon tona çıkmıştır. Ham şeker için ortalama dünya fiyatı 1923'te pound başına 5,03 sent iken 1925'te 2,24 sente düşmüştür. İkinci fiyat 1914'ten bu yana elde edilen en düşük fiyat olmuştur. Fiyatların düşmesi ve tarifelerin artmasıyla birlikte, 1925'in bir kriz yılı olacağı ön görülmekteydi.¹⁷⁹ Ekim 1929'da dünya genelinde gerçekleşen ekonomik kriz ve ABD pazarının çökmesi Küba'yı daha da kötü bir ekonomik krize sürüklemiştir. Bu doğrultuda şeker üretimi ve şeker ihracatı oldukça büyük bir düşüş yaşamıştır. 1928'den 1932'ye kadar şeker fiyatı pound başına 2,18 sentten pound başına 0,57 sente düşerek tüm zamanların en düşük seviyesine ulaşmıştır.¹⁸⁰ Ancak dokuz yıl sonra, 17 Haziran 1930 tarihli Hawley-Smoot Yasası, tekrar şeker üzerindeki vergiyi arttırmıştır. Pound başına 2,5 sent genel orana göre, Küba ham şeker ABD'ye girerken pound başına 2 sent ödemek zorunda kalmıştır. Fordney-McCumber Yasası ve Hawley-Smoot Yasası, ülkenin iç pazarını korumak ve genişletmek konusunda maalesef başarılı olamamıştır. Sadece Küba'nın Amerikan pazarındaki payını ABD'nin mülkiyetine aktarmıştır. Bu durum yerli şeker

¹⁷⁸ Guerra, a.g.e., s. 744-745

¹⁷⁹ Pollitt, a.g.e., s. 9.

¹⁸⁰ Aguilar, a.g.e., s. 51

endüstrisini de olumsuz yönde etkilemiştir. Amerika, ihracatı için Küba pazarını mahvetmiş ve Küba'da doruk noktasına ulaşan bir ekonomik krize yol açmıştır.¹⁸¹

1933'te Roosevelt ABD başkanı seçilmesinin ardından İyi Komşuluk politikasını ilan etmiştir. Bu politika doğrultusunda yaşanan şeker krizi için acil çözüm arayışlarına başlanılmıştır. Başkanın 8 Şubat 1934 tarihli mesajında, Kongre'ye şeker konusunda yeni bir yön veren bir plan sunmuştur. Başkan Roosevelt tarafından öne sürülen bu plan, Amerikan çiftçilerinin gelirini artırmayı, Küba'nın ekonomik rehabilitasyonuna katkıda bulunmayı, Filipinler, Hawaii, Porto Riko ve Virgin adalarına yeterli şeker kotalarının verilmesini ve aynı zamanda Amerikan tüketicileri için daha yüksek fiyatlara karşı korumayı amaçlamaktadır. 8 Haziran 1934'te planı uygulamaya koymak için, şeker üzerindeki genel tarifeyi pound başına 2,5 ila 1,875 sente kadar düşüren ve böylece otomatik olarak Küba'da ham şeker üzerindeki vergiyi 2 sentten 1,5 sente kadar düşüren bir bildiri yayınlanmıştır. Daha sonra yürütme önerileri üzerine harekete geçen Kongre, aralarında Filipin Bağımsızlık Yasası (24 Mart 1934), Jones-Costigan Yasası (9 Mayıs 1934) ve Karşılıklı Ticaret Anlaşmaları Yasası (12 Haziran 1934) şeklinde bir dizi yasa çıkarmıştır. Jones-Costigan Yasası, Amerikan pazarını sağlayan tüm alanlar için bir şeker kotası sistemi kurularak, 24 Ağustos 1934'te Küba ve ABD arasında bir ticaret anlaşmasının imzalanmasıyla beraber Küba'da bu sisteme dahil edilmiştir.¹⁸²

1933 yılına gelindiğinde şekere uygulanan koruyucu tarifenin bir başarısızlık olduğu ortaya çıkmış ve Tarım Bakanı tarafından Tarımsal Uyum Yasası kapsamında sanayiyle birlikte bir plan yapılmaya karar verilmiştir. 1933 yazında tüm üretim alanlarının ve rafinaj çıkarlarının temsilcileri Washington'da bir araya gelerek bir toplantı yapmışlardır. Toplantı sürecinde ABD endüstrisinin kaynak talepleri konusunda ciddi engellerle karşılaşmış, Küba'nın çıkarları yeterince temsil edilmemiş ve diğerleriyle iş birliği yapmanın mümkün olmadığı kanaatine varılmıştır. Bu doğrultuda Ekim 1933'te Tarım Bakanı, Roosevelt ile yaptığı konferansın ardından sözleşmenin etkili bir üretim kontrolü sağlamadığı ve çiftçilerin

¹⁸¹ Guerra, a.g.e., s.744-745

¹⁸² Guerra, a.g.e., s. 745-746

gelirinden ziyade şeker işleyicilerinin menfaatlerinin vurguladığını dile getirerek sözleşmeyi reddetmiştir.¹⁸³

Sözleşmenin reddedilmesiyle beraber 1934'te ABD'de sıkı bir şekilde şeker korumacılığı başlatılmıştır. Savaş sırasında bile ihlal edilmeyen bu politikada değişiklik yapılmadan devam eden mevcut yasa beş ana özelliğe sahiptir. Bunlardan birincisi; toplam tüketim gereksinimlerinin, her yıl belirtilen şartlara uygun olarak, Tarım Bakanı tarafından belirlemesidir. İkincisinde; küresel rakam, toplam pazarlama kotası, kıta, açık deniz Amerika ve yabancı üretim alanları arasında tam olarak paylaştırılmıştır. Üçüncüsüyle; ithalat-kota sistemi, tarife tamamen ortadan kaldırılmamasına rağmen, yerli üreticileri korumak ve piyasa fiyatını desteklemek için ana araç haline gelmiştir. Dördüncüsü; koşullar garanti edildiğinde, yerli yetiştiricilere bireysel dönüm tahsisleri de atanabilir, ancak bu durum bakanlığın takdirine bağlıdır. Beşincisi; şeker pancarı ve şeker kamışı üreticileri, yerli denizaşırı üreticiler, ABD'de satılan tüm şeker vergileriyle finanse edilen doğrudan sübvansiyonlar“ koşullu ödemeleri” dir.¹⁸⁴

Mendieta hükümeti tarafından müzakere edilen yeni 1934 tarihli Karşılıklılık Anlaşması hükümleri uyarınca, Küba tarımsal ihracatı için çok çeşitli emtia hatlarında tarife indirimleri ve ABD ürünlerinde iç vergilerin azaltılması karşılığında garantili bir pazar temin etmiştir. Bu antlaşmada, ABD tarafından verilen imtiyazlar otuz beş maddeyi kapsarken, Küba imtiyazlarında dört yüz maddeyi etkilemiştir. Küba ürünlerine verilen tarife indirimleri %20 ile %50 arasında değişirken, ABD ürünlerine yapılan tarife imtiyazları %20 ile %60 arasında değişmektedir. Ayrıca bu anlaşmayla belirtilen tarife çizelgesinin değişen para ve para birimi oranlarının değişmesi sonucunda tarifede herhangi bir değişiklik olmayacağı da garanti altına almıştır.¹⁸⁵

Yapılan yeni anlaşma doğrultusunda ülkenin başlıca ihracat ürünü olan şeker, 1934 anlaşması tarafından en çok tercih edilen ürün olduğundan Küba ekonomisinin yeniden canlanmasına katkıda bulunmuştur. Küba ham şekeri, ABD tarife imtiyazında kilo başına 1,50 dolardan 90 sente düşürülmüştür. Tütün yaprağı, sigara,

¹⁸³ “The Sugar Act of 1937”, *The Yale Law Journal*, Cilt 47, No 6, 1938, s. 983-984

¹⁸⁴ Boris C. Swerling, “A Sugar Policy for the United States”, *The American Economic Review*, Cilt 42, No 3, 1952, s. 348

¹⁸⁵ Perez, a.g.e., s. 75-76

bal, deniz ürünleri, turuncgiller, ananas ve diğer tarımsal ürünler üzerinden de çeşitli indirimler uygulanmıştır. Bununla birlikte 1934 antlaşması, Küba'nın ekonomik çeşitlendirme konusundaki çabalarına ciddi bir darbe vurmuştur. Birçoğu 1927 gümrük tarifesi kanunu sonrasında ortaya çıkan tarım ve imalat işletmelerini olumsuz yönde etkilemiştir. Daha geniş bir ifadeyle, yeni anlaşma ABD'nin Küba'daki değişen pazar koşullarına uyum sağlamasına ve nihayetinde Küba ekonomisinde ABD hakimiyetinin yeniden kurulmasına izin vermiştir.¹⁸⁶

Tarımsal Uyum Yasası'nın geçersiz kılınmasıyla birlikte kısıtlama sözleşmeleri, fayda ödemeleri ve işlem vergisi kesilmiştir. Ancak, kota sınırlamaları Butler davasında verilen kararlar yasaların hükümlerini etkilemediği teorisi üzerinden yürürlükte kalmıştır. 1937 yılına kadar kota kısıtlamalarını genişleten ortak bir karar almışlardır. Böylece tüm sorun, Kongrenin son düzenli oturumunda yeniden gözden geçirilmek üzere gündeme gelmiştir. ABD Başkanı kota sisteminin muhafaza edilmesini, şeker için bir tüketim vergisini, küçük çiftçi lehine kayan bir fayda ödeme ölçeğini, tek tip ücret ve saat gereksinimlerini ve pancar tarlalarında çocuk işçiliğinin yasaklanmasını istemiştir. Tarım Bakanlığı tasarısında, bu önerilerin somutlaştırılması, üretim kotalarının olduğu gibi bırakılması da istenmiştir. Ancak rafine şeker ithalatına ilişkin kısıtlamaların kaldırılması reddedilmiştir. Fakat bir süre sonra yasa olarak ikame edilmiş olan yasa tasarısı, yerli şeker kamışı üreticileri için kotayı büyütme amacıyla üretim alanlarının çoğunu küçültmüş ve ithal rafine şeker üzerindeki kısıtlamaları geri getirmiştir. Yasa tasarısında şeker vergisi ve çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması, Tarım Bakanı tarafından belirlenen asgari ücretlerin ödenmesi şartıyla, çiftçilere fayda ödemeleri için bir tüketim vergisi sağlanmıştır. Başkan bu tasarıyı "Centilmenlik Anlaşması" na dayanarak imzaladığını belirtmiştir. Ayrıca ada bölgelerdeki ve Küba üzerindeki kısıtlamaların iyileştirilmesinin gelecekteki herhangi bir yasaya dahil edilmeyeceğini de dile getirilmiştir. Böylece ABD, üç yıl boyunca şekerin daha etkin bir şekilde yönetilmesine yönelik bir kontrol politikası başlatmıştır.¹⁸⁷

¹⁸⁶ Perez, a.g.e., s. 76

¹⁸⁷ _____ a.g.e., s.985

Yıl	Ham Şeker	İşlenmiş Şeker	Toplam Ham Şeker
1925	3,608.0	3.4	3,611.6
1926	3,749.7	60.6	3,813.6
1927	3,228.2	104.5	3,338.4
1928	2,710.7	197.6	2,920.0
1929	3,527.1	275.9	3,818.2
1930	1,978.6	266.3	2,259.6
1931	1,762.6	329.1	2,109.8
1932	1,244.7	435.0	1,703.7
1933	952.8	419.7	1,395.7
1934	1,297.3	267.1	1,579.1
1935	1,348.9	255.4	1,618.4
1936	1,302.8	323.4	1,644.0
1937	1,605.1	311.7	1,933.9
1938	1,461.7	291.1	1,768.8
1939	1,626.7	322.4	1,966.9

Tablo 4: Küba Şeker Üretimi (ton cinsi)¹⁸⁸

İkinci Dünya Savaşı, Avrupa ve Asya'nın birçok alanında şeker üretimini felç etmiştir. Fakat bu durum Küba şeker endüstrisinin gelişmesini mümkün kılmıştır. Savaş yıllarında uluslararası ticaretin bozulması Küba'ya, tarımsal ve endüstriyel ithalat ürünlerinin satın alınmasına imkân veren olağanüstü bir döviz girdisi sağlamıştır. Tüm bunlar Küba'nın ekonomik kalkınmasında çeşitlendirme sürecini hızlandırmaya hizmet etmiştir. Yerli üretim gelişmiş ve diğer yeni üretim faaliyetleri kurulmuştur. Bu durum, adanın ekonomisinin gelişiminde nispeten önemli bir yer tutmaya başlayan Küba girişimcileri tarafından da önem arz etmektedir. Ancak bu ilerlemeye rağmen Küba ekonomisi, hızlı ekonomik büyüme dönemini engelleyen bazı yapısal zayıflıklar yaşamıştır. Bunların başında şeker üretimi, dış ticarete aşırı

¹⁸⁸ Pollitt, a.g.e., s.4

bir yoğunlaşma, alıcı-tedarikçi bağımlılığı, işsizlik, eksik istihdam, kentsel ve kırsal yaşam standartları arasındaki eşitsizlikler gelmekteydi.¹⁸⁹

1940'ta dünya şeker üretimi 28,6 milyon ton şeker kamışı ve şeker pancarı üretiminden 18, 1 milyon tona kadar yani neredeyse %60 oranında gerilemiştir. Dünya şeker üretimi düştükçe ve fiyatlar yükseldikçe, Kübalı üreticiler için çeşitli fırsatlar ortaya çıkmaktadır. Küba, Birinci Dünya Savaşı sonrasında da 'milyonların dansı' olarak adlandırılan oranlara hiçbir zaman ulaşamamış ama o yıllardan itibaren ülkede daha önce yaşanmamış bir refah seviyesine ulaşmıştır. 1940 ile 1944 yılları arasında Küba'da şeker mahsulü 1930'dan bu yana en büyük hasat olan 2,7 milyon tondan 4,2 milyon tona yükselmiştir. Aynı dönemde Küba ham şeker üretiminin değeri 110 milyon peso'dan 251 milyon pesoya çıkmıştır. 1942'de ABD, şeker mahsulünü pound başına 2,65 sentten satın almayı kabul etmiş ve 1943-1948 yılları arasında, Küba şeker üretimi yaklaşık %50 artırarak 2,8 milyon tondan 5,8 milyon tona yükseltmiştir. 1948 yılına gelindiğinde, şeker adanın toplam ihracat değerinin %90'ını oluşturmaktaydı. Küba'da şeker üretiminin yeniden canlanmasıyla birlikte ekonomi, durgunluk halinden çıkmış ve kamu işleri programları genişleyerek ülke eski refah günlerine dönmüştür.¹⁹⁰

Haziran 1946'da Senato Finans Komitesi, 1937 tarihli Şeker Yasasının üç yıl daha uzatılmasını onaylamıştır. Kübalılar, gelecekteki mahsullerin ve ambargolu şeker sevkiyatlarının satışı için müzakerelere son vermişlerdir. ABD, bu duruma havuç ve sopayla cevap vermiştir. Havuç, komitenin eyleminin tersine çevrilmesi ve mevcut mevzuatın bir yıl uzatılması anlamına gelmekteydi. Çünkü kotalar 1942'den bu yana askıya alınmıştı ve 1948'den önce de geri alınmaları pek mümkün değildi. Sopa ise Küba'ya gıda maddelerinin gönderimini kesme tehdidiydi. Böylelikle, Kübalılar harekete geçmek zorunda kalmış ve şeker sevkiyatını sürdürmüşlerdir. Ayrıca, 1946-1947 mahsulleri için de gerekli satın alma sözleşmesi imzalanmıştır.¹⁹¹

1948 ve 1949 yıllarında şeker fiyatındaki hafif bir düşüş, iyi yılların sona erdiğinin ilk göstergesiydi. Bununla birlikte, ABD'nin Kore'ye müdahalesi yeni bir

¹⁸⁹ Hudson, a.g.e., s.56

¹⁹⁰ Perez, a.g.e., s.78-80

¹⁹¹ Thomas J. Heston, "Cuba, the United States, and the Sugar Act of 1948: The Failure of Economic Coercion", *Diplomatic History*, Cilt 6, No 1, 1982, s.8

savaş başlatmış ve bu yüzden elverişli pazar durumu birkaç yıl daha uzamıştır. 1953 yılına gelindiğinde piyasada bir çöküş yaşanmış ve şeker fiyatları ortalama 4 sentin altında düşmüştür. 1952'de ise Küba şeker üretimi yedi milyon tondan daha fazla üretim yaparak rekor kırmıştır. Bu nedenle dünya şeker fiyatını dengelemek için yeni bir girişimde, şekerin önemli bir bölümünü depolarda tutmak ve gelecekteki şeker kamışı hasatlarına ilişkin bir kısıtlama sistemi oluşturmak zorunda kalınmıştır. Küba, ana ürününün üretimini genişletme imkânı bulamadığından dolayı savaştan önce sahip olduğu zorlu ekonomik modele geri dönmüş ve bu durum da onu durgunluğa mahkum etmiştir. 1940'lar Küba için elverişliydi, ancak ekonomik özelliklerinde önemli bir dönüşüm gerçekleşmemiştir.¹⁹²

Savaş sonrası dönemde, Kongre şeker yasasını 1948, 1951 ve 1956'da üç kez revize etmiştir. Buna göre; 1948 şeker yasası 1951'de birkaç büyük değişikliklerle yenilenmiş, Porto Riko'nun sabit kotasında artış yapılmıştır. 1956 değişikliğinde ise iş kurallarında bazı düzenlemeler yapılmış ve 8,35 milyon tonluk genel tüketim ölçütünün altında kalan kotalar 1951 şeker yasasında olduğu gibi kalmıştır. Bu kriterlerin ötesinde, kota formüllerinde de üç ana değişiklik yapılmıştır. Yerli üreticiler, ilk kez ABD pazarında artış için açık bir pay hakkı kazanmışlar; hesap açıklarının yeniden tahsisinde öncelik verilmiş ve yabancı tedarikçilere gelecekteki pazar büyümesinde daha büyük bir pay hakkı tanınmıştır.¹⁹³ 1951 ve 1956'da yerli şeker üreticilerinin artan kotalar için taleplerine yanıt olarak Küba'nın kotasını azaltmışlardır. Sonuç olarak Küba'nın kotası 1950'lerde, ABD şeker pazarının %40'ından %35'ine düşmüştür. Ancak daha büyük bir sonuç olarak 1956 revizyonun, 1948 ve 1951 şeker yasalarına göre oldukça cömert olan Küba'nın şeker kotasındaki beklenen artış üzerine olumsuz etkisi olmuştur. Beklenen pazar büyümesine karşı Kübalı yetkililer, Küba'nın İkinci Dünya Savaşı sırasında ABD'ye siyasi bağlılıklarının ve ABD'nin şeker fiyatını dengeleme programıyla işbirliğini ödüllendirilmek yerine cezalandırıldığından dolayı şikâyet etmişlerdir.¹⁹⁴

1958 yılında Küba'da gerçekleşen isyan, ülkede toplam şeker kamışı yetiştirilen toprağının %80'ni oluşturan ve yıllık mahsulün %75'inden fazlasını

¹⁹² Zanetti ve Garcia, a.g.e., s.370

¹⁹³ Alan Dye Alan ve Richard Siccotte, "The U.S. Sugar Program and the Cuban Revolution", *The Journal of Economic History*, Cilt 64, No 3, 2004, s. 683

¹⁹⁴ Dye ve Siccotte, a.g.e., s.676

sağlayan üç doğu ilinde en üst seviyeye ulaşmıştır. Benzin ve petrol sıkıntısının yanı sıra demiryolu ve kamyon taşımacılığındaki sıkıntılar nedeniyle şeker fabrikalarının çalışmaları durma noktasına gelmiştir. 1958 yılında, 26 Temmuz harekatiyle Batista'yı hem yabancı hem de yerli ekonomik elitlerin desteğinden ayırmak için ada genelinde mülk ve üretime karşı bir savaş açılmıştır. Mesaj gayet açıktı: Batista ayrılana kadar normal koşullar geri dönmeyecekti. Şubat ayında gerilla liderliği, şeker fabrikalarına, tütün fabrikalarına, kamu kuruluşlarına, demiryollarına ve petrol rafinerilerine saldırma niyetini açıklamıştı. Özellikle şeker hasadının yok edilmesi, isyan stratejisinin temel hedefi olarak ortaya çıkmaktadır. Mart ayında ordu komutanlığı, adada şeker üretimi yapanlara birer meşale vererek tahmini 2 milyon ton şekeri imha ettiğini duyurmuştur.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Perez, a.g.e., s.90

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜBA’NIN BAĞIMSIZLIĞI VE BAĞIMSIZLIK SONRASI KÜBA-ABD İLİŞKİLERİ (1898-1933)

4.1 1898 ABD- İspanya Savaşı

4.1.1. 19. Yüzyılda ABD Dış Politikası ve Küba

ABD’nin Küba’ya olan ilgisi epeyce eskidir. 1850’lerden itibaren Amerikalılar, güneyde Meksika ve Küba’ya, kuzeyde ise Kanada’ya göz dikmişlerdir. Fakat 1890’lara kadar yeni topraklar kazanmak, yaşadıkları bölgeyi geliştirmek ve başka ülkelere yatırım yapmaktan ziyade kendi ülkeleri içerisinde iç pazarları örgütlemeyi, demiryolu ve fabrika yapımlarını hızlandırmayı planlamaktaydılar. Buna rağmen 1840’larda Çin’de, 1850’lerde de Japonya’da bazı kapılar açmışlardır. Pasifik adalarını alma ve Orta Amerika’da bir kanal açmak gibi düşünceleri ise 1890’lardan sonra önüne geçilmez, bir istek haline dönüşmüştür.¹⁹⁶ Bunların doğrultusunda Küba’nın stratejik durumuna kısaca bakacak olursak; Alfred Thayer Mahan’a göre, Küba’nın önemi Meksika Körfezi ve Windward Geçidi’ne girişi kontrol etmesiyle Porto Rico ve Mona Geçidi’ne erişmeyi kolaylaştırıyordu.¹⁹⁷ Amerika’nın, güneyinde bulunan bir deniz bugün ‘Amerikan Akdenizi’ olarak adlandırılmaktadır. Bu deniz Meksika Körfezi ve Karayipler Denizi isimleriyle ikiye ayrılmıştır. Körfez ile deniz, Sicilya ile Tunus’un birbirine, yaklaşması gibi dar bir geçitle birleşmekteydi. Meksika Körfezi’nin iki tane kapısı bulunmaktadır. İlki doğuda Atlantik’e açılan Florida Geçidi, ikincisi güney doğuda Karayip Denizine açılan Yukatan Boğazı’dır. İkisinin arasında ve ikisine de hâkim olan ise Küba adasıdır.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Türkkaya, Ataöv “1898 İspanyol- Amerikan Savaşı ve Sonuçları”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 22, No 2, 1967, s.237

¹⁹⁷ Ataöv, a.g.e., s. 238

¹⁹⁸ Coolidge, a.g.e., s.124

4.1.2. 1898 Savaşı Öncesi ABD-Küba İlişkileri

1800'li yıllardan itibaren Küba'da şeker üretiminin artmasıyla beraber ABD ile ticari ilişkiler gelişmiştir. Hem Küba'nın jeopolitik konumu hem de şeker üretiminin fazla olması ABD'nin Küba'ya olan ilgisini arttırmıştır. 1823'te Amerika, Monroe Doktrini ile her ne kadar izolasyonist bir politika izleyeceğini dile getirmiş olsa da; yayılcı politikalarına devam etmiştir. ABD'nin 1880'lere kadar Küba'ya girişi iki şekilde gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki ABD'lilerin Küba'dan toprak satın alarak kakao, şeker, kahve, tütün ve hayvan yetiştirmeleri, ikincisi ise banker, tüccar ve gemi sahipleri ile limanları doldurmalarıdır. Böylelikle ABD'nin elinde bulunan şeker hem bir hammadde kaynağı hem de siyasi bir silaha dönüşmüştür. 1898'de ABD-İspanya Savaşının çıkış nedeni de Küba'dır.¹⁹⁹ Bu savaş bir anda meydana gelmemiş, otuz yıllık zaman dilimine yayılan olayların sonucunda patlak vermiştir.

	İHRACAT	İTHALAT
ABD		
1846-1850	27,838	37,426
1851-1855	35,978	61,817
1856-1859	40,308	68,339
İNGİLTERE		
1846-1850	21,682	35,105
1851-1855	31,991	42,388
1856-1859	29,406	37,294
İSPANYA		
1846-1850	27,210	16,957
1851-1855	44,729	17,717
1856-1859	31,042	20,974

Tablo 5: Küba'nın 1846-1859 yılları arasında ABD, İngiltere ve İspanya ile ticari ilişkileri (peso cinsinde) ²⁰⁰

¹⁹⁹ Beard, a.g.e., s.204

²⁰⁰ José R. Alvarez Diaz, *A Study on Cuba*, Coral Gables, University of Miami Press, 1965, s. 129.

1868 yılında Küba'nın Oriente Eyaletinde Carlos Manuel Cespedes zengin toprak sahipleri ve avukatlarla birlikte Küba'nın İspanyol kontrolünde olmasından dolayı hükümete bir darbe yapmak için planlar yapmaya başlamıştır. Fakat İspanyol makamları bu komplo faaliyetlerini öğrenmiş ve darbeciler de harekete geçmek zorunda kalmışlardır. 10 Ekim 1868'de Cespedes, Küba'nın bağımsızlığını ilan eden La Demajagua plantasyonundan "Grito de Yara" (Yaranın Çığlığı) adlı bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiride, İspanya Hükümetinin keyfi davranışları, aşırı vergilendirme, yolsuzluk, Kübalıların hükümet istihdamından dışlanması, siyasi ve dini özgürlükten istifade edememeleri, toplanma ve dilekçe haklarından yoksun bırakılmaları sonucu isyanın oluştuğunu dile getirilmiştir. Ayrıca İspanya'ya tam bağımsızlık, evrensel oy hakkı olan bir cumhuriyetin kurulması ve kölelerin tazminattan kurtuluşu için de çağrıda bulunmuştur. Bunların ardından Cespedes geçici bir hükümet kurarak hem ordunun komutanı hem de hükümetin başkanı olmuştur. Bunların sonucunda on yıl boyunca devam edecek olan bir savaş başlamıştır.²⁰¹

Amerika 1869'da Küba içerisinde yaşanan bu olayın kendi sınırları içerisine de taşınabileceği endişesiyle dönemin başkanı olan Grant tarafından İspanya'ya arabuluculuk teklifinde bulunmuştur. Böylelikle, Küba'da esaret kaldırılacak ve Küba bağımsız olacaktır. Buna karşılık olarak ise Küba İspanya'ya tazminat ödeyecek ve bu tazminatın ödenme garantisini Amerika üstlenecektir.²⁰² Fakat İspanya bu teklifi kabul etmemiştir. Kübalılar'ın ayaklanmasının yıllarca sürmesi, İspanya'nın da bu ayaklanmayı bastırmakta güçlük çekmesi, ABD için de can sıkıcı olmaya başlamıştır. Ayrıca İspanyol donanması, ABD'nin çeşitli gemilerine el koymuş ve buna bağlı olarak ABD 1875 yılında İspanya'ya bir kez daha başvurarak, Küba'ya en azından özerklik verilmesini ve esaret ilgasını teklif etmiştir.²⁰³ İspanya bu öneriyi de kabul etmemiştir. 1876 yılına gelindiğinde ise ABD, İspanya'ya Küba'da esaretin aşamalı bir şekilde kaldırılmasını önermiştir. Fakat bu da sonuç vermemiş, 1878 yılında ise Küba'da bir anda barış meydana gelmiştir. Bu barışın bir anda oluşmasının temel sebebi İspanya'nın iç gelişmeleriyle ilgili bir durumdan

²⁰¹ Hudson, a.g.e., s.26

²⁰² Samuel Flagg Bemis, *A Diplomatic History Of The United States*, New York, 1942, s.434

²⁰³ Bemis, a.g.e., s.436

kaynaklanmaktadır. Alfonso'nun İspanya'da tahta geçmesiyle beraber, Küba ayaklanmasına müdahale ederek 11 Şubat 1878 yılında Zanjón Sözleşmesiyle ayaklanmayı bastırmıştır. Bu sözleşmeyle yönetimde yerli halkın aktif rol almasıyla birlikte Küba halkının İspanya Meclis'inde temsil edilmesi kabul edilmiştir.²⁰⁴

İspanya, 1878 yılında Küba ile ilgili çeşitli kararlar almış olsa da; Küba'daki katı yönetim tamamen gevşememiştir. 1880'lerde, ada önemli bir ekonomik ve sosyal değişim sürecinden geçmiştir. Kölelik, 1868 Devrimi'nin bir sonucu olarak düşüşe geçmiş ve nihayet 1886'da İspanya tarafından kölelik kaldırılmıştır.²⁰⁵ Küba ihracatının, özellikle şeker ihracı ABD pazarı tarafından artmaktaydı. 1850'de Küba İspanya'ya 7 milyon peso, ABD'ye de 28 milyon peso değerinde şeker ihraç etmiştir. 1860 itibarıyla rakamlar sırasıyla 21 milyon ve 40 milyon pesoya yükselmiştir. 1890'da ise İspanya 7 milyon peso ve ABD 61 milyon peso ithal etmiştir. Bu ekonomik bağımlılık, ABD'yi ticaret politikasındaki herhangi bir değişikliğe karşı son derece savunmasız hale getirmiştir. 1894'te ABD hükümeti şeker ithalatında Wilson Tarifesi'ne geçtiğinde ise bunun Küba'ya yansımaları felaket olmuştur. ABD'ye yapılan ihracat 1895'te 800.000 tondan 1896'da 225.231 tona kadar düşmüştür. Böylece, şeker fiyatlarındaki düşüş ve uluslararası rekabetin artmasıyla beraber 1895'te daha akut hale gelmiş ve yeni bir isyan için elverişli bir ortam oluşmuştur.²⁰⁶ Bunların akabinde şeker yetiştiricileri bağımsızlık hareketiyle işbirliğe girmeye hazırlanmışlardır. Küba'da bir devrimi çıkarmak için yeterince güçlü bir sınıf olmadığından dolayı onların desteği çok önemliydi.²⁰⁷

1895 yılına gelindiğinde Küba'da yeniden bir ayaklanma meydana gelmişti. Ayaklananlar, sığır çiftliklerini ve şeker plantasyonlarını yakıp yıkmaya başlamışlardı. Küba halkı bu ayaklanma neticesinde bağımsızlıklarını kazanmak için mücadele etmişti. Fakat ayaklanmanın şiddetine karşı, İspanyol yönetimi de Küba halkına sert tepkiler göstermiştir. Sivil halkın ihtilalcilere destek verdiği gerekçesiyle toplama kamplarına alınması ve bazı Amerikan vatandaşlarının da bu kamplara sevk edilmesi, Amerika'da sert tepkilere yol açmıştır. Bunun sonucunda Amerikan

²⁰⁴ Armaoğlu, a.g.e., s. 1025-1026

²⁰⁵ Rose Ana Berbeo, *Brief History of Cuba*. Havana, Editorial Capitan San Luis, 2010, s.26

²⁰⁶ Aguilar, a.g.e., s. 28

²⁰⁷ Thomas, a.g.e., s.254

başkanı Cleveland İspanya hükümetine Küba'ya özerklik verilmesi konusunda iş birliği teklif etmiş, fakat İspanyol hükümeti bu teklifi de reddetmiştir.²⁰⁸

1897 yılına gelindiğinde Küba sorunu Amerika'nın iç işlerini iyice karıştırmaya başlamıştır. Sarı Basın diye adlandırılan, basılı gazetelerin bir bölümü Küba konusunda yaptıkları haberlerle sürekli gündemi meşgul etmekteydiler. Hatta New York Journal gazetesi ve New York World gazetesi bu sansasyonel haberler konusunda birbirleriyle adeta yarış içerisine girmişlerdi. Biri bir gün Küba'yla ilgili bir haber yaptığında, ertesi gün diğer gazete ondan daha heyecanlı bir haber yapmaya çalışmaktaydı.²⁰⁹ Gazetelerin yapmış olduğu bu faaliyetler Kongre ve halk üzerinde etkisiz kalmamış, halkın heyecanı Kongre'yi de etkilemiştir. Bu durum ABD'de Meksika Körfezi'ne hâkim olan Karayipler ve Pasifik bölgesinde Panama berzahına egemen olan bölgelerin ele geçirilmesini düşündürmekteydi. Bu görüşün önderleri, Massachusetts Senatörü Henry Cabot Lodge ile Deniz Bakan Yardımcısı Theodore Roosevelt idi. Onlara bu fikri veren ise, dünya egemenliğinde deniz gücüne önem veren ve tanınmış jeopolitik uzmanı denizci Yüzbaşı Alfred T. Mahan idi.²¹⁰ 1890'dan beri Mahan makalelerinde Hawaii, Karayip adaları ve Samoa'nın önemine değinmekteydi. Özellikle Panama berzahının, ABD açısından hem Atlantik hem de Pasifik kıyılarının savunulmasındaki öneminin altını çizmekteydi.²¹¹

25 Ocak 1898 tarihinde Amerika Küba'nın Havana limanına Maine isimli bir savaş gemisi ile ziyarette bulunmuştu. Bu sırada Vizcaya adlı bir İspanyol savaş gemisi de New York'u ziyaret etmiş. 15 Şubat akşamı, Maine gemisi Havana limanında iken anlaşılamayan bir sorundan ötürü batmış ve 260 Amerikan denizcisi hayatını kaybetmiştir. Karşılıklı dostluk ziyareti sırasında böyle bir olayın yaşanmış olması kamuoyu tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmış, 'Maine'i Unutma' sloganıyla bu olay bütün kamuoyuna yansımıştır.²¹²

27 Mart'ta Başkan McKinley'in İspanyol Hükümetine verdiği ultimatoma, en geç 1 Ekim'e kadar toplama kamplarının dağıtılması, isyancılarla mütareke edilmesi, sivil halkın kalkınması için Amerikan yardımının kabulü ve işbirliğinin yapılması

²⁰⁸ Bemis, a.g.e., s.437-439

²⁰⁹ Bemis, a.g.e., s.442

²¹⁰ Suat, Bilge, *Milletlerarası Politika*, Ankara, 1966, s.105-109

²¹¹ Bemis, a.g.e., s.443

²¹² Richard B. Morris, *Encyclopedia of American History*, ABD, 1996, s.287

yönündeydi. Fakat İspanya bu isteklerden sadece toplama kamplarının dağıtılmasını gerçekleştirmiştir.²¹³ 19 Nisan'da Amerikan Kongresi bazı kararlar almıştır. Bu kararlar; İspanya'nın Küba'dan çekilmesi ve Küba'nın bağımsızlığını kazanması şeklindedir. Bu kararların gerçekleşmesi içinde, Başkan'a ABD ordu ve donanmasını kullanması konusunda yetki verilmiştir.²¹⁴ 20 Nisan tarihinde alınan bu karar bir ultimatom şeklinde İspanya hükümetine bildirilmiştir. 21 Nisan'da İspanya, ABD'yle olan diplomatik ilişkilerine son vermiştir. 22 Nisan'da da ABD donanması Küba limanlarını abluka altına almış ve 24 Nisan'da İspanya, Amerika'ya savaş ilan etmiştir. 25 Nisan'da da Amerika, İspanya hükümetine savaş ilan etmiştir. Savaş birkaç ay sürmüş ve Amerikan donanması Puerto Rico ile Küba'ya asker çıkarmıştır. Başka bir Amerikan donanması da Uzakdoğu'da Filipinler'e karşı harekete geçmiştir. İspanya içinse durum ümitsiz bir hal almaya başlayınca Ağustos başında savaş durmuştur. 10 Aralık'ta Amerika ile İspanya arasında Paris Barış Anlaşması imzalanmış. Bu barış anlaşmasıyla İspanya, Pasifik'te Guam adasını, Puerto Rico'yu ve Filipinler'i ABD'ye bırakmıştır. Ayrıca İspanya Küba'nın bağımsızlığını da tanımış ve bunlara karşılık Amerika, İspanya'ya 20 milyon \$ ödemiştir.²¹⁵

4.2 1898 ABD- İspanya Savaşı Sonrasındaki Gelişmeler

Savaşın ardından Amerikan Askeri Hükümeti, Küba'yı yönetmekte ciddi ve acil çözülmesi gereken sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Savaş nedeniyle adada kıtlık ve hastalık başta olmak üzere önemli sorunlar yaşanmıştır. Bu nedenle adanın nüfusu 1894 yılında 1.850.000 iken 1898 yılına gelindiğinde 1.689.600'e düşmüştür. Adada bulunan sığırların yaklaşık %90'ı kaybedilmiş ve tütün endüstrisi neredeyse yok olmayla karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca ülkenin hazinesi de boşalmış, sanayi ve tarımsal üretim durma noktasına gelmiştir.²¹⁶

ABD'li bürokratlardan oluşan askeri valiler, General John Brooke (1899) ve Leonard Wood (1899-1902) Küba'da en yüksek otorite konumundaydılar. Bunların altında her eyaletten sorumlu ABD'li generaller vardı. Savaş sürecinde ülkede büyük bir yıkım gerçekleştiği için General Wood, tarımsal üretimi mümkün

²¹³ Bemis, a.g.e., s.446-447

²¹⁴ Bemis, a.g.e., s.449; Morris, a.g.e., s.288

²¹⁵ Armaoğlu, a.g.e., s.1029-1030

²¹⁶ Aguilar, a.g.e., s.36-37

olduğunca teşvik etmiştir. Bu bağlamda Wood, vergileri azaltarak ekinleri yetiştirme sürecine destek vermiş, ayrıca bir ulaşım sistemi geliştirerek farklı piyasalarla bir etkileşim ağı oluşturmuştur. Bu sistem Küba'nın ekonomik refahını ve siyasi istikrarını desteklemek için ABD Başkanı Theodore Roosevelt, ABD Savaş Bakanı Eluha Root ve dönemin Küba Askeri Valisi General Wood arasında 1903 yılında imzalanan bir anlaşma ile güvence altına alınmıştır. Wood, şehirlerde iskele ve yollar inşa ettirmiş, limanların işler hale gelmesi için de çalışmalar yürütmüştür. Adadaki ticaretin gelişmesi adına yapılan demiryolu inşaatını ve onu kontrol edebilmek için de demiryolu ile ilgili yasa ilan etmiştir. Küba için gerekli malların girişine izin vermek ve geliri arttırmak adına İspanyol mallarına konulan eski tarife %52 oranında azaltılmıştır. Aynı zamanda bu durum hem ABD işgalini hem de yabancı spekülörlerin Küba'yı yağmalamasını da engellemiştir.²¹⁷

General Wood tarafından ilk olarak Oriente'de başlatılan bir kırsal koruma sistemi kısa sürede tüm illere yayılmış ve Küba ordusunun dağıtılmasından sonra birçok askere istihdam sağlanmıştır. Wood yönetimi, sağlık ve eğitime de önem vermiştir. Kübalı bilim adamı Carlos Juan Finlay'ın çalışmalarıyla Küba'da sarıhumma hastalığının önüne geçilmiş, hastaneler kurulmuş ve sağlık koşulları iyileştirilmiştir. Ayrıca Wood yönetimi bir devlet okulu sistemi kurmuş ve üniversiteyi modernleştirmiştir. 1899'da Wood, okuryazar, mülk sahibi veya devrimci orduda görev yapmış yetişkin erkeklere ayrıcalık veren bir seçim yasası ilan etmiştir. Haziran 1900'de Belediye seçimleri yapılmış, Eylül ayında ise çoğunlukla devrimci ordunun takipçileri veya temsilcileri olan otuz bir temsilci 1901 anayasasını hazırlamak üzere seçilmiştir.²¹⁸

12 Şubat 1901 tarihinde ABD ile Küba arasındaki ilişkileri düzenlemek adına bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyonda herkes farklı bir teklif sunmuştur. Kimi Amerika'ya üsler verilmesini, kimi Amerika ile ortak bir para birliği sağlanması, kimi Küba'nın dış politikası konusunda on yıl boyunca Amerika'dan yönerge alınmasını, kimi de Amerikan sermayecilerine çeşitli ayrıcalıkların tanınmasını

²¹⁷ Hitchman, a.g.e., 91

²¹⁸ Hudson, a.g.e., s.33-34

istemiştir.²¹⁹ ABD bu önerilere karşılık silahını teslim eden her Kübalı'ya 75 \$ vermiştir.²²⁰

Küba'nın ekonomik, politik ve askeri çıkarlarının güvenliği ise Küba Anayasası'nda yapılan değişiklik ile güvence altına alınmıştır. 12 Haziran 1901 tarihinde Küba anayasasına eklenen Platt Değişikliği 1902'den 1934'e kadar yürürlükte olan bu değişiklikler sayesinde, "ABD'nin Küba'nın bağımsızlığını koruması için müdahalesine, hayatın, mülklerin, bireylerin özgürlüğüne ve hükümetin korunmasına" izin vermesini zorunlu kılmıştır. Böylece Küba, 20. yüzyıla ne bağımsız bir cumhuriyet ne de resmi bir sömürge olarak değil, ABD koruması altında bir ülke olarak girmiştir.²²¹ Platt Değişikliği maddeleri özet olarak şöyledir:

*"Küba Hükümeti başka devlet ya da başka devletlerle Küba bağımsızlığını tehlikeye sokacak ya da sömürge ya da askeri amaçlarla üs ya da toprak verecek anlaşmalar yapmayacak. ABD, Küba bağımsızlığını korumak amacıyla Küba'ya müdahale edebilecek, Amerika'nın Küba'yı askeri işgal altında bulundurduğu zamanki tasarrufları meşru sayılacak ve bu tasarruflar sonunda kazanılmış haklar korunacaktır. Amerika'nın güney limanlarındaki ticareti koruduğu kadar Küba halkı ve ticaretini de korumak için, Küba hükümeti ada halkının sağlık durumu ile ilgili tedbirleri yürütecek ya da Amerika ile anlaşarak yeni tedbirler uygulayacaktır. Pine adası Küba sınırları dışında kalacak, Küba, Amerika'ya üs verecek, Küba ile Amerika bu hükümleri içine alan ikili bir anlaşma yapılacaktır."*²²²

Küba'da 31 Aralık 1901 tarihinde yapılan Başkanlık seçimlerinde ABD'nin açık ara desteğiyle Thomas Estrada Palma, Küba'nın ilk cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir.²²³ Aynı zamanda Estrada Palma'nın devrimci çevrelerdeki prestiji onu Küba nüfusunun geniş katmanları arasında favori bir aday haline de getirmiştir. Fakat ilk hükümet, ABD ile bağımlılık ilişkilerini resmileştirmek gibi zorlu bir göreve sahipti. Bu amaçla, birçok anlaşma imzalamıştır. Bunlar arasında ABD'nin Küba piyasasını kontrol etmesini sağlamak ve Küba ekonomisinin tek ürün yapısını sağlamlaştırmak için 1903 yılında Ticari Karşılıklılık Antlaşması da bulunmaktadır. Ayrıca Platt Değişikliğinin hükümlerine göre yasal bir çerçeve sunan Daimi Antlaşma (Permanent Reciprocity Treaty of 1903) ve ABD Deniz istasyonlarının yerini tanımlayan bir antlaşma da gerçekleşmiştir.²²⁴

²¹⁹ Helen.M. Baily ve Abraham P. Nasatır, *Latin America: The Development of Its Civilization*, New Jersey, 1960, s.462

²²⁰ Arthur Cecil Bining, *The Rise Of American Economic Life*, New York, 1955, s.537

²²¹ Pollitt, a.g.e., s.4

²²² Ataöv, a.g.e., s. 265

²²³ Hudson, a.g.e., s.34

²²⁴ Berbeo, a.g.e., s.38

Öte yandan, Estrada Palma siyasi hırslarından kaçamamış ve 1905 yılındaki seçimlerde ABD'nin desteğiyle beraber hileli bir seçimle yeniden başkan seçilmiştir.²²⁵ Bu yüzden öfkeli olan Jose Miguel Gomez ve liberal takipçileri tarafından bir isyan başlatılmıştır. Bu isyanın amacı Estrada Palma'nın ikinci dönem görev yapmasını engellemek olsa da Küba'nın başkentini tehdit edebilecek kadar büyümüş, tarihte adına "Küçük Ağustos Savaşı" (Little August War) denilmiştir. Palma ise bunun üzerine ABD'ye başvurarak Washington'un Küba'ya müdahale etmesine zemin hazırlamış ve 1906 yılında ABD, Küba'ya ikinci kez müdahalede bulunmuştur.²²⁶

ABD, Küba'da yeni bir yönetim dönemine girmeye istekli olmadığından ikinci müdahale birincisinden oldukça farklı gerçekleşmiş ve ABD geçici vali olarak Charles E. Magoon'u atamıştır. Magoon yönetime gelince çeşitli kavga gruplarını pasifleştirmek için hükümet adına bazı kararlar almıştır. Bunun yanı sıra Magoon, ülkenin yararına geniş bir yelpazede kamu işleriyle de ilgilenmiştir. İl ve belediye yönetimine dair bir yasa çıkarmıştır. ABD Hükümeti, iç karışıklıkların müdahalenin ana amaçlarından biri olmasını önleyecek adil mevzuatın yürürlüğe girmesini kabul etmiştir. Bu yeni yasama mekanizmasını uygulamaya koymuş ve bu durum neticesinde ülke biraz olsun yatışmıştır. Ayrıca ABD, belediye seçimlerinin ve ulusal seçimlerin yenilenmesi için de çağrıda bulunmuştur. 1908 yılında yapılan seçimler neticesinde 1908'de Liberaller, yeni oluşturulan Liberal Parti üyeleriyle sağlam bir çoğunluk kazanmıştır. Partinin başkanı olan Jose Miguel Gomez 1909-1913 yılları arasında da başkanlık görevine seçilmiştir. Bunun ardından ABD demokratik sürecin gidişatının takip edilmesine istekli olmuş ve 28 Ocak 1909'da müdahale kuvvetlerini adadan çekmiştir.²²⁷

Gomez, iki milyondan fazla nüfusa (%70'i beyaz), oldukça müreffeh bir ekonomiye ve Magoon'un yönetiminin bıraktığı 12 milyon \$lık bir kamu borcuna sahip bir cumhuriyeti miras almıştı. Gomez, demokratik kurumlara saygı göstermiş, ulusal meselelerde doğrudan Amerikan müdahalesine karşı çıkmıştır. Ayrıca zengin olmak ve siyasetin nasıl daha karlı olabileceğini gösteren örneklerin takip edilmesine

²²⁵ Berbeo, a.g.e., s.38

²²⁶ Allan Reed Millet, *The Politics of Intervention: The Military Occupation of Cuba, 1906-1909*, Columbus, Ohio State University Press, 1968, s.96

²²⁷ Hudson, a.g.e., s.36

de izin vermiştir.²²⁸ Başlıca örneği de Gomez'in kendisidir. Halk tarafından yaptığı büyük vurgunlarla bilinmekteydi. Buna istinaden “Köpekbalığı” lakabını edinmiş ve genellikle haksız yere elde ettiği kazancı yakın çevresindeki insanlarla paylaşmasıyla; “Köpekbalığı suda yüzüyor, çevresinde duranları ıslatmakla yetiniyor.” şeklinde popüler bir deyişe de neden olmuştur.²²⁹

Bu dönemde iki sorun ülkenin barışını ve egemenliğini tehlikeye atmıştır. Birincisi, ‘Gazi Sorunu’ dur. Bağımsızlık savaşındaki gazilerin kendilerine ait olduğu kamu pozisyonlarında İspanyol veya İspanyol yanlısı unsurların kalıcılığı istenmiştir. Küba’nın bu “düşmanları” kovmak için uyguladığı politika nedeniyle ABD Dışişleri Bakanı Philander Knox’un, Gomez’i ABD’nin bu konuda ciddi endişesi olduğunu dile getirerek uyarmıştır. Bunun üzerine birçok Kübalı muhalif, başka bir Amerikan müdahalesi korkusu ve bazı hükümet imtiyazlarıyla gazileri sakinleştirme adına katkı sağlamışlardır. İkinci sorun ise birincisine nazaran daha tehlikeliydi. 1907 yılında siyahi radikaller tarafından Bağımsız Renk Partisi (The Independent Party of Colour) kurulmuştur. Bu parti cumhuriyeti siyahi nüfusa ihanet etmekle suçlamıştır. 1909 yılında Senato Başkanı Martin Morua Delgado tarafından hazırlanan Morua Yasası tarafından ırk veya dine dayanan siyasi partilerin kurulmasını yasaklamıştır. Bu olayın devamında Afrika kökenli bazı topluluklar açık kampanyalar yoluyla bu kanunun feshi için savaşımlardır. Mayıs 1912’de, başarısızlıklarından bıkmış ve belki de yeniden seçime götürür düşüncesiyle Başkan Gomez tarafından teşvik edilen bir grup da isyan etmiştir. Kötü organize olmuş ve çoğunlukla Oriente eyaleti ile sınırlı olan bu isyan, yine de adada bir panik dalgasına neden olmuştur. Başkan Gomez tarafından bu müdahaleye karşı protesto edenleri bastırması için orduya emir verilmiştir. Haziran ayına kadar ayaklanmanın liderleri ve takipçileri öldürülmüş ya da dağılmış olsa da bu durumun bıraktığı korku ve kızgınlık, uzun yıllar Küba siyasetine siyahi katılımını engellemiştir.²³⁰

²²⁸ Aguilar, a.g.e., s.43

²²⁹ Navarro, a.g.e., s.99

²³⁰ Aguilar, a.g.e., s.43-44

4.2.1 1913-1921 Menocal'ın Başkanlık Dönemi

Başkanlık seçimleri yaklaşırken, Gomez yeniden seçime katılmayacağını açıklamıştır. Muhafazakârlar da General Mario G. Menocal'ı bir kez daha aday olarak seçmişlerdir. General Menocal'ı adaylık süresinde dürüstlük, daha fazla çalışma ve ülkedeki barışı sağlamak sloganıyla halka seslenmiştir. Alfredo Zayas ise sözde Birleşik Liberal partinin adayı olmuştur. Ancak seçimlerden önce, Miguelitos (Başkan Gomez'in destekçileri) ve Zapatistalar arasındaki eski düşmanlık, partiyi uzlaşmaz iki gruba ayırmıştır. Miguelitos'un Muhafazakarlarla olan ittifakı Zayas'ın çabalarını boşa çıkarmış ve Menocal altı ilden beşini kazanmıştır. 20 Mayıs 1913'te Gomez istifa etmiş ve yerine muhafazakâr bir başkan olan Menocal gelmiştir. Seçimin ardından Başkan Wilson, Menocal'a desteğini “Bu düzenli otorite hem sevindirici hem de Küba halkının Cumhuriyet hükümetinin en ciddi testlerinden birini başarıyla geçirdiğini gösteriyor gibi görünüyor.” diyerek ifade etmiştir.²³¹

Yeni Başkan Menocal, Cornell Üniversitesi mühendislik mezunu, seçkin bir askeri lider ve Küba-Amerikan şeker şirketinin, Küba'daki en büyük şeker fabrikası olan Chaparra'nın başarılı bir yöneticisiydi. Muhafazakâr görünümünün altında aslında ABD yanlısıydı. Hatta ABD basını da Menocal'ın bir Kübalı'dan ziyade Amerikalı olduğunu onaylamaktaydı. Menocal 1913-1917 ve 1917- 1921 yılları arasında Küba'da iki dönem başkanlık görevi yapmıştır.²³²

İlk döneminde (1913-17) resmi yolsuzluğu bir şekilde bastırmıştır. Geleneksel kongre bölücülüğüne rağmen ihtiyaç duyulan bazı yasal düzenlemeleri kabul etmiştir. Tütün ihracatını düzenlemiş, Küba para birimini oluşturmuştur. Ayrıca Ekonomik Savunma Kanunu (Ley de Defensa Economica) ve İş Kaza Kanununu (Ley de Accidentes del Trabajo) da kabul etmiştir. 1916 yılında Birinci Dünya Savaşı nedeniyle ekonomik koşulların iyileştirilmesi ve artan popülaritesiyle Menocal yeniden seçim yapmaya karar vermiştir. Fakat seçim yapılacağıının duyurulmasıyla beraber halk tarafından düşmanca bir ulusal tepkiyle karşı karşıya kalınmıştır. Liberaller, Alfredo Zayas ve Albay Carlos Mendieta'nın adaylığının arkasında birleşik bir cephe oluşturmuşlardır. 1916 yazında dünya genelinde siyasi

²³¹ Joseph V. Fuller, *United States Department of State, Foreign Relations of the United States*, Washington DC, 1920, s.337

²³² Navarro, a.g.e., s.101

gerginlik o kadar şiddetliydi ki, bunun neticesinde Başkan Wilson 'Küba'da her ne pahasına olursa olsun hukuk ve düzen sağlanmalı' şeklinde bir uyarıda bulunmuştu. Bununla birlikte, Almanya ile savaş olasılıklarının artması, Washington'u Küba'da bir krizden kaçınmaya istekli hale getirmişti. Sonuç olarak, hukuk ve düzenin temsilcisi olan Menocal, Amerikan'ın tam desteğini almıştır. 1 Kasım 1916'da gürültülü ama barışçıl seçimler yapılmıştır. İlk raporlar, Zayas'ın büyük bir oranla kazandığını gösterse de, hükümet bilgi bültenleri Menocal'ın oylarının sayısının artmaya başladığı yönündedir. Liberal protestolar o kadar yoğun ki, açık bir çatışma ancak Yargıtay'ın bu konuya karar vermesiyle önlenebilmişti. Kısa bir müzakereden sonra Yargıtay, Camaguey ve Havana illerinde liberallerin, Pinar del Rio ve Matanzas illerinde muhafazakârların galip geldiğini ilan etmiştir. Her iki tarafın da eşit güce sahip olduğu Oriente ve liberallerin kalesi olan Las Villas'ta yeniden seçimlerin yapılmasına karar verilmişti.²³³

Zayas'ın seçimi kazanma şansı oldukça yüksekti. Fakat liberaller yeni seçimleri beklememeye karar vermişlerdi. Şubat 1917'de, eski başkan Gomez liderliğinde, hükümeti baskı altına almakla suçlayan liberaller birçok ilde isyan etmişlerdi. Hızlı bir şekilde Santiago de Cuba, Camaguey ve iç bölgelerde birkaç önemli şehri de ele geçirmişlerdi. 1906'da yaşanmış olan duruma benzer Havana'ya doğru yayılan bu isyanın kendini tekrar ettiği görülmektedir. Ancak Estrada Palma'nın aksine, Menocal güçlü bir askeri liderdi, komutası altında bir orduya sahipti ve ABD'den yardım almaya da güvenebilirdi. Las Villas'ta sert askeri direnişle isyancılar durdurulmuştu. Küba Dışişleri Bakanlığı'ndan, ABD'li Bakanı William Gonzalez'in bazı diplomatik bilgiler yayınlanmasıyla beraber, ABD'nin sadece yasal olarak kurulan hükümetlere verdiği destek açıkça ortaya çıkmıştır. Ayrıca Santiago de Cuba ve Guantanamo'da bazı Amerikan askeri kuvvetleri hükümete eşlik ediyordu. 7 Mart 1917'de orduyla çevrili olan Jose Miguel Gomez, Las Villas'a teslim olmak zorunda kalmıştı. Mayıs ayına kadar süren isyan sona ermişti. Pek çok Kübalı için, 'Bay Gonzalez' Küba iç politika ilişkileri üzerinde Amerikan kontrolünün güçlü bir sembolü haline gelmişti. Bu olayın üzerine

²³³ Aguilar, a.g.e., s.45

Menocal, ABD'den hemen sonra Almanya'ya savaş ilan ederek Washington'a olan borcunu ödemiştir.²³⁴

Menocal'ın ikinci dönemi (1971-1921) birinci dönemine kıyasla zor koşullar altında başlamıştır. Yolsuzluk yaygınlaşmış, her seçimde hileli uygulamalar gerçekleşmiştir. Ekonomik refah artmış olmasına rağmen başkanın popülaritesi sürekli azalmaktadır. Menocal'ın iktidardaki son yılında ise şeker fiyatlarının aniden düşüşü Küba'da ekonomik krize neden olmuştur.²³⁵

4.2.2. 1933 Devrimine Giden Süreç

Yaşanılanların ardından 1920'deki başkanlık kampanyası yeni ve çarpıcı bir boyut kazanmıştır. Alfredo Zayas, Partido Popular Cubano'ya aday olurken Jose Miguel Gomez Liberal bir aday olarak seçime dahil olmuştur. Zayas'ın seçimi kazanma olasılığı, Menocal'ın onu tamamen desteklemeye karar vermesiyle artmıştır. Seçimler sırasında şiddet ve dolandırıcılığın büyük boyutlara ulaşması yeni bir Liberal ayaklanmanın meydana gelebileceğini göstermekteydi. Olası duruma ABD müdahalede bulunarak, 31 Aralık'ta Başkan Wilson, Küba meselelerinde daha önce deneyim sahibi olan General Enoch Crowder'a kişisel temsilcisi olarak Havana'ya gitmesini emretmiştir. Bu durum Küba hükümetine danışılmadan gerçekleştirildiğinden Menocal tek taraflı yapılan bu müdahaleyi protesto etmiştir. Bunun üzerine ABD “bu durum alışılmadık bir şey değildir ve onunla özel temsilci aracılığıyla görüşmek için, ABD Başkanı Küba başkanından ön onay almasına gerek görülmemektedir” şeklinde bir yanıt vermiştir. 6 Ocak 1921'de Crowder, Minnesota isimli savaş gemisiyle Havana'ya gelmiştir.²³⁶ Crowder ekonomik krizle uğraşmadan önce politik krizi çözmeye çalışmıştır. Öncelikle seçimde sahtekarlık olduğunu doğrulamıştır. Bu durumun tekrarının yaşanmasını önlemek amacıyla yeni düzenlemeler yapmış ve 15 Mart'ta seçimin yeniden yapılacağını belirtmiştir. Liberaller, bu tarihten birkaç gün önce, serbest ve adil seçimler için garanti verilmediğini iddia ederek, çekimser olmaya karar vermişlerdir. Seçimlerin sonucunda Alfredo Zayas Küba başkanı olarak seçilmiştir.²³⁷

²³⁴ Aguilar, a.g.e., s.46

²³⁵ Perez, a.g.e., s.127

²³⁶ Perez, a.g.e., s.127

²³⁷ Aguilar, a.g.e., s.47

1921'de krizin ortasında 'seçilen' yeni başkan Zayas, neredeyse ahlaki lekelerin hepsinden arınmış bir avukattı. Başlangıçta, hükümetin iflasa doğru yol alması nedeniyle Zayas, Crowder'ın reformlarına boyun eğmek zorunda kalmıştı. Haziran 1922'de Crowder'ın gözetiminde 'Dürüst Kabine' olarak adlandırılan yeni bir kabine kurulmuştur. Ardından ulusal bütçe 130 milyon \$dan, 55 milyon \$a düşürülmüştür. Piyango sisteminin dürüst yönetimi ve kamu yolsuzluğunun kontrol altına alınması için ciddi bir çaba harcanmıştır. Ancak Crowder'ın eylemleri Küba'da güçlü bir muhalefetin oluşmasına neden olmuştur. Haziran 1922'de, genellikle esnek tavır sergileyen Kongre bile, Crowder'ın Küba işlerine müdahalelerini kınayan ve bu tür müdahaleleri reddeden Platt değişikliğinin orijinal yorumunu hatırlatan bir kararı kabul etmiştir. Görevini tamamladıktan sonra Crowder ABD'ye dönmüştür. Ardından Zayas, Dürüst Kabine'yi parçalamış ve yılın ortasına doğru ülkede eski yolsuzluklar yeniden su yüzüne çıkmaya başlamıştır.²³⁸

1918 yılında Cordoba Üniversitesi'nde Arjantinli öğrencilerin güçlü bir üniversite için başlattığı reformist hareket, çoğu Latin Amerika aydınları (Meksika'da Jose Vasconcelos ve Arjantin'de Manuel Ugarte) ve Meksika'daki devrimci olaylardan yola çıkarak, Havana Üniversitesi'nin özerkliğini, yolsuzluk yapan ya da yardımcı olan öğretim üyelerinin üniversiteden atılmasını, üniversite yönetimine öğrencilerin katılımının sağlanmasını ve yolsuzluktan arınmış yeni bir Küba'nın oluşturulmasını talep etmekteydi.²³⁹

1922'de Üniversite Öğrencileri Federasyonu (Federacion Estudiantil Universitaria-FEU) kurulmuştur. 1923'de Ulusal Öğrenci Kongresi toplanmıştır. Kongre üniversite reformuyla ilgili olarak, Öğrenci Haklar ve Sorumlulukları Yasası'nı hazırlamıştır. Ülkedeki yolsuzluk kınanmış ve işçilerin kültürel gelişimi için 'Jose Marti' Halk Üniversitesi'nin kurulmasına karar verilmiştir. Ayrıca Kongre genel olarak emperyalizme, daha doğrusu ABD emperyalizmine karşı durmaktaydı. Platt Değişikliği'nin feshedilmesi, ABD'nin Küba'ya çeşitli müdahalelerde bulunmaması talep edilmekteydi. Ülke genelinde bu Kongre çok büyük bir yankı uyandırdığı için Zayas hükümeti üniversitenin bazı reformlarını kabul etmiştir.

²³⁸ Robert F. Smith, *The United States and Cuba: Business and Diplomacy, 1917-1960*. New York, Bookman Associate, 1960, s.100.

²³⁹ Aguilar, a.g.e., s.49

Üniversiteye özerklik verilmiş, öğrenciler üniversitenin yönetimine katılmış ve yolsuzlukla ilişkisi olan öğretim üyeleri üniversiteden atılmıştır.²⁴⁰

1924 seçimlerinde Liberal Parti'nin adayı Gerardo Machado y Morales olurken, Muhafazakâr partinin adayı ise eski Başkan Menocal'dır. Gerardo Machado seçimde 'İşçi Halkın Programı'nı yayınlamış ve "su, yollar ve okullar" sloganıyla başkan seçilmiştir.²⁴¹ 1895 Bağımsızlık Savaşı'nda kıdemli bir rütbesi olan Machado dürüst, açık sözlü, sert biriydi. Bu özelliklerinin yanı sıra Küba'yı yozlaşmış durumundan sadece güçlü bir elin kurtarabileceğini ve muhalefet yoluna çıktığında sert yöntemler kullanmaktan çekinmeyeceğini de dile getirmiştir. Görev süresinin ilk iki yılında Küba'yla ilgili pek çok vaadini gerçekleştirmiştir. Küba ürünlerini korumak, tarımı çeşitlendirmek ve şeker endüstrisini düzenlemek için yasaları yürürlüğe koymuştur. Havana'dan Santiago de Küba'ya giden ana karayolu da dahil olmak üzere geniş bir kamu işleri ve yol yapımı programı sayesinde binlerce Kübalı'ya iş alanı bile oluşturmuştur. Gerçek siyasi muhalefet ve toplu övgüler olmadan, Machado daha önce hiçbir Küba başkanın yapamadığı şekilde kararlar vermiştir. Sadece küçük öğrenci grupları ve bazı işçi liderleri, hükümeti yeni krediler yoluyla kamu borcunu arttırdığı ve grevcilere acımasız yöntemler uyguladığı için eleştirmişlerdir.²⁴²

Machado'nun kişisel hırsı nedeniyle 1927'de ülke yönetimi diktatörlüğe doğru kaymıştır. Nisan 1928'de paketli bir anayasa sözleşmesiyle Machado seçim yapmadan kendisine altı yıllık yeni bir iktidar dönemi vermiş ve Başkan yardımcılığını da kaldırmıştır. Bunun ardından Kasım ayında tek aday olduğu sahte bir seçimle Machado 20 Mayıs 1929'dan 20 Mayıs 1935'e kadar yeniden başkan olmuştur.²⁴³

Machado'nun yeniden başkan seçilmesi üzerine halk sokaklara çıkmış ve bu durumu kınamak için çeşitli kampanyalar başlatmışlardır. Ulusal Birlik Partisi ve bazı burjuva gruplar önderliğinde mitingler, gösteriler ve buna benzer bazı eylemler gerçekleştirmişlerdir. 1927'de Machado'nun yeniden kendisini başkan ilan etmesine karşı mücadele etmek üzere üniversitede Öğrenci Direktörlüğü kurulmuştur. Fakat

²⁴⁰ Navarro a.g.e., s.109-110

²⁴¹ Richard Gott, *Cuba A New History*, Yale University Press: New Haven and London, 2004, s.129

²⁴² Aguilar, a.g.e., s.50

²⁴³ Hudson, a.g.e., s.40

21 öğrenciden oluşan bu grubun üyeleri geçici ya da kalıcı olarak üniversiteden uzaklaştırılmıştır.²⁴⁴

1929 yılında gerçekleşmiş olan ekonomik kriz Küba'yı da derinden etkilemiştir. Şeker üretimi yapan birçok ülke üretimini arttırırken, Machado şeker üretimini kısıtlamıştır. Bu durum ülkedeki krizi daha çok hissedilir hale getirmiştir. Ayrıca bu kriz Machado'nun popülaritesini de azaltmış ve muhalefet rejime karşı açıkça meydan okumasına sebep olmuştur. 1930 yılında işçi eylemleriyle beraber öğrencilerde sessizliklerini bozmuş ve 30 Eylül 1930 yılında ilk büyük miting meydana gelmiştir. Mitingde “Kahrolsun Diktatörlük”, “Machado'ya ölüm”, “Emperyalizme ölüm” sloganlarıyla beraber Başkanlık Sarayı'na doğru yürüyüş başlatmışlardır. Polis bu yürüyüşe müdahil olduğunda 19 yaşında bir hukuk öğrencisi olan Rafael Trejo öldürülmüş, birçok kişi yaralanmış ve tutuklanmıştır.²⁴⁵ Bu olayların ardından diktatörlüğe karşı savaşıyan cesur gençler için tüm sektörlerden övgüler yağmıştır. Bu arada, Machado ile savaşmak için geleneksel politikacılardan Mendieta ve Menocal güçlerini birleştirerek, ABD Elçiliği ile yakın temas kurup, destek almaya çalışarak genç neslin öfkelerini daha da kışkırtmıştır. Ekim 1930 yılına gelindiğinde ABD Dışişleri Bakanı Henry L. Stimson'a Amerikan hükümetine Küba'da Kara Kuvvetlerinin olup olmayacağı sorulduğunda, “Gelecekteki her konu esasıyla değerlendirilecek ve onu öncekilerden ayıracak bir durum mevcut olabilir.” şeklinde belirsiz bir cevap alınmıştır.²⁴⁶

Bu süre zarfında Küba farklı bir siyasi mücadele ile karşı karşıya kalmıştır. Geçmişte şiddet, siyasi gruplar arasında ara sıra olan çatışmalarla sınırlıydı. Fakat şimdilerde işçilerden avukatlara kadar Küba toplumunun tüm sektörleri mücadeleye girmiş ve yeni bir silah kullanmaya başlamışlardır. Bu silahta kentsel terörizmdir. Küba daha fazla terörizm ve daha fazla baskıyla bilinen diktatörlük seyrine devam etmiştir. Ağustos 1931'de geleneksel taktikleri benimseyen Mendieta ve Menocal, adanın iç kesimlerinde Machado ordusunun bazı bölümleriyle ilişkili olduğu iddia edilen bir ayaklanma girişiminde bulunmuşlardır. Fakat her şey ters gitmiş ve iki

²⁴⁴ Navarro a.g.e., s.118

²⁴⁵ Navarro a.g.e., s.119

²⁴⁶ _____ *Foreign relations of the United States*, Washington DC, Cilt 3, No 11, 1950, s. 663-5.

lider Pinar del Rio'da bir bölge olan Rio Verde'de kolay ve hızlı bir şekilde yakalanmışlardır.²⁴⁷

Eski liderlerin başarısızlığı, genç neslin ön plana çıkmasına ve mücadeleyi radikalleştirmesine izin vermiştir. Genç avukat ve iktisatçı olan Joaquin Martinez Saenz'in liderliğinde orta sınıf profesyonellerin oluşturduğu, gelişi güzel terörü destekleyen yeni ve gizli bir devrimci örgüt olan ABC'yi kurmuşlardır.²⁴⁸ Genel olarak Harvard mezunlarından oluşan ABC, Machado'nun konumunu sabotaj ve terörist eylemler yoluyla zayıflatmıştır. Aralık 1932'de Havana'da Küba toplumunun temel yapısını eleştiren ayrıntılı bir ekonomik ve siyasal reform programını özetleyen bir bildiri yayınlamışlardır. Her ne kadar siyasi ve ekonomik programını gerçekleştirme araçları net olmasa da; ABC, büyük toprak sahiplerinin kaldırılması, kamu hizmetlerinin millileştirilmesi, ABD şirketleri tarafından arazi ediniminin sınırlandırılması ve üretici kooperatiflerinin yanı sıra siyasi özgürlük ve sosyal adalet çağrısında bulunmuşlardır.²⁴⁹ ABC'nin yanı sıra Machado'ya karşı başka gizli örgütlerde kurulmuştur. Bunlar Devrimci Radikal Hücre Örgütlenmesi, Muhalif Kadınlar Örgütü, Hukuk ve Adalet Taraftarları Örgütü ve Devrimci Birlik örgütleridir.²⁵⁰

²⁴⁷ Aguilar, a.g.e., s.52

²⁴⁸ Navarro a.g.e., s. 123

²⁴⁹ Hudson, a.g.e. s.42

²⁵⁰ Navarro a.g.e., s.123

BEŞİNCİ BÖLÜM

ABD – KÜBA İLİŞKİLERİ (1933-1959)

5.1 1933 Devrimi ve Küba’da Batista Dönemi

1933 yılında ABD Başkanı olarak Franklin D. Roosevelt seçilmiştir. Göreve gelmesiyle birlikte yaptığı açılış konuşmasında özel bir terminoloji kullanmıştır. Konuşmasında "Dünya politikası alanında, bu milleti kararlılıkla kendisine saygı duyan iyi komşuluk politikasına adayacağım. Çünkü bunu yaparsam yükümlülüklerini yerine getiren, komşu dünyasında ve komşularıyla yaptığı anlaşmaların kutsallığına saygı duyan bir ülke olacağım" şeklinde dile getirdiği sözler sık sık alıntılanmıştır.

Bunun üzerine Roosevelt Latin Amerika’ya yönelik “İyi Komşuluk” politikasını ilan etmiştir. İyi Komşuluk Politikası, ABD’nin Latin Amerika ülkelerinin tanınması, bu kıtanın barışının korunması, kendi iç işlerinin yürütülmesi ve daha iyi ticaret ilişkilerinin kurulması şeklinde tanımlanabilir.²⁵¹ Bunun üzerine Latin Amerika işlerine müdahale edilmeme politikasına bağlı kalarak, Başkan Roosevelt, Küba krizini çözmek için özel bir elçi göndermeye karar vermiştir. Mayıs 1933’te ABD’nin Havana büyükelçisi Harry F. Guggenheim’in yerine Dominik Cumhuriyeti’nde daha önce diplomatik deneyimleri olan Benjamin Sumner Welles atamıştır. ABD Dışişleri Bakanı Cordell Hull’a göre Welles’in görevi Roosevelt’in yeni politikasını tehlikeye atabilecek Küba’da gerçekleşebilecek devrimi önlemek için yasal ve barışçıl bir çözüm bulması şeklindedir. Welles göreve başladıktan kısa bir süre sonra hem hükümete hem de muhalifliğe arabuluculuk teklifinde bulunmuştur. Welles’in teklifini tüm muhalif gruplar kabul etmiştir. Akabinde Mayıs ve ağustos ayları boyunca Welles’in önderliğinde Machado ve muhalif gruplarla ayrı ayrı görüşmeler yapılarak hükümet ayrıntılı bir şekilde bilgilendirilmiştir.²⁵²

Muhalefet, ABD’li yetkililerin arabuluculuğuyla Küba hükümetine bir liste halinde isteklerini sunmuştur. Bu istekler arasında; anayasal güvencelerin yenilenmesi, basında sansürün kaldırılması, ceza mahkemelerinde yargılanmayan tüm mahkûmların serbest bırakılması, siyasi partilerin tanınması ve yeni partilerin

²⁵¹ Earl R. Beck, “The Good Neighbor Policy 1933-1938”, *The Historian*, Cilt 1, No 2, 1939, s. 113

²⁵² Aguilar, a.g.e., s.53

kurulmasına olanak sağlanması, Başkan Machado'nun istifa etmesi ve yerine tarafsız ve adil bir başkan vekilinin getirilmesi, anayasal reformun gerçekleşmesi şeklindedir. Machado bu isteklerin bazılarını yerine getirerek, 26 Temmuz'da bir af yasasıyla sadece siyasi mahkûmları değil, aynı zamanda diğer suçluları da serbest bırakmıştır. Fakat anayasal güvenceler sağlanmış olsa da baskıcı rejimin gücü hala devam etmekteydi.²⁵³

Af yasasının çıkmasından bir gün sonra Havana'da toplu taşıma sektöründe çalışan işçiler; işten çıkartılan arkadaşlarının göreve dönmeleri, maaşlarının arttırılması, sendikaların yaygınlaşması gibi birçok ekonomik ve sosyal istekleri doğrultusunda greve çıkmışlardır. Devamında Ulusal Küba İşçileri Konfederasyonu'nun (CNOC) çağrısıyla beraber diğer eyaletlerdeki toplu taşıma sektöründe çalışanlar ve devamında farklı sektörlerdeki işçilerde greve katılmışlardır. Greve katılan kişilerin sayısı arttıkça eylemciler, sendikaların, Komünist Parti'nin, CNOC'nin ve diğer devrimci örgütlerin yasallaşmasını ve demokratik özgürlüklerinin tamamen sağlanmasını istemekteydiler. Grev artan bir şekilde devam ederken “Kahrolsun ABD emperyalizmi” ve “Yaşasın antiemperyalist tarım devrimi” şeklinde sloganlar yükseliyordu. 1 Ağustos'ta tüm adada kamu ulaşımı felç olmuş, Santa Clara'da tüm ekonomik faaliyetler durma noktasına gelmişti. Pinar del Rio'da tütün işçileri de greve dahil olmuş ve grev gittikçe kontrol edilmez bir hal almıştı. Arabuluculuk komitesi halka mitinglerine son vermesi yönünde çağrıda bulunmuştu.²⁵⁴

Machado, grevin sonlanmasına yardımcı olmak için Komünist liderlerle bir uzlaşmaya varmıştır. Ancak herhangi bir eyleme geçilmeden önce, 7 Ağustos'ta gizli bir radyo istasyonu tarafından Machado'nun istifa ettiğine dair bir söylenti çıkarılmıştır. Bunun üzerine yüzlerce insan sevinçlerini göstermek için sokaklara çıkmıştır. Fakat polis bu kalabalığı bastırmak için halk ile kanlı bir çatışmaya girmiştir. Çok sayıda insan ölmüş ve yaralanmıştır. Bu olayların devamında 12 Ağustos'ta Machado istifa edip, adayı terk etmiştir. Machado'nun yerine Carlos M.

²⁵³ Navarro a.g.e., s.125

²⁵⁴ Navarro a.g.e., s.126

Cespedes (On Yıllık Savaş'ın kahramanının oğlu) cumhuriyetin geçici Başkanı olarak yemin ederek göreve gelmiştir.²⁵⁵

Küba'nın 1860'larda İspanya'ya isyanı sırasında ilan ettikleri hükümetin ilk başkanının oğlu olan Cespedes, kısa bir sürede ABD'nin ve çoğu Machado karşıtı grupların desteğini almıştır. Cespedes, Machado'nun 1928'deki anayasa değişikliklerini iptal etmiş ve 1901 Anayasası'nı restore edip ülkeyi normal hale döndürmek için çalışmıştır. Fakat 1930'ların başında dünya kaosu ortasında ve Küba'yı normale döndürmek neredeyse imkânsızdı. Derinleşen ekonomik kriz halkın sefaletini arttırmış ve Machado'nun devrilmesiyle beraber kontrolsüz bir öfke ve endişe dalgasını meydana getirmişti. Havana'da yağma ve karışıklık yaygındı. Kırsal kesimde ise köylüler şeker değirmenlerini devralıp, zengin toprak sahiplerini tehdit etmekteydi. Cespedes'in başkan olarak atanması bu tür olaylara son vermediyse de, siyasi gerginliği ve silahlı çatışma seviyesini bir nebze olsa azaltmıştır.²⁵⁶

Eylül 1933'de, Küba'daki siyasi sorunlar yeniden gündeme gelmiştir. Maaşların düşürülmesi, asker birlikleri için ayrılan gıda, giyecek ve lojistik bütçenin doğru yönetilememesi, işten çıkarılma söylentileri ve gördükleri kötü muamelelerden memnun olmayan onlarca asker söz konusuydu. Bu yaşanan olayları fırsat bilen bir grup insan ise 4 Eylül 1933'de Çavuş Fulgencio Batista liderliğinde bir askeri darbe yapmıştır. Ordunun üst düzey komutan ve subayların görevlerinden uzaklaştırılması ve çavuşların yönetimi devralması nedeniyle bu olay "Çavuşlar Devrimi" olarak anılmaktadır. Bu olaydan kısa bir süre sonra Batista, Genelkurmay Başkanlığı'na getirilmiştir. Ardından Başkan Cespedes görevden uzaklaştırılmış ve yerine hükümete başkanlık etmek üzere beş kişilik sivil idare komisyonu kurulmuştur. Bu beş kişiden oluşan üyeler üniversitede öğretim üyeleri olan Ramon San Martin ve Guillermo Portela; solcu bir gazeteci olan Sergio Carbo; avukat ve Machado muhalifi olan Jose Miguel Irisarri ve özel sektörlerden Porfirio Franca'dır.²⁵⁷

Roosevelt yönetimi, beş üyeli hükümeti tanımayı reddetmiştir. Pentarşinin ülke yönetiminde yetersiz kaldığı belli olunca Küba, çeşitli siyasi partilerin, grupların ve ABD'nin desteğinden yoksun kalmıştır. 7 Eylül'de ABD donanmasından gemiler

²⁵⁵ Aguilar, a.g.e., s.53

²⁵⁶ Hudson, a.g.e., s. 43-44

²⁵⁷ Hudson, a.g.e., s.44, Navarro a.g.e., s.128

Küba'ya doğru yol almaya başlamıştır. Pentarşinin bir üyesi olan Çavuş Batista'yı diğer dördünün onayı olmadan Albay rütbesine terfi ettirdiğinde, başka bir üye istifa etmiş ve ardından rejim çökmüştür. Batista ve ordu arasında 10 Eylül 1933'te yapılan toplantıda, geçici olarak bir üniversite profesörü olan Dr. Ramon Grau San Martin başkan olarak atanmıştır.²⁵⁸

5.1.1 Grau San Martin'nin Devlet Başkanlığı Dönemi (1933-1934)

Başkan Roman Grau, hükümet kadrosuna hekim ve sol görüşlü olan Antonio Guiteras'ı almıştır. Genelkurmay Başkanı olarak da ABD yanlısı Batista'yı atamıştır. Grau, İçişleri Bakanlığı'na Guiteras'ı getirmiş ve kısa zamanda halkın faydasına olan çeşitli kararları uygulamaya başlamıştır. Emekli aylığı, sigorta, sınırlı çalışma saatleri ve asgari ücret sağlama yasası çıkartarak işçilerin taleplerini büyük ölçüde karşılamıştır. Sağlık, temizlik, eğitim ve kamu işlerini iyileştirilmiştir. Diğer girişimler arasında kadınlara oy kullanma hakkı verilmesi, çalışan annelere on iki hafta doğum izni kullanma imkânı sağlanması, işverenlerin bebekler için çocuk bakımı sağlanması ve kadınların evlendikleri için işlerinden kovulmaması uygulamaları yer almaktaydı.²⁵⁹ Ayrıca Machado'nun devrilmesiyle beraber yozlaşmış, Machado yanlısı subaylar, politikacılar, büro sahipleri ve üniversite profesörleri dahil olmak üzere rejiminin tüm kalıntılarını silmek istemiştir. Dış borçları gözden geçirmiş, vergi reformları ile Küba'yı ABD'ye parasal ve mali bağımlılıktan kurtaran ulusal bir bankacılık ve para birimi sistemi de dahil olmak üzere Küba'nın ekonomik yapısının yeniden düzenlenmeyi planlamıştır. Platt Değişikliği'nin ABD'nin sürekli müdahalesine izin verdiğinin farkına varılarak, kaldırılması istenmiştir. Ayrıca öğrenciler tarım reformu, şeker ve madencilik endüstrilerinin ulusallaştırılmasını ve politik müdahaleden korunaklı özerk bir üniversiteye dönüşmesini de talep etmişlerdir.²⁶⁰

Grau yönetimi, 1930 nesli öğrencilerin milliyetçi tutumlarını temsil etmekteydi. Hükümet radikal doktrinler yerine, milliyetçi duyarlılıkla ülkenin ekonomik sorunlarını dikkate almıştır. Yabancı sermayenin baskınlığına karşı emek

²⁵⁸ Hudson, a.g.e., s. 45-46

²⁵⁹ Staten, a.g.e., s. 61

²⁶⁰ Hudson, a.g.e., s.46

yanlısı bir tavır ortaya koymuştur. Grau, iktidara geldikten kısa bir süre sonra 1901 Anayasası'nı feshetmiş ve ABD'den Platt Değişikliği'ni feshetmesini de istemiştir. 1 Nisan 1934'te yapılacak seçimlerle anayasal bir sözleşme yapılmasını istemiştir. Grau, Machado'nun yandaşlarını devlet görevlerinden uzaklaştırmak için komisyon üyelerinin devlet dairelerini "tasfiye etmek" için görevlendirmiştir. Ayrıca Grau hükümeti; öğrencilerin taleplerini karşılamak için Havana Üniversite'sine özerklik tanımıştır. İşçilerin Küba İşçi Federasyonu'nun (CTC) sendikalaşması ve örgütlenmesine de izin vermiştir. Ayrıca 7 Kasım 1934'te hükümet; işçi örgütlenmesi üzerine yabancı liderlerin rolünü sınırlamak, komünist ve İspanyol etkilerini azaltmak için çalışan işçi örgütü hakkında bir kararname yayınlamıştır. Tüm sendika yetkililerinin Küba vatandaşlığına geçmesi gerektiğini belirtmiş ve tüm işçi örgütlerinin Çalışma Bakanlığı'na kaydolmasını istemiştir. 8 Kasım'da Grau, "Yüzde 50 Yasası" olarak bilinen halkın çalışma kararnamesinin kamulaştırılmasını imzalamıştır. Bu yasayla tüm iktisadi ve ticari işletmeler ile tarım işletmelerinin toplam çalışma gücünün en az yarısının yerli Kübalılar'dan oluşması ve toplam bordroların yarısının Kübalılar'a tahsis edilmesi onaylanmıştır. Bu iki kararname hükümete işçilerin desteğini sağlamıştır. Bu durum sendikalardaki komünist nüfusu azaltmış olmasına rağmen, adada yaşayan çok sayıda İspanyol ve diğer yabancı azınlık gruplarını da yabancılaştırmıştır. ABD hükümeti, Grau'nun almış olduğu bu önlemlerden ve Küba'daki yaşanan kargaşadan endişe duymaktaydı. Bu endişenin kaynakları; ABD destekli Cespedes rejiminin devrilmesi, Başkan Roosevelt'in genel olarak Küba'ya yönelik politikası ve daha özelde Büyükelçi Sumner Welles'in arabuluculuk çabalarını içeren bir yenilgiden oluşmaktaydı. Ayrıca Grau'nun çalışma sorunları nedeniyle ABD'ye ait iki şeker fabrikasını kapatması, oran anlaşmazlıkları ve ek iş sorunlarının Küba elektrik şirketinin geçici olarak ele geçirilmesinde rol oynaması, Washington'un ABD'nin Küba'daki konumu konusunda endişesini daha da arttırmaktaydı.²⁶¹

Grau yönetiminin icraatları neticesinde, Machado'yu destekleyen ve görevden uzaklaştırılan subaylar ile ABC, Radikal ABC, Liberal ve Muhafazakâr Parti'nin önde gelen kişileri hükümete karşı muhalefetlerini arttırmıştır. Bu doğrultuda

²⁶¹ Hudson, a.g.e., s.46-47

Machado ordusunun eski subayları ve ABC üyeleri, Hotel Nacional'de ülke yönetiminde alınan kararlar ve yapılanlarla karşı bir girişim bir planı yapmak için toplanmışlardır. Fakat 2 Ekim'de Guiteras emir vererek oteldekileri tutuklatmışlardır. 8 Kasım'da da ABC liderliğinde yeni bir isyan gerçekleşmiştir. Fakat fazla uzun sürmeden isyan bastırılmıştır. Kazanılan bu iki zafer Batista'yı komutan olarak konumunu daha da güçlendirmiş ve bu sayede Küba ordusunu yeniden şekillendirmesi mümkün olmuştur. Welles, Batista'nın Küba'nın istikrarını ve ABD'nin ekonomik çıkarlarını koruyabilecek tek otoriteyi temsil ettiğine inanmaya başlamıştır. Aralık ayından itibaren ABD, Welles'in yerine büyükelçi olarak Jefferson Caffery'i atamıştır. 1933'te Küba'daki yaşam standardı, 1925'te olduğunun ancak beşte biri kadardı. Şeker değirmenleri üretim yapmıyor ve bu durum ekonomiyi kötü bir yönde etkiliyordu. Bu kaosu ortasında Batista, ABD'ye şeker ihracatının Küba için ne kadar önemli olduğunun ve dolayısıyla ABD tarafından tanınmanın gerekli olduğunu vurguluyordu. Bu yüzden Ocak 1934'te Batista, Grau'ya ordunun artık onu desteklemediğini bildirmiştir. 14 Ocak'ta ordunun başındaki isim olan Batista, Başkan Grau'yu istifaya zorlamış ve Grau hükümeti devrilmiştir.²⁶² Yeni hükümet başkanı Carlos Mendieta olmuştur. ABD, beş gün içinde yeni hükümeti tanımış ve 408 sayılı kararnameyle eski Ulusal Ordu resmen feshedilip yerine yeni ordu ilan edilmiştir. Yeni ordu, Kararnamenin yürürlüğe girdiği sırada tüm subaylardan, astsubaylardan ve aktif görevde bulunan askerlerden oluşmaktaydı.²⁶³

5.1.2 Batista'nın Liderlik Dönemi (1933-1944)

Grau'nun devrilmesini takip eden yıllarda "1930 kuşağı" Küba'nın güç politikasıyla acı olaylar tecrübe etmiştir. Öğrenciler, Machado'nun devrilmesinin ardından yeni bir dönemin başlayacağını düşünüyorlardı. Fakat, ordunun hâkim olduğu Küba geçmişin yolsuzluğuna, eski yöntemlerine ve siyasi hayatına geri dönmüştü. Küba'yı yönetmek için Batista, Machado ile iktidardan atılan eski politikacıların birçoğunu müttefik olarak seçmişti. Bu fırsatçı müttefikler önemli

²⁶² Staten, a.g.e., s. 62

²⁶³ Perez, a.g.e., s. 73

hükümet pozisyonlarını üstlenmiştir. Devamında ise yolsuzluk, baskı ve terörizm artmıştır. Hayal kırıklığına uğramış öğrencilerin çoğu ideallerinden vazgeçmiş ve bazıları da geri dönmeyecek şekilde ülkeyi terk etmişlerdir. Geri kalanı ise komünizm veya faşizm gibi radikal ideolojileri kabul etmişlerdir. Hayal kırıklığına uğramış ama devrim için savaşımaya devam etmek isteyen birçok kişi Şubat 1934'te kurulan Küba Devrimci Partisi'ne (PRC) katılmıştır. Bu parti ismini Jose Marti'nin liderliğinde 1892'de kurulan Küba Devrimci Partisi (PRC)'den almıştır. Aynı zamanda bu parti,

Autenticos (Otantik Parti) olarak da bilinmekteydi. Eski Direktör liderleri yeni partiye katılmış ve daha sonra Meksika'da sürgünde yaşayan Grau, başkan olarak bu partiye atanmıştır. PRC'nin programı, ekonomik ve siyasi milliyetçilik, sosyal adalet ve sivil özgürlükler için çağrıda bulunmaktaydı. Ayrıca Kübalılar'ın ülkenin ekonomik kaynaklarından daha fazla paylaşma hakkı olduğunu da vurgulamaktaydılar.²⁶⁴

1933 devriminin mimarı Batista ve ordu yirmi yıldan uzun süre Küba'nın siyasi yaşamını etkilemiştir. 1940 yılına kadar, Batista kukla başkanları aracılığıyla sıkı bir siyasi kontrol sağlamış ve ülkeyi perde arkasında yönetmiştir. Kukla başkanları arasında Mendieta'ya ek olarak, Joseph A. Barnett y Vinageras (1935-36), Miguel Mariano Gomez y Arias (1936) ve Federico Laredo Bru (1936-40) yer almaktaydı. Bu süre zarfında Batista, dönemin Meksika Devlet Başkanı General Lazaro Cardenas'ın (1934-40), etkileyici refah yasasını örnek alarak, halkın popüler desteğini kazanmak ve Autenticos'a rakip olmak istemekteydi. Bu doğrultuda kamu yönetimi, sağlık, temizlik, eğitim ve kamu işlerini iyileştirmişti. CTC'nin sendikalaşmasını ve örgütlenmesini sağlamıştı. Emekli aylığı, sigorta, sınırlı çalışma saatleri ve asgari ücret sağlamakla işçilerin taleplerini büyük ölçüde karşılamıştı. Ayrıca Batista, “sivil-kırsal” programı kapsamında eğitimi ve daha iyi yaşam koşullarını kırsal bölgelere getirmek için ciddi çaba sarf etmişti. Bu programla kırsal bölgelere çok sayıda okul inşa ettirmişti. Kırsalda, öğretmenlerin olmadığı yerleri doldurabilmek için de ordu personelini görevlendirmişti. Ayrıca kurduğu Sivil-Askeri Enstitü sayesinde işçilerin, askerlerin, köylülerin ve yetimlerin barınma ve

²⁶⁴ Hudson, a.g.e., s. 49-50

eğitimini de sağlamıştı. 1936'da, küçük şeker tarlalarının kiracılarını tahliyeye karşı koruyan Şeker Koordinasyon Yasası'nı çıkarmıştı. Batista ve ortakları, bu projeler için ayrılan fonların bir kısmını kendileri için ayırmış olsalar da, yine de kırsal nüfusun sağlık ve eğitim seviyesini iyileştirmek için samimi bir girişimde bulunmuşlardı.²⁶⁵

1937 yılında öğrenci hareketinin birçok talebinin karşılanmasıyla beraber bir zafer anlamı taşıyan Öğrenci Yasası çıkartılmıştır. Çeşitli bölgesel işçi konfederasyonların birleşmesinden oluşan önemli bir örgüt olan Havana İşçi Birliği Komitesi'nin kurulması, dört binden daha fazla siyasi esirin serbest bırakılması ve sürgünlerin ülkeye geri dönmelerini sağlayacak geniş kapsamlı bir affın Aralık ayında onaylanmasını gerçekleştirmişlerdir. 1938 yılında sendika örgütlenmesinin özgürleşmesiyle birlikte propaganda yapılması ve örgütlü etkinliklerin gerçekleştirilmesi noktasında Küba Komünist Partisi de dahil olmak üzere tüm muhalif gruplar ve partiler yasal statü kazanmıştı. Ardından 1939 yılında Komünist lider Lazaro Pena'nın liderliğinde Küba İşçileri Konfederasyonu kurulmuştur.²⁶⁶

1940'da şubat ile haziran ayları arasında Havana'da Kurucu Meclis toplanmıştır. Küba için yeni bir anayasa hazırlanmış ve kabul edilmiştir. Bu anayasayla tüm Kübalıların yasa önünde eşitliği onaylanmıştır. Cinsiyet, ırk, renk ve sınıfa dayalı ayrımcılıkların yasadışı olduğu ve cezalandırılacağı ilan edilmiştir. Ayrıca bu anayasa emek hareketinin de taleplerini karşılamıştır. Bunlar:

- “Tüm işçilere, parça başı işlerde bile sabit asgari ücret belirlenmesi yasadışı ilan edilmiş,
- Eşit işe eşit ücret ilkesi kabul edilmiş; yasayla belirlenmediği sürece maaşların ve ücretlerin senet, fiş ve bonolarla ödenmesi yasaklanmış;
- Engelli, yaşlı ve işsiz olanlar ve iş kazalarına maruz kalanlar için bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulmuş,
- Genel iş gününü azami 8 saat, 14-18 yaş arası gençler için de 6 saat olarak belirlenmiş; 48 saatlik maaşa denk 44 saatlik çalışma haftası, göreli izin, hamile

²⁶⁵ Hudson, a.g.e., s. 50-51

²⁶⁶ Navarro a.g.e., s.139-140

işçiler için anneliğin korunması ve altışar hafta doğum öncesi ve sonrası zorunlu dinlenme hakkı tanınmıştır.”²⁶⁷

1940 Anayasası birçok bakımdan “1930 kuşağının” özlemlerinin somutlaşmış halidir. Devlet ekonomik ve sosyal kalkınmada güçlü bir rol oynamakla beraber, sivil özgürlükler ve sosyal refah hükümlerini de büyük ölçüde tanımlanmıştır. İşçilere ücretli tatiller, asgari ücret ve görev süreleri garanti edilmiştir. Yeni endüstrilerin kurulmasında, Küba vatandaşlarının yabancılara karşı öncelikli olarak tercih edilmesi garanti altına alınmıştır. Havana Üniversitesi'nin özerkliği, anayasanın 53. maddesiyle anayasal güvence altına alınmıştır. Böylece Kongre, öğrencilerin eski taleplerinden birini de yerine getirmiştir.²⁶⁸ Anayasa onaylandıktan sonra 14 Temmuz 1940'ta genel seçimlerin yapılmasına karar verilmiştir. Sosyalist Demokratik Koalisyon (CSD) Batista'yı aday göstermiştir. İkinci aday ise Grau'yu aday gösteren Dörtlü Pakt'tır. Seçimin sonucunda CSD kazanarak Batista yeni başkan olarak seçilmiştir.²⁶⁹

Batista, yeni anayasa döneminde seçilen ilk başkan olmuştur. Dörtlü Pakt ve komünistler tarafından desteklenen eski rakibi Grau'yu yenmiştir. Batista'nın yönetimi, II. Dünya Savaşıyla çakışmıştır. Bu süre zarfında Küba, 1941'de Almanya, İtalya ve Japonya'ya savaş ilan ederek müttefik ABD ile yakın iş birliği kurmuş ve ticaret ilişkilerini arttırmıştır. Batista, Havana'da kamu işleri ve tarımsal gelişme için ABD'den kredi almış ve Küba topraklarında çeşitli ABD askeri tesislerinin kurulmasına izin vermiştir. 1941'in başlarında, ABD ile tüm hasadın sterlin başına 0,265 \$a satışını onaylayan bir şeker anlaşması yapmıştır. Birçok Kübalı bu düşük fiyatın, Kübalılar için aşırı bir fedakârlık teşkil ettiğinden dolayı şikâyet etmiştir. Bu yük, Batista'nın daha önce dayattığı bir dizi savaş vergisi, mamul mallarının ve bazı yiyeceklerin kıtlığı ile birleştiğinde, halk arasında büyük tepkiye yol açmıştır. Bunun yanı sıra Batista zengin sınıfların desteğini almış ve tarımla uğraşan işçi sınıfını da desteklemiştir. Ayrıca komünistlerin operasyon özgürlüğüne izin vermiş ve yiyecek, içecek sağlayarak komünistlerin de desteğini almıştır.²⁷⁰

²⁶⁷ Navarro a.g.e., s.142

²⁶⁸ Hudson, a.g.e., s.51-52

²⁶⁹ Navarro a.g.e., s. 144-145

²⁷⁰ Hudson, a.g.e., s.52-53

5.1.3 Grau ve Socarras Dönemi

1 Haziran 1944'te ülkede seçimler yeniden yapılmıştır. Seçimlere iki ayrı parti katılmıştır. İlk CSD'nin gösterdiği aday Dr. Carlos Saladrias'ı diğer parti Gerçek Cumhuriyetçi İttifak partisi de Grau'yu aday göstermiştir. Seçimlerin sonucunda büyük bir oy farkı ile Grau yeni başkan olarak seçilmiştir.²⁷¹ Grau'nun başkan olmasıyla beraber halkın hükümetten beklentileri artmıştır. Fakat ne Grau hükümeti (1944-48) ne de halefi Carlos Prio Socarras hükümeti (1948-52), Küba halkının beklentilerini karşılayamamıştır. 1920'lerde Machado'ya karşı siyasi karışıklıklar, 1930'lar da devrimci karmaşa ve 1940'ların başlarındaki hayal kırıklığı yaratan seçim sonuçları, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ülke yönetiminin sağlıklı bir politika ortaya koyamadığının kanıtıdır.²⁷²

Yeni iktidar ilk iki yıl boyunca ülke için olumlu ilerlemeler kaydetmiştir. Sanayinin gelişmesi için bazı kararnameler yayınlamıştır. Alınan önlemler doğrultusunda ülke içinde birçok üründe üretim artışı sağlamıştır. Ülke içi üretim artarken, ABD ürünlerinden doğan rekabet nispeten baskılanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Grau seçim vaatlerini yerine getirerek bazı vergileri kaldırmış ya da indirim uygulamasına gitmiştir. Kararnameyle kira fiyatlarının arttırılması ve kiracıların tahliye edilmesini yasaklamış, kamu çalışanları için asgari ücret uygulamasını getirmiş ve birçok sektörde de işçilerin ücretlerinin kayda değer ölçüde arttırılmasını sağlayarak işverenlerin işçileri keyfi bir nedenle işten çıkarmasına son vermiş, ülkede tarım reformunu ilan etmiştir.²⁷³

1946 itibariyle 1929'da yaşanan ekonomik krizden bu yana şeker fiyatları en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Kamu işleri programlarını, özellikle de yolları finanse eden şeker üretimi üzerine küçük bir vergi bile eklenmiştir. Küba mimarisi uzmanı olan J. M. Bens Arrarte, Grau'nun parkların, yolların, evlerin, okulların ve hastanelerin inşası ve Havana'nın banliyölerinde yolların yapımında, su ve kanalizasyon sistemlerini geliştiren projelere yılda yaklaşık 80 milyon \$ harcadığını tahmin etmekteydi. Bu programlar kapsamında birçok kişiye iş fırsatı sağlanmıştı. Ayrıca Grau, sendikaların oluşumunu teşvik etmiş ve görev süresinin sonuna kadar

²⁷¹ Navarro a.g.e., s.147

²⁷² Perez, a.g.e., s.79

²⁷³ Navarro a.g.e., s. 150

çoğu şeker, tütün, tekstil, ulaşım ve hafif imalat gibi önemli sektörlerden oluşan işgücünün %30 ila %50'sini örgütlemişti.²⁷⁴

Bu olumlu gelişmelere rağmen Grau, 1933'te sergilediği devrimci ve milliyetçi ideallere ihanet ederek, Küba tarihinin en yozlaşmış hükümetlerinden birine başkanlık etmiştir. Ülkede piyango, kamu ihaleleri sözleşmelerinden kazanılan rüşvetler, kumar, kamusal fonların çalınması veya yanlış kullanılması, Autentico taraftarları için harcanması söz konusuydu. Devlet çalışanlarının çoğunluğuna ödenen maaşlar düşük olduğundan, yolsuzluk hükümetin her seviyesine nüfuz etmişti. Yolsuzluğa ek olarak, şiddet gangsterlik şeklinde yeniden ortaya çıkmıştı. Havana sokaklarında silahlı çatışmalar yaşayan, Havana Üniversitesi kampüsünde suikast, adam kaçırma ve şiddet içeren eylemlerde bulunan Machado karşıtı gruplar giderek yaygınlaşmıştı.²⁷⁵ Ayrıca Başkan Grau, Kongre'ye ilk hitabında kamu maliyesi idaresinde verimlilik ve dürüstlük olma şartını öne sürmesine rağmen miras aldığı kötü alışkanlıklara devam etmekteydi. Cumhuriyet tarihinde “Autentico” hükümeti yolsuzluğa en çok bulaşmış hükümet haline dönüşmüştü. Çok sayıda kamu çalışanı devletin kaynaklarını yağmalayarak zengin olmuştu. Bu zenginliğin kaynakları arasında Milli Piyango, 1943 tarihli ve 7 sayılı kanunun “k” maddesinde bayındırlık hizmetleri, işçi emeklileri maaşları, ülkenin tüm bakanlıkları ve devlet dairelerine tahsis edilen fonlar ve karşılıklı borçlar; ayrıca spekülâtörleri kaçakçılar, yasa dışı kumar ve fuhuş patronlarıyla yasaları çiğneyen şirketler ve mülk sahiplerine açıkça göz yumanlar bulunuyordu. Grau devletin maliyesinin kötü kullanımından kurtulması için Banka Hesabı Mahkemeleri kurulmasını öngören yasa tasarısını da bu yüzden veto etmiştir.²⁷⁶

1948 yılında gerçekleşen seçimler sonucunda Autentico adayı Carlos Prio Socarras (1948-1952) yeni devlet başkanı olmuştur. Yeni başkan, Grau'nun halefi olarak görülmekteydi. Grau hükümetinin ilk yıllarından ve Prio hükümeti döneminde çok sayıda çete ortaya çıkmıştı. Çetelerin kendi aralarında çatışmalarından dolayı birçok insan ölmüştü. Hatta 1947 yılında Grau kabinesine güvensizlik oyu vermelerini engellemek için Senato binasına silahlı bir saldırı girişiminde bulunarak

²⁷⁴ Staten, a.g.e., s. 66

²⁷⁵ Staten, a.g.e., s.66

²⁷⁶ Navarro a.g.e., s.151-152

senatörleri geri adım atmaları için korkutmuşlardı. Bunun gibi eylemlerin çoğalmasıyla beraber halkın tepkisi artmıştı. Bunun sonucunda Prio “Çetecilikle Mücadele Yasası”nı çıkarmak zorunda kalmıştı.²⁷⁷ Autentico hükümeti ulusalcı ifadeler ve Latin Amerika diktatörlüklerine karşı duruş sergilemesine rağmen, temel olarak ABD’nin görüşleri doğrultusunda hareket etmişti. 1950 yılında ABD, Kore’ye savaş ilan ettiğinde Başkan Prio, ABD’nin yanında savaşmak için 25 bin kişilik Küba birliğini savaşa göndereceğine dair söz vermiş olsa da halk hükümete çok tepkili olduğundan asker gönderilmesine karşı çıkmış ve Prio sözünü tutamamıştır.²⁷⁸

5.2 1952 Darbesi ve Batista’nın İkinci Başkanlık Dönemi

Normal koşullarda 1952 yılının haziran ayında ülkede başkanlık seçimleri yapılması gerekiyordu. Fakat yapılacak seçimlerde kendisinin kazanamayacağına ikna olan Batista, 10 Mart 1952’de, Başkan Prio rejimini, kansız ve ustaca yürütülen bir darbeye devirdi. Darbe neredeyse ordunun tamamının desteğiyle gerçekleşmiş, Küba halkının yanı sıra Prio ve destekçilerini de şaşırtmıştır. Batista, darbe sonrasında muhalif ordu subaylarını kendine sadık adamlarıyla değiştirerek ve Prio destekçilerini kovarak ya da tutuklayarak ordudan uzaklaştırmıştır. Bu süre zarfında kitle iletişim araçları üzerinde geçici kontrol sağlayarak pozisyonunu hızla pekiştirmiştir. Bunun üzerine Prio kendisi için Meksika Büyükelçiliği’nden sığınma talebinde bulunmuş ve daha sonra ülkeyi terk etmiştir.²⁷⁹

Fidel Castro’nun Küba siyasetine aktif katılımı, 1950’de Batista’nın iktidardaki Autenticos Partisi’ne muhalif olan Küba Halk Partisi’ne (Ortodoxo Partisi olarak da bilinir) katıldığında başlamıştır.²⁸⁰ Mayıs 1952’de yapılması planlanan seçimlerde Ortodoxo Partisi’nin milletvekili adayı olarak Castro gösterilmiştir.²⁸¹ 1952 darbesinden birkaç saat sonra, genç avukat Fidel Castro “Revolucion No, Zarpazo!” (Devrim Değil, Bir Şamar) başlığıyla bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri

²⁷⁷ Navarro a.g.e., s.153

²⁷⁸ Navarro a.g.e., s.157

²⁷⁹ Luis Martinez, Fernandez, *Revolutionary Cuba A History*. ABD, University Press of Florida, 2014, s. 15

²⁸⁰ Prevost, a.g.e., s.19 ve C. Slee, *Cuba: How the Workers and Peasants made the Revolution*. Chippendale: Resistance Books, 2008, s.11

²⁸¹ Andrew Gunder Frank, *The Cuban Revolution: Some Whys and Wherefores*. The Economic Weekly, Special Number, 1961, s.1102

darbe önderlerinin amaç ve niyetleri doğrultusunda Küba'da terörün hüküm sürdüğü bir dönemin başlayacağını dile getirmekteydi.²⁸²

Batista yönetime geldikten sonra seçimler iptal edilmiş, meclis dağıtılmış, anayasa yürürlükten kaldırılmış ve partiler kapatılmıştır. Batista, üniversiteleri ve basını baskı altına almıştır. Ardından da ordu ve polisler geniş yetkiler vermiştir. Batista'nın darbeye Küba'yı devralma kolaylığı siyasi kurumların zayıflığından kaynaklanmaktaydı. Yasama organı zayıftı ve yolsuzluk yaygındı. Hatta yargı bile yönetici kesim karşı itaatkâr rolü nedeniyle prestij kaybetmekteydi. Ayrıca mevcut hükümetin Küba ekonomisine köklü yapısal değişiklikler getirememesi nedeniyle de birçok Kübalı'nın gözünde itibarsızlaşmışlardı.²⁸³ Batista bu durumu avantaja çevirerek çete şiddetinin sona ermesini sağlamış, siyasi istikrar yönündeki vaadi sayesinde bankacılar birliği, toprak sahipleri birliği, sanayi birliği, şeker değirmeni sahipleri ve yetiştiriciler birliği, sığır endüstrisi, yerel ve yabancı işletme sahipleri gibi büyük ekonomik seçkinlerin de desteğini almıştır. Bunların doğrultusunda ABD hükümeti de yeni Küba hükümetini 27 Mart'ta tanımıştır.²⁸⁴

Bu olayların ardından Fidel Castro ve kardeşi Raul Castro, Batista hükümetine karşı, Oriente eyaletinin başkenti Santiago de Cuba kentindeki Antonio Maceo Alay'ın karargâhı olan "Moncada" kışlasına bir baskın düzenlemeye karar vermişlerdir. Bu kışla, Santiago de Cuba'da çevresinde dağlar bulunan izole bir bölgedeydi. Ayrıca Havana'ya uzak olması nedeniyle Batista'nın destek kuvvetlerini zamanında buraya ulaştırması da düşük bir olasılıktı. Eğer bu kışlayı ele geçirirlerse coğrafyanın avantajını kullanıp savunma bakımından üstün bir konuma ulaşmış olacaktı.²⁸⁵ Ayrıca Moncada kışlasıyla eş zamanlı olarak Bayamo'daki Manuel de Céspedes kışlasına da bir baskın düzenlenmesi gerektiğine karar vermişlerdi.²⁸⁶ Saldırı için 26 Temmuz 1953 Pazar günü tercih edilmiştir. 26 Temmuz'un tercih edilmesinin sebebi ülkede geleneksel olarak düzenlenen bir karnavalın gerçekleşecek olmasıdır. Devrimcilerden birinin erken vakitte ateş etmesi sonucu Moncada kışlasındaki birlikler uyanmış ve olaylar devrimcilerin planladıklarının aksine

²⁸² Navarro a.g.e., s.163

²⁸³ Hudson, a.g.e., s.56

²⁸⁴ Staten, a.g.e., s.72

²⁸⁵ Navarro a.g.e., s.173

²⁸⁶ Fernandez, a.g.e., s.23

gerçekleşmiştir. Devamında kışlanın içerisine girmeden karşılıklı ateş açılmış ve kışlanın içerisinde bulunan kişi ve silah sayısının fazla olması sonucu devrimciler dezavantajlı konuma düşmüşlerdir.²⁸⁷

İsyandan haberdar olan hükümet saldırıyı engellemiş ve isyan başarısız olmuştur. Saldırıda dokuz isyancı ve on dokuz asker ölmüş, Fidel Castro ve kardeşi Raul Castro'nun destekçilerinin de birçoğu yakalanmış ve hapsedilmiştir.²⁸⁸ Castro ve kardeşi ilk başta kaçsalar da daha sonra yakalanmışlardır. Yerel medyanın aracılığıyla Castro ve kardeşi Santiago'daki sivil hapishaneye götürülmüştür. Ekim 1953'te duruşmaya çıkan Fidel Castro'ya kendini savunma hakkı verilmiştir.²⁸⁹ Duruşması sırasında Fidel Castro, dört saatlik ünlü "Tarih Beni Haklı Çıkaracaktır" başlıklı konuşmasını yapmıştır. Bu konuşma, Batista rejiminin ateşli bir eleştirisinden başka hiçbir şey ifade etmemekle beraber daha fazla siyasi ve sosyal özgürlük çağrısında bulunmaktadır. Ayrıca bu konuşma, 26 Temmuz Hareketi'nin yükseliş çığlığı da olmuştur.²⁹⁰ Mahkemenin ardından Fidel Castro, kardeşi Raul ve idam edilmeyen diğer komplocular, hapis cezası çekmek üzere Pines Adası'na gönderilmişlerdir. Castro, hapishanede kaldığı süre boyunca, devrimin geleceği hakkında ipuçları veren birçok mektup yazmıştır. Mektuplarında çoğunlukla Batista hükümetinin yolsuzluğunu, açgözlülüğünü ve baskılarını, Küba halkının işsizlik, cehalet ve sağlık sorunlarını ele almıştır. Arazinin eşit olmayan dağılımı göz önünde bulundurulduğunda arazi reformuna duyulan ihtiyaç, şekere dayanan bir ekonomiyle ilgili sorunlar ve Küba'nın ABD'ye olan bağımlılığı vurgulanmıştır. Diğer mektuplarında ise propaganda ve medyayı devrimin bir aracı olarak kullanmaya odaklandığı görülmüştür.²⁹¹

14 Ağustos 1954'te yeniden başkanlık seçimlerinin yapılmasına karar verilmiştir. Fakat yapılan seçimlerin sahte olduğunu bilen Autentico adayı Grau adaylıktan çekilmiştir. Batista, 1 Kasım'da herhangi bir muhalefet olmadan başkan seçilmiş ve şubat ayında göreve başlamıştır. 1954'te ABD Başkan Yardımcısı

²⁸⁷ Navarro a.g.e., s.174

²⁸⁸ Robert, Asprey, *War in the Shadows: The Guerrilla in History*. Garden City, Doubleday, 1975, s. 695-698

²⁸⁹ Staten, a.g.e., s.74

²⁹⁰ Prevost, a.g.e., s. 20

²⁹¹ Staten, a.g.e., s.74

Richard Nixon, adayı ziyaret etmiş ve hükümete ABD desteği vermiştir.²⁹² Muhalefet ise yeni bir seçim yapılması talebinde bulunmuştur. Fakat Batista 1958'de görev süresinin tamamlanmasına denk iktidarda kalmakta ısrar etmiştir. Hükümet yetkilileri ve muhalefet liderleri bir uzlaşma bulmak amacıyla 1955 yılı boyunca bir araya gelmişlerse de anlaşmaya varılamamıştır. Bu durum Küba halkını gönülsüzce iç savaş, kaos ve devrime götüren bir yola zorlamıştır. Öğrenciler, siyasi grupların barışçıl bir çözüm bulamamasına şiddetle tepki göstermişlerdir. 1955'in sonunda bir dizi isyan hızla Havana'ya yayılmıştır. 21 Nisan'da, bir grup üniversite öğrencisi, devlet destekli bir gençlik programının yayınlandığı, TV kanalını taşlamış ve birkaç katılımcıyı da yaralamışlardır. Bu olayın ardından Havana Üniversitesi'ne gizli silah arama bahanesiyle, hükümet güçleri tarafından girilip, rektörün ofisi yıkılıp, belgeler, bilimsel ekipmanlar ve eşyalar imha edilmiştir. Batista, üniversitenin özerkliğinin eğitim, idari ve iç işleriyle sınırlı olduğunu ilan ederek, üniversite yetkililerine ve öğrencilerin öfkesine karşı, hükümetin hukuk ve düzeni sağlamak zorunda olduğunu dile getirmiştir.²⁹³

Siyasi mahkumların özellikle de Moncada Kışlası baskını yapan kişilerin 1953'te hapse atılmasının ardından serbest bırakılmaları için mücadele sürecine girilmiştir. Hapishanede maruz kalınan kötü muamele ve özellikle Fidel Castro'nun serbest bırakılması için protestolar yapmışlardır. Bu kampanyanın lideri Siyasi Mahkumların Akraları Komitesidir. Ayrıca Üniversite Öğrenci Federasyonu, PSP ve Sosyalist Gençlik ile Marti'nin Kadın İzleyicilerinin Sivil Cephesi ve daha birçok siyasi, toplumsal ve kitle örgütü destek sağlamıştır. Yazılı ve işitsel medya aracılığıyla da sürekli içinde bulunulan durumun dile getirilmesi olayları ulusal bir hale dönüştürmüştür. Mahkumların serbest bırakılmaları için gönderilecek olan dilekçeye on binlerce kişi imza atmıştır. Bu olaylar neticesinde Batista rejimi Haziran 1954'teki seçimlerden önce imajını düzeltmek için af yasasını onaylamıştır.²⁹⁴ Bu sayede Castro ve diğerleri yirmi aydan kısa bir süre hapis cezasına çarptırılmışlardır.²⁹⁵ 7 Temmuz 1955'te Castro Küba'dan ayrılmış ve Meksika'ya

²⁹² Staten, a.g.e., s.75

²⁹³ Hudson, a.g.e., s. 58- 59

²⁹⁴ Navarro, a.g.e., s.181

²⁹⁵ Fernandez, a.g.e., s.26

gitmiştir. Burada Batista'yı devirmek için "26 Temmuz Hareketi" örgütünü kurmuşlardır.²⁹⁶

Castro'nun Meksika'da kendisi ve destekçileriyle oluşturduğu bu grup Küba'ya geri dönüş için askeri eğitime alınmıştır. Meksika'da, 26 Temmuz 1955 tarihindeki anma programında Castro ve Ernesto 'Che' Guevara'nın yolları birleşmiştir. Ardından Che Guevara devrimci kuvvete daha fazla destek olmak adına Castro'nun devrimine dahil olmuştur.²⁹⁷

Küba'da bulunan bazı subayların Batista rejimine karşı yaptıkları 'Purolar Darbesi', 3 Nisan 1956 tarihinde ortaya çıkarılmıştır. 29 Nisan 1956'da ise Matanzas kentinde bir girişim daha meydana gelmiş ve kışlayı ele geçiren Batista karşıtı birlikler kısa bir zaman zarfında etkisiz hale getirilmiştir. Küba'da yaşanan bu hareketlilik Meksika'da bulunan devrimci kitleyi cesaretlendirmiş ve harekete geçme zamanının geldiğini düşündürmüştür. Bunun üzerine Kübalılar bir yat satın almışlar ve silahlanmışlardır. Bu yatın ismi Granma yatıydı ve bu durum tarihe de Granma Çıkarması olarak geçmiştir. 24 Kasım 1956 tarihinde gece yarısı 25 kişilik kapasitesi olan yata 82 devrimcinin binerek, Küba'ya doğru yol almasıyla Granma Çıkarması başlamıştır. Yata kapasitesinden daha fazla kişinin binmesi, kötüye giden hava koşulları ve yiyecek sıkıntısından dolayı beklenenin aksine zorlu bir yolculuk yaşanmıştır. Bunun yanı sıra Batista istihbarat servisi bu olayı öğrenmiş ve Granma yatının varacağı limanda çeşitli tedbirler almıştır. Yat limana vardığında ise Batista askerleri tarafından havadan ve karadan ateş açılmıştır.²⁹⁸ Çatışmanın ardından birçok kişi ölmüş ve yaralanmıştır. Kurtulan sadece Castro ve on bir kişidir. Kurtulanlar bazı yerli köylülerin yardımıyla, birkaç gün boyunca saklanmışlardır. Yakalanmaktan kurtulduktan sonra Castro ve arkadaşları Sierra Maestra'nın dağlarına doğru yola koyulmuşlardır.²⁹⁹

Bu ayaklanmanın ardından Batista, anayasal güvenceleri askıya almış ve daha sıkı bir haber sansürü kurmuştur. Gece gündüz Havana sokaklarında askerler devriye gezip, şüpheli devrimci kişileri tutuklamışlardır. Castro, eylemlerinin genel

²⁹⁶ Aremu Johnson Olaosebikan ve Stephen Olayiwola Soetan, "Fidel Castro and The Consolidation of the Cuban Revolution, 1959-1963", *World Scientific News*, Cilt 3, No 1, 2017, s. 62

²⁹⁷ Slee, a.g.e., s. 14

²⁹⁸ Ege, a.g.e., s.20-21

²⁹⁹ Staten, a.g.e., s.77

halk, ordu veya muhalefet partileri tarafından desteklenmediğini tespit ettiğinde, Sierra Maestra dağına sığınan yaklaşık bir düzine kişiyle rejime karşı gerilla savaşı başlatmıştır. Hoşnutsuzluk, yolsuzluk ve içsel anlaşmazlıklar nedeniyle aşınan ordu, Batista'nın iktidardaki son yılında gerillaları yenememiştir. Bu yetersizlik, gerillaların prestijini arttırmış ve silahlı kuvvetlerin iç demoralizasyonuna katkıda bulunmuştur.³⁰⁰ Yıllar boyunca Sierra Maestra'daki köylüler, Batista'nın kırsal muhafızları tarafından korkutulmuştur. Fakat Castro ve grubunun sunduğu koruma ve vaatleri memnuniyetle karşılanmıştır. Arazi bilgisi ve bu müttefiklerin sağladığı istihbarat oldukça önem taşısa da; Küba ordusu, gerilla taktikleri konusunda eğitilmiş değillerdi. Aynı zamanda yüksek motivasyonlu gerilla savaşçılarına karşı yürütebilecek askeri liderlikten de yoksunlardı. Castro'ya dağlarda katılan birçok genç, gerilla olmanın baskıcı bir rejime karşı haklı bir amaç için mücadele etmek olduğunu söylüyorlardı. Bu olayların neticesinde, gerillalar insan gücü, silah, para ve diğer gerekli yardımları sağlayan kentsel bir ağ tarafından desteklenmişlerdir.³⁰¹

ABD, Batista rejimini desteklese de 1957 sonbaharında ABD hükümeti ordu içindeki artan demoralizasyonu bastırmak için silah ve mühimmat göndermeye başlamıştır. Bu silah sevkiyatı küçük olmasına ve Batista'nın bakış açısına göre Castro'ya karşı mücadelede belirleyici olmamasına rağmen, yönetimi için sürekli bir destek işareti oluşturmuştur. Mart 1958'de bir silah ambargosu kamuya açıklanmıştır. Böylece ambargo ilan edildiğinde birçok Kübalı bunu Washington'un politikasında bir değişiklik olarak görmüş ve rejime olan desteğin onaylanmadığını ve geri çekildiğini anlamıştır. ABD'nin eylemleri şüphesiz Batista rejiminin ve özellikle de silahlı kuvvetlerin azalan moraline güçlü bir darbe olmuştur. Bunun yanı sıra Batista rejimi, toplumun çeşitli kurumlarının ve sektörlerinin desteğini geri çekmesiyle beraber daha da zayıflamıştır. Kilise, meslek grupları ve basın barışçıl bir çözüm yolu için hükümete baskı uygulamıştır. Ardından tüm siyasi partiler mutlak garantilerle serbest seçimleri savunmuşlardır.³⁰² 1958 yılında bir seçim gerçekleşmiştir. Bu seçimle Batista, Washington'a ülkede demokratik süreçlerin hala işleyebildiğini göstermek için bir fırsat yakalamıştır. Batista'nın seçmiş olduğu aday

³⁰⁰ Hudson, a.g.e., s.62-63

³⁰¹ Perez a.g.e., s.85

³⁰² Hudson, a.g.e., s.63-64

Andres Rivero Agüero, Kasım 1958'de yapılan hileli seçimler neticesinde başkan olarak seçilmiştir. Yapılan seçimde hilenin bulunması Batista'yı hem yurtiçinde hem de yurtdışındaki pozisyonunu daha da zayıflatmıştır. Washington, hileli başkanlık seçimini reddetmiş ve Agüero'yu tanımadığını açıklamıştır.³⁰³

ABD'nin yeni Küba başkanını tanımaması ile ülkedeki yaşanan bu olayları fırsat bilen devrimciler daha fazla çalışma yürütmeye başlamışlardır. Çevredeki köyleri de yanlarına alarak, kentlerdeki muhalif güçlerle aralarındaki bağları sağlamlaştırmışlardır. Batista bu süre zarfı içinde halka uygulamış olduğu baskıyı arttırmıştır. Halkın artık bu baskılara dayanamaması ve Fidel Castro'nun da eylemlerini arttırmasıyla beraber 1 Ocak 1959'da devrim zafere ulaşmış ve Batista ülkeden kaçmıştır.³⁰⁴

³⁰³ Perez, a.g.e., s. 92

³⁰⁴ Prevost, a.g.e., s.20

SONUÇ

Latin Amerika ülkelerinin 19. yüzyılda bağımsızlıklarını kazanmaları ABD'ye kıyasla daha farklı olmuştur. Bu farklılıkların başında ülkelerdeki bağımsızlık mücadeleleri aynı zaman diliminde ve birbirilerine bağlı olarak gerçekleşmemiş olmasından kaynaklanmıştır. Ülkelerin bağımsızlıklarını kazanması ve özellikle İspanyolların kıtadan ayrılmasıyla beraber Latin Amerika ülkeleri ekonomik olarak bir boşluğu düşmüşler ve bu durum Latin Amerika ülkelerini yarım yüzyıldan daha fazla iç istikrarsızlığa sürüklemiştir.

Amerika'nın keşfinden sonra Amerika'ya ve Latin Amerika ülkelerine birçok devlet hem oralarda bulunan çeşitli zenginlikleri sömürmek hem de bu ülkelerde söz hakkına sahip olmak için mücadele vermişlerdir. Bu durumu Portekizler ve İspanyollar Latin Amerika bölgesinden gerçekleştirmişlerdir. Nitekim dünyada yaşanan bazı sorunlar, Amerika'nın bağımsızlığını kazanması ve Amerika'nın kendine olan güveninin artmasıyla beraber, Amerika kendi kıtasında ve yakın olan bölgelerde diğer ülkelerin herhangi bir müdahale de ya da söz hakkında bulunmasını istemiyordu. Bu doğrultuda 1823 Monreo Doktrinini ilan edilmiştir. Doktrinin temel amacı Amerika kıtası ve diğer Avrupalı devletleri birbirinden kesin bir çizgiyle ayırmak ve diğer ülkelerin Amerika kıtasındaki sömürgecilik faaliyetini durdurmaaktır. ABD bu doktrin ile diğer ülkelere gözdağı vermiştir. Özellikle Avrupa ülkelerinin Amerika kıtasının iç işlerine karışmamasını dile getirirken aynı zamanda Amerika'da Avrupa'dan kendini izole edeceğini açıkça ifade etmiştir. Amerika bu sayede Latin Amerika ülkelerinden Avrupalı devletleri uzaklaştırırken kendisi de bir taraftan yayılmacı bir politika izleyerek Latin Amerika bölgesinde bazı yerleri satın alarak ya da savaşarak topraklarını genişletmiştir. Monreo Doktrini'nin sağlamış olduğu güvenle beraber birçok Amerikalı şirket Latin Amerika ülkelerine yatırımlarda bulunmuştur. Amerika'nın yatırım yapması, Avrupa ülkelerini de heveslendirmiş ve onlarda çeşitli yatırımlarda bulunmuşlardır. Bu durum Latin Amerika ülkelerinin başka ülkelerle olan ticari ilişkilerini ve nispeten Latin Amerika ülkelerinin ekonomik kalkınmasına destek sağlamıştır.

19. yüzyıl itibariyle ABD, Latin Amerika ülkelerinde tek güç olmak istemiştir. Fakat bunun önündeki engel Küba'da bulunan İspanyollardı. 1500'lü

yıllardan itibaren İspanyol sömürgesi altında olan Küba, 1898 yılında ABD ile İspanya arasında gerçekleşen savaş sonucunda bağımsızlığını kazanmıştır. Savaşın Küba topraklarında gerçekleşmesi ve savaşı ABD'nin kazanmasıyla beraber iki ülke arasında ilişkiler giderek gelişmiştir. Bağımsızlığın ardından 1901 yılında Küba anayasasına Platt Değişikliği eklenmiştir. Bu değişikliğin eklenmesiyle ABD, Küba'nın iç işlerine müdahalede bulunabilmesi için meşru bir olanak sağlamıştır. Bu durumda Küba bağımsızlığını kazanmış bir ülke olmasına rağmen ABD'nin Küba'ya belirli gerekçeler neticesinde müdahalede bulunmasına izin vermiştir. Bu durumda da Stephen Walt'un zayıf devletlerin, güçlü devletleri dengelemek (balance) yerine, onların safında (bandwagon) yer almayı tercih ettikleri sözünü söylemiştir. Zayıf devletler, büyük güçlerin agresif taleplerine daha duyarlı oldukları için, görünen bir taarruzdan kaçınmak maksadıyla baskın olan büyük güç ile ittifak yapma yolunu seçerler. Buradan yola çıkarak Küba, ABD ile olan ilişkileri geliştirmek ve ittifak kurmak için ABD'nin Küba anayasasına eklemiş olduğu Platt Değişikliği konusunda itiraz etmemiştir.

11 Aralık 1902'de Küba ve ABD arasında Ticari Karşılıklılık Antlaşması imzalanmış ve o tarihten itibaren iki ülke arasındaki ticari ilişkiler bu anlaşma doğrultusunda ilerlemiştir. Antlaşmada yer alan özel imtiyazlar, 1917 ABD Tarife Kanunu tarafından da özel olarak onaylanmıştır. Bu Antlaşma, Küba mallarının ABD'ye normal tarife oranlarından %20 indirimli verilmesini kabul etmekteydi. Yani Küba şekerinin standart pazar fiyatı 2.206 cent olmasına rağmen ABD 1.7648'e cente satın alacaktı. Öte yandan, tütün ürünleri haricinde Küba'ya ithal edilen Amerikan mallarının vergi oranlarında da %20 ila 40 oranında indirim yapılmıştır. Anlaşma ayrıca, şekerin herhangi bir ülkeye ihracı ile ilgili, bu sözleşme yürürlükteyken, Tarife Kanunu'nun öngördüğünden daha düşük bir oranda satışının ABD tarafından kabul edilmeyeceğini de belirtmektedir.³⁰⁵ Yine bu anlaşma sayesinde ABD'nin Küba'ya yatırımları hızlanmış ve bu durum iki ülke arasında özellikle de Küba'nın ithalat tarifeleriyle değiştirilen mallar üzerindeki tarifelerini de

³⁰⁵ O. (1928). Cuba and the United States, *Foreign Affairs*, Cilt 6, No 2, 1928, s.231-232

düşürmüştür.³⁰⁶ Bu duruma baktığımızda da ekonomik olarak ABD'nin Küba üzerinden sağlamış olduğu çıkarlar mevcuttur.

Gözden kaçırılmaması gereken başka bir konu da Küba'nın siyasal sorunlarıdır. 1901 yılındaki Başkanlık seçimlerinde ABD'nin açık ara desteğiyle Thomas Estrada Palma, Küba'nın ilk devlet başkanı olarak seçilmiştir. 1905 yılında yapılan hileli seçimlerden dolayı Palma yeniden başkan seçilmiştir. Bu duruma tepki göstermek amacıyla bir grup insan ülkede isyan çıkarmıştır. Bu isyan giderek büyüyünce 1906 yılında ABD isyanı bastırmak amacıyla Küba'ya müdahalede bulunmuştur. Ayrıca 1901'de Küba anayasasına eklenen Platt Değişikliği sayesinde ABD bu müdahaleyi meşru hale getirmiştir. Küba'nın siyasal sorunlarına çözüm bulamaması ve ülkedeki isyanı bastırmakta güçlük çektiğinden dolayı ABD'nin müdahalede bulunması, Küba'nın ABD himayesi altında olduğunun bir göstergesidir. Bunun yanı sıra Küba ABD ile bir ittifak ilişkisi içindedir. ABD, Küba şeker üretiminin fazla olması nedeniyle çıkar sağlamaktadır. Küba'da büyük bir devletle ittifak ilişkisi kurarak eklemlenme stratejisini uygulamaktadır.

Bu noktada Küba yeni bağımsızlığını kazanan, jeopolitik olarak önemli bir konuma sahip, yüzölçümü ve nüfus bakımından küçük devlet statüsündedir. Bu durumda Küba'nın büyük devletlerle olan ilişkilerini geliştirmesi kendi çıkarlarına da fayda sağlayacağını düşünmesine sebep olmuştur. Çünkü küçük devletler dış ve güvenlik politikalarında temel hedef olarak güç açığını azaltmaya çalışırlar. Tam da bu noktada 1906 yılında Küba'da meydana gelen isyanın Küba'nın başkentini etkileyebilecek kadar büyümesiyle beraber Küba hükümeti isyanı durdurması konusunda ABD'ye başvurmuştur. 1906 yılında ABD, Küba'ya müdahalede bulunarak isyanı bastırmış ve 1909 yılından sonra Amerikan askerleri aşamalı bir şekilde Küba'dan çekilmişlerdir. Bu yaşanan olayda Küba'nın ABD ile ittifak sağlaması sonucu ABD isyanı bastırmış ve Küba ülkesi içinde güç açığını kapatmaya çalışmıştır.

Birinci Dünya savaşına geldiğimizde Avrupa'da şeker üretimi durma noktasına gelmiştir. Küba bu krizi fırsata çevirerek ülkesinde şeker üretimini

³⁰⁶ McCollum a.g.e. s.4 ve Lester D. Langley, *The Cuban Policy of the United States: A Brief History*, New York, John Wiley and Sons, 1968, s. 137

arttırmış ve dünyanın birçok yerine şeker ihracatında bulunmuştur. Savaş sırasında Küba ABD ile olan ticari ilişkilerini geliştirerek hem ekonomik olarak kalkınmış hem de sosyal refah anlamında gelişim göstermiştir. Küba'da 1600'lü yıllardan itibaren şeker üretimi başlamıştır. İlerleyen yıllarda şeker üretiminin artmasıyla beraber Küba giderek tek ürün ekonomisine bağımlı hale gelmiştir. ABD ile olan ticari ilişkilerin gelişmesi ve Birinci Dünya Savaşıyla beraber Küba farklı pazarlar elde etmiştir. Bu durumda Küba küçüklüğün oluşturmuş olduğu etkileri, dış ticarete daha fazla bağımlı olarak bir nebze de olsa azaltmaya çalışmıştır

Küba'nın şeker fiyatlarının artmasından dolayı sağladığı kazançlar fazla uzun sürmemiştir. 1920'lerden itibaren Avrupalı devletler şeker üretiminde iyileştirmeler yapmalarından dolayı kısa zamanda şeker fiyatları düşmüştür. Bu durum Küba'nın ekonomisini derinden eklemiştir. Özellikle üretimi daha fazla artırmak adına kredi çeken birçok üretici iflas etmiş, fazla üretimden dolayı tonlarca şeker ellerinde kalmış, birçok bankanın paraları tükenmiştir. Bu durumdan etkilenen pek çok üreticide fabrikalarını, tarlalarını yabancılara özellikle de ABD'ye satmışlardır. Bu krizden en çok faydalanan ülke ABD olmuştur. Satın almış olduğu pek çok yer sayesinde hem kendi ülkesinin şeker ihtiyacını karşılamış hem de ihracatta bulunmuştur.

Devam eden yıllarda dünyada şeker üretimi %30 artarak devam etmiştir. Fakat dünyadaki bu üretim fazla uzun sürmemiştir. Ekim 1929'da dünya genelinde gerçekleşen ekonomik kriz ve ABD pazarının çökmesi Küba'yı daha da kötü bir ekonomik krize sürüklemiştir. Bu doğrultuda şeker üretimi ve şeker ihracatı büyük bir düşüş yaşamıştır. 1928'den 1932'ye kadar şeker fiyatı pound başına 2.18 sentten pound başına 0.57 sente düşerek tüm zamanların en düşük seviyesine ulaşmıştır.³⁰⁷

1933'te Franklin D. Roosevelt ABD başkanı seçilmesinin ardından 1934'te İyi Komşuluk politikasını ilan etmiştir. Bu politika doğrultusunda ABD, güney ülkelerine doğrudan müdahalede bulunmak yerine ABD yanlısı kişilerin iktidara gelmesi amaçlanmıştır. Bu sayede ABD, iktidara getirdikleri kişi aracılığıyla kendi çıkarları doğrultusunda isteklerini yerine getirtmektedir. Bu durum pek çok ülkede

³⁰⁷ Aguilar, a.g.e., s. 51

ayrımcılık, insan hakları ihlalleri, hükümetin sürekli ABD yanlı tavırlar sergilemesi, ülkede bulunan doğal kaynakların ABD'nin çıkarları yönünde kullanılması gibi birçok sorun ortaya çıkmıştır.

Eylül 1933'de, Küba'da yaşanan siyasi sorunlar tekrardan gündeme gelmiştir. Maaşların düşürülmesi, asker birlikler için ayrılan gıda, giyecek ve lojistik bütçenin doğru yönetilmemesi, işten çıkarılma söylentileri ve gördükleri kötü muamelelerden memnun olmayan onlarca asker söz konusuydu. Yaşananlar göz önüne alındığında bir grup insan bu durumu fırsat bilerek 4 Eylül 1933'de Çavuş Fulgencio Batista liderliğinde bir askeri darbe yapmıştır. Bu darbe Küba'nın siyasal yaşamını neredeyse yirmi yıldan daha fazla etkilemiştir. 1940 yılına kadar kukla başkanlar aracılığıyla ülkeyi yöneten Batista, ülkede sağlık, temizlik, eğitim, kamu işleri ve işçi hakları açısından halkın yararına pek çok şey yapmıştır. Ayrıca sivil-kırsal program kapsamında kırsal bölgelerde eğitimi iyileştirmek adına okullar inşa ettirmiş, öğretmen ihtiyacını karşılayamadığı noktada ordu personelini görevlendirmiştir.

Devrim kulağa ne kadar kötü bir sözcük gibi gelse de 1933 yılında gerçekleşen devrimle beraber ülke gelişim anlamında birçok ilerleme kaydetmiştir. Öncelikle işçilerin istekleri doğrultusunda çeşitli düzenlemeler yapılması işçilerin hükümete karşı daha olumlu yaklaşmasını sağlamıştır. Ülkede sağlık ve eğitim anlamında düzenlemeler yapılması da hem ülkenin eğitim seviyesinin gelişmesine hem de ülkenin gelişmişliğine katkı sağlamıştır. Köyler için düzenlenen sivil-kırsal programı sayesinde artık köylerde birçok şeyden faydalanmaya başlamışlardır.

Yıllar içerisinde Küba'ya bakacak olursak hem ABD ile olan ticari ilişkileri, ABD'nin Küba'ya yapmış olduğu müdahaleler, İyi Komşuluk Politikası doğrultusunda Küba'da olabilecek bir devrime karşı önlem almak, Küba başkanlarının genel olarak ABD yanlısı kişiler olması gibi faktörler iki ülke arasında küçük devlet ve büyük devlet ilişkisini anlatmaktadır. Küba küçük devlet konumunda olduğu için eklemlenme stratejisini uygulanmıştır. Bu strateji her iki ülkeye de çıkar sağlamıştır.

1940 yılında Havana’da Kurucu Meclis’in toplanmasıyla beraber Küba’da yeni bir anayasa hazırlanmış ve kabul edilmiştir. Bu anayasa cinsiyet, ırk, renk ve sınıfa dayalı ayrımcılıkların yasadışı olduğu ve cezalandırılacağı ilan edilmiştir. Ayrıca bu anayasada işçilerin yaşları doğrultusunda aylık çalışma süreleri, izinleri ve maaşları konusunda maddelere yer verilmiştir. 1940 Anayasası birçok bakımdan “1930 kuşağının” özlemlerinin somutlaşmış halidir. Devlet ekonomik ve sosyal kalkınmada güçlü bir rol oynamakla beraber, sivil özgürlükler ve sosyal refah hükümlerini de büyük ölçüde tanımlamıştır. İşçilere ücretli tatiller, asgari ücret ve görev süreleri garanti edilmiştir. Yeni endüstrilerin kurulmasında, Küba vatandaşlarının yabancılara karşı öncelikli olarak tercih edilmesi garanti altına alınmıştır. Havana Üniversitesi'nin özerkliği, anayasanın elli üçüncü maddesiyle anayasal güvence altına alınmıştır. Böylece Kongre, öğrencilerin eski taleplerinden birini de yerine getirmiştir.

1940’larda İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla beraber Avrupa ve Asya’nın birçok yerinde şeker üretimi durmuştur. Bu durum Birinci Dünya Savaşı’nda olduğu gibi Küba’da şeker üretiminin artmasını sağlamıştır. Savaş yıllarında uluslararası ticaretin bozulması Küba’ya, tarımsal ve endüstriyel ithalat ürünlerinin satın alınmasına yönelik olağanüstü bir döviz getirmiştir. Tüm bunlar Küba’nın ekonomik kalkınmasında çeşitlendirme sürecini hızlandırmaya hizmet etmiştir. Yerli üretim gelişmiş ve diğer yeni üretim faaliyetleri kurulmuştur. Bu durum, adanın ekonomisinin gelişiminde nispeten önemli bir yer tutmuştur.

Savaşın bitmesinin ardından Avrupalı devletler ekonomik olarak düzelmeye başlamışlardır. Harap olan tarlalarında revize edilmesiyle beraber artık şeker ithalatına gerek kalmamıştır. Bu durum neticesinde Küba’da şeker üretimi eski haline geri dönmüştür. Bu süre zarfında Küba’da yolsuzluk, kumar, rüşvet gibi olaylar artmış ve bu durumdan ülke hem ekonomik olarak hem de sosyal olarak olumsuz etkilenmiştir.

1952 yılında ülkede yapılacak olan seçimleri kazanmayacağını anlayan Batista ve taraftarları hükümete darbe yapmışlar ve yeni devlet başkanı Batista olmuştur. Batista 1933 Devriminden 1940’a kadar kukla başkanlar aracılığıyla ülkeyi yönetmiştir. Daha önce bahsettiğimiz gibi pek çok konuda ülkenin gelişimine katkı

sağlamıştır. Fakat 1952’de yeniden başkan olmasıyla beraber ülkeyi yönetim şekli diktatörlüğe doğru kaymıştır. Aylar geçtikçe Batista yönetimi daha sıkı ve baskıcı olmaya devam etmiştir. Bunun üzerine Fidel Castro ve kardeşi Raul Castro, Batista hükümetine karşı Temmuz 1953’te Moncada Kışlası baskınını düzenlemiştir. Fakat hükümetin bu baskını öğrenmesiyle Castro kardeşler başarısız olmuş ve hapse atılmışlardır. Bu olayın ardından Batista halka olan baskısını daha fazla arttırmıştır. Halkta bu baskılardan dolayı Batista’ya karşı daha fazla tepki almışlardır. Ayrıca Küba’da yaşanan bu olaylar ABD’yi tedirgin etmekteydi. Çünkü kendi kıtasına çok yakın olan bir ülkede bu durumların oluşması ABD’yi de olumsuz etkilemekteydi.

Castro hapiste kaldığı süre boyunca ülkedeki işsizlik, cehalet, eğitim ve sağlık alanındaki eksikler, ülkedeki arazinin eşit bir şekilde dağıtılmaması ve bundan dolayı arazi reformunun yapılması, ekonominin şekere yani tek bir ürüne bağımlılığından dolayı oluşan problemler ve Küba’nın ABD’ye olan bağımlılığını göz önünde bulundurarak devrimin geleceği hakkında ipuçları veren birçok mektup yazmıştır. 1954’te yapılacak olan seçimlerde Batista imajını düzeltmek adına bir af yasası çıkarmış bu sayede Castro ve diğerleri yirmi aydan kısa bir süre hapis cezasına çarptırılmışlardır. 7 Temmuz 1955’te Castro Küba’dan ayrılmış ve Meksika’ya gitmiştir. 1956 yılında Castro ve taraftarları Granma Çıkarması olarak anılan devrim girişiminde bulunmuşlardır. Fakat Batista istihbaratının bu olayı öğrenmesinden dolayı başarılı olmamıştır. Bu olayın ardından Hükümet Küba’daki baskıcı yönetimi daha fazla arttırmıştır. 1958’de ülkede yapılan seçimlerde Batista yanlısı bir aday hileli olarak başkan seçilmiştir. Seçimlerin hileli olması Batista’nın gücünü zayıflatmış ve ABD’de yeni başkanı diplomatik olarak tanımayacağını belirtmiştir. Bu olayların neticesinde halk bu baskılara daha fazla dayanamayıp 1 Ocak 1959’da Fidel Castro liderliğinde devrim zafere ulaşmıştır.

EKLER

Ek-1: 1898-1959 Tarihleri Arasında Küba Başkanları Listesi

Bartolomé Masó Márquez (30 Ekim 1897- 7 Kasım 1898)

Tomas Estrada Palma (20 Mayıs 1902- 28 Eylül 1906)

José Miguel Gómez (28 Ocak 1909- 20 Mayıs 1913)

Aurelio Mario García Menocal (20 Mayıs 1913- 20 Mayıs 1921)

Alfredo Zayas Alfonso (20 Mayıs 1921- 20 Mayıs 1925)

Gerardo Machado y Morales (20 Mayıs 1925- 12 Ağustos 1933)

Carlos Manuel de Céspedes Quesada (12 Ağustos- 4 Eylül 1933)

Ramon Grau San Martín (4 Eylül 1933- 15 Ocak 1934)

Carlos Hevia y de los Reyes (15 Ocak- 18 Ocak 1934)

Carlos Mendieta y Montefur (18 Ocak 1934- 11 Aralık 1935)

Miguel Mariano Gómez (20 Mayıs 1936- 23 Aralık 1936)

Federico Laredo Bru (23 Aralık 1936- 10 Ekim 1940)

Fulgencio Batista y Zaldívar (10 Ekim 1940- 10 Ekim 1944)

Ramón Grau San Martín (10 Ekim 1944- 10 Ekim 1948)

Carlos Prío Socarrás (10 Ekim 1948- 10 Mart 1952)

Fulgencio Batista y Zaldívar (2^a) (1952-1959)

EK-2: 1898-1959 Tarihleri Arasında ABD Başkanları Listesi

Grover Cleveland (4 Mart 1885- 4 Mart 1889)

Benjamin Harrison (4 Mart 1889 – 4 Mart 1893)

Grover Cleveland (4 Mart 1893–4 Mart 1897)

William McKinley (4 Mart 1897–14 Eylül 1901)

Theodore Roosevelt (14 Eylül 1901–4 Mart 1909)

William Howard Taft (4 Mart 1909–4 Mart 1913)

Woodrow Wilson (4 Mart 1913–4 Mart 1921)

Warren G. Harding (4 Mart 1921–2 Ağustos 1923)

Calvin Coolidge (2 Ağustos 1923–4 Mart 1929)

Herbert C. Hoover (4 Mart 1929 – 4 Mart 1933)

Franklin D. Roosevelt (4 Mart 1933–12 Nisan 1945)

Harry S. Truman (12 Nisan 1945 – 20 Ocak 1953)

Dwight D. Eisenhower (20 Ocak 1953–20 Ocak 1961)

EK- 3: Küba'da Şeker Üretim Merkezleri Haritası

Şeker Üretim Merkezleri³⁰⁸

³⁰⁸ <https://www.turkey-visit.com/cuba-sugar-map>

KAYNAKÇA

- Aguilar, Luis E. (1993). Cuba, 1860-1930 (Editör: Leslie Bethell). *Cuba: A Short History*. USA: Cambridge University Press.
- Akgemci Esra (2011). Chavez Döneminde Venezüella'nın ABD'ye Yönelik Dış Politikası, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Aremu Johnson Olaosebikan ve Soetan Stephen Olayiwola (2017). *Fidel Castro and The Consolidation of the Cuban Revolution, 1959-1963*. World Scientific News 3 (1) 62.
- Armaoğlu, Fahir (2010). *19. Yüzyıl Siyaseti*, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Asprey, Robert (1975). *War in the Shadows: The Guerrilla in History*. Garden City: Doubleday.
- Ataöv Türkkaya (1967). '1898 İspanyol- Amerikan Savaşı ve Sonuçları', *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 22 (2) 237-238-265.
- Ayala, Cesar J. (1995). "Social and Economic Aspects of Sugar Production in Cuba, 1880-1930", *Latin American Research Review*, 30 (1) 95.
- Aytüre, S. (2004). Avrupa Birliği'ne Uyum Açısından Türkiye'nin Şeker Üretim ve Ticaret Politikaları. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Toplulukları (Uluslararası İlişkiler) Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- Baily, Helen.M ve Nasatır, Abraham, P. (1960). *Latin America: The Development of Its Civilization*, New Jersey.
- Ballinger, Roy A. (1978). *A History of Sugar Marketing Through 1974*. Agricultural Economic Report No. 382, U.S. Department of Agriculture-Economic Research Service.
- Baru Sanjaya (1987). Structural Changes in the International Sugar Economy, *Social Scientist* 15 (4) 59-60
- Bates, Thomas H. (1968). The Long-Run Efficiency of United States Sugar Policy, *American Journal of Agricultural Economics*, 50 (3) 522
- Beard, Charles A. (1918). *Contemporary American History: 1877-1913*, New York.
- Beck, Earl R. (1939). The Good Neighbor Policy, 1933-1938, *The Historian*, 1 (2) 113

- Bemis, Samuel Flagg (1942). *A Diplomatic History Of The United States*, New York.
- Benjamin, Jules R. (1977). *The United States and Cuba: Hegemony and Dependent Development, 1880-1934*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Berbero, Rose Ana (2010). *Brief History of Cuba*. Havana: Editorial Capitan San Luis
- Bilge, Suat. (1966). *Milletlerarası Politika*, Ankara.
- Bining, Arthur Cecil (1955). *The Rise Of American Economic Life*, New York.
- Blouet, W.Brian ve Blouet, M.Olwyn (2009). *Latin America and The Caribbean, Systematic and Regional Survey*. ABD.
- Brewer Stewart (2006). *Borders and Bridges: A History of Latin American Relation*, London: Preage Security International.
- Cambridge World History, (2007).
<http://www.cambridge.org/us/books/kiple/sugar.htm> Erişim tarihi: 01.12.2019 s.13
- Çetin, Yılmaz (2008). *Küçük Devlet Teorisi ve Avrupa Birliği Üyesi Küçük Devletler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Chasteen John Charles (2012). *Latin Amerika Tarihi*. (Çeviren: Ekin Duru). İstanbul: Say Yayıncılık
- Coolidge, Archibald Cary (1908). *The United State as a World Power*, New York: The Macmillan Company.
- Curtin, Philip D. (1969). *The Atlantic Slave Trade. A Census*, Madison: University of Wisconsin Press.
- Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2006). 2007–2013 Gıda Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- Dye Alan ve Sicotte Richard (2004). The U.S. Sugar Program and the Cuban Revolution. *The Journal of Economic History*. 64 (3) 683-676
- Ege, İzzet (2011). *Türk Devriminin Küba'da Etkileri ve Küba Aydınlarının Türk Devrimi Üzerine Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Elman, Miriam Fendius (1995). "The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard, *British Journal of Political Science*, 2, 177

- Fernandez, Luis Martinez (2014). *Revolutionary Cuba A History*. ABD: University Press of Florida.
- Fitzgibbon, Russel H. (1935). *Cuba and U.S. 1900-1935*. George Banta: Menasha.
- Foreign relations of the United States. (1950). Washington, DC.
- Fox, Annette Baker (1959), *The Power of Small States; Diplomacy in World War II*, Chicago, University of Chicago Press.
- Frank, Andrew Gunder (1961). *The Cuban Revolution: Some Whys and Wherefores*. The Economic Weekly, Special Number.
- Fukuyama Francis (2008). *Falling Behind*. New York: Oxford University Press.
- Fuller, Joseph V. (1920) United States Department of State, *Foreign relations of the United States*, Washington DC.
- Galeano Eduardo (2014). *Latin Amerika'nın Kesik Damarları*. (Çevirenler: Roza Hakmen, Atilla Tokatlı). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Goetschel Laurent (1998).” The Foreign and Security Policy Interests of Small States in Today’s Europe”, Laurent Goetschel (der.), *Small States Inside and Outside the European Union: Interests and Policies*, Boston, Kluwer Academic Publishers.
- Gott, Richard (2004). *Cuba A New History*: New Haven and London: Yale University Press.
- Guerra, Ramiro (1942). *Sugar: Index of Cuban-American Cooperation*.
- Harold V Cleveland and Thomas F. Huertas (1958). *Citibank, 1812-1970*, Cambridge, Mass, Harvard University Press.
- Heston, Thomas J. (1982). Cuba, the United States, and the Sugar Act of 1948: The Failure of Economic Coercion. *Diplomatic History*, 6 (1) 8.
- Hitchman, James. H. (1970). U. S. Control Over Cuban Sugar Production 1898-1902, *Journal of Interamerican Studies and World Affairs*, 12 (1) 91-95.
- Hobsbawm, Eric (1968). *Industry and Empire*, Harmondsworth: Penguin.
- Hong Mark (1995) “Small States in the United Nations,” *International Social Science Journal* 47 (2) 281.
- <https://www.aljazeera.com/news/2016/05/cruise-ship-40-years-arrives-cuba-160502133222654.html>. Erişim Tarihi: 15.01.2020.
- <https://www.fbi.gov/news/stories/cuba-is-an-unreliable-shelter-for-illicit-funds-062419>. Erişim Tarihi: 07.02.2020.

<https://www.zmescience.com/medicine/genetic/caribbean-slave-africa-10032015/>

Erişim Tarihi: 18.01.2020.

<https://www.turkey-visit.com/cuba-sugar-map>. Erişim Tarihi: 08.02.2020

<https://blog.richmond.edu/livesofmaps/2014/11/11/map-of-the-week-slave-trade-from-africa-to-the-americas-1650-1860/> Erişim Tarihi: 09.02.20

Hudson, Rex A. (2001). *Cuba a Country Study*, Defense Dept., Army and Library of Congress, Federal Research Division.

Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl (2004). “Lilliputians in Gulliver’s World Small States in International Relations”, Centre for Small State Studies, <http://www.hi.is/Apps/WebObjects/HI.woa/swdocument/1008303/Lilliputians+Endanlegt+2004.pdf> Erişim Tarihi: 05.05.2020

Jacobs Marie-Josée (2012). “Small States and their Role in International Relations,” speech delivered at the twentieth anniversary conference of the Forum of Small States, New York.

Jenks, Leland Hamilton (1928). *Our Cuban Colony: A Study in Sugar*, New York: Vanguard Press.

Jervis, Robert (1978). “Cooperation Under the Security Dilemma”, *World Politics*, C. 30 (2) 172–173.

José R. Alvarez Diaz, (1965). *A Study on Cuba, Coral Gables*, Fla, University of Miami Press.

Juan Jr E. San (2007). *U.S. Imperialism and Revolution in the Philippines*, Palgrave: Macmillan.

Kamuran Bilal Özgenç, “20.Yy’da ABD’nin Latin Amerika Politikaları” https://www.academia.edu/33461823/_20.YYDA_ABDN%C4%B0N_LAT%C4%B0N_AMER%C4%B0KA_POL%C4%B0T%C4%B0KALARI_, Erişim Tarihi: 07.01.2020, 2017

Kang David C. (2003) “Hierarchy, Balancing, and Empirical Puzzles in Asian International Relations”, *International Security*, 28 (3) 172.

Kaya Faruk (2015). *Küresel ve Bölgesel Şeker Politikalarının Türkiye Şeker Fabrikalarına Etkilerine Bir Örnek; Ağrı Şeker Fabrikası*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi. 31 46.

- Kelly Janet ve Romero Carlos (2002). *Rethinking a Relationship: The United States and Venezuela*. New York: Routledge.
- Keskin Mustafa (2016). ABD'nin Müdahaleci Dış Politikası: Latin Amerika Örneği. *Barış Araştırmaları ve Atışma Çözümleri Dergisi*, 4 (1).
- Kıymaz, T. (2002). Şeker Politikalarında Yeni Yönelimler ve Türkiye'nin Konumu. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayın No: 2652.
- Knight, Franklin W. (1970). *Slave Society in Cuba During the Nineteenth Century*, Madison: University of Wisconsin Press.
- LaFeber Walter (1994). *The American Age: U.S. Foreign Policy At Home And Abroad 1750 To The Present*. New York: Norton.
- Langley Lester D. (1968). *The Cuban Policy of the United States: A Brief History*. New York: John Wiley and Sons, s.137
- Martínez Teresita Yglesia ve Capote, Néstor (2015). *The History of Cuba and Its Interpreters 1898-1935*, Cambridge University Press.
- McCollum, Justin (2011) "A Brief Historiography of U.S. Hegemony in the Cuban Sugar Industry," *The Forum: Journal of History*: 3 (1) 3
- McDougall Walter A. (1997). *Promised Land, Crusader State: The American Encounter With the World Since 1776*. Boston: Mariner Books.
- McLay Jim (2013). "Small States at the United Nations: Taking Our Place at the Global Governance Table," speech delivered to the Forum of Small States, New York. www.nzunsc.govt.nz/what-we-say-speech-2.php .
- McMichael, Philip (2004). *Settlers and the Agrarian Question. Capitalism in Colonial Australia* Cambridge: Cambridge University Press.
- Mitchell, D. (2004). *Sugar Policies: Opportunity for Change*. World Bank Policy Research Working Paper 3222.
- Millet, Allan Reed (1968). *The Politics of Intervention: The Military Occupation of Cuba, 1906-1909*. Columbus: Ohio State University Press.
- Mintz, Sidney W. (1985). *Sweetness and Power: The Place of Sugar in Modern History* New York: Viking Penguin.
- Morris, Richard B. (1996). *Encyclopedia of American History*, ABD.

- Mouritzen, Hans (1991). "Tension between the Strong, and the Strategies of the Weak", *Journal of Peace Research*, 28 (2) 218.
- National City Bank of New York (1919). *Cuba: Review of Commercial, Industrial, and Economic Conditions in 1919*, New York: National City Bank of New York.
- Navarro, J.C. (2015). *Küba Tarihi Bir Halkın Biyografisi* (Çev.Gözde Kök-Ali Somel). İstanbul: Yazılama Yayınevi.
- Noam Chomsky (1993). *Year 501: The Conquest Continues*. Boston: South End Press.
- O. (1928). Cuba and the United States, *Foreign Affairs*, 6 (2) 231-232.
- O. Senem (2008). Dünya Şeker Ticareti, Avrupa Birliği Şeker Reformu ve Türkiye’de Şeker Sektörünün Durumu. T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı AB Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Pastor Robert A. (2001). *Exiting The Whirlpool U.S. Foreign Policy Toward Latin America and The Caribben*. Newyork.
- Perez, Louis A., Jr (1985). Insurrection, Intervention, and the Transformation of Land Tenure Systems in Cuba, 1895-1902. *Hispanic American Historical Review*, 65 (2) 229.
- Perez, Louis A., Jr (1993). *Cuba, 1860-1930* (Editör: Leslie Bethell). *Cuba: A Short History*. USA: Cambridge University Press.
- Pollitt, Brian H. (1984) The Cuban Sugar Economy and the Great Depression, *Bulletin of Latin American Research*, 3 (2) 4.
- Prevost, Gary. 2007. Fidel Castro and the Cuban Revolution, *Headwaters: The Faculty Journal of the College of Saint Benedict and Saint John’s University*: 24, 19-33.
- Rothstein, Robert L. (1968). *Alliances and Small Powers*, New York, Columbia University Press.
- Sander Oral (2003). *Siyasi Tarih: İlk Çağlardan 1918'e* (12.Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Slee, C. (2008). *Cuba: How the Workers and Peasants made the Revolution*. Chippendale: Resistance Books.

- Smith, Robert F. (1960). *The United States and Cuba: Business and Diplomacy, 1917-1960*. New York: Bookman Associate.
- Staten, Clifford L. (2003). *The History of Cuba*. ABD: Greenwood Publishing Group.
- Sümer Gültekin (2008). Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5 (19) 123.
- Súilleabháin, Andrea Ó. (2014). *Small States as International Actors*, International Peace Institute.
- Swerling, Boris C. (1952). A Sugar Policy for the United States, *The American Economic Review*, 42 (3) 348.
- Tekin Segâh (2018). *Brezilya Dış Politikası-Gelenek ve Değişim*. İstanbul: Der Yayınları.
- Thalakada Nigel R. (2012). *Unipolarity and the Evolution of America's Cold War Alliances*, Palgrave Macmillan, London.
- Thomas Hugh (1971). *Cuba; the Pursuit of Freedom*. New York: Harper and Row..
- Thomas Hugh (2006). *Cuba, 1750-1860* (Editör: Leslie Bethell). *Cuba: A Short History*. USA: Cambridge University Press.
- Thomas, Hugh (1967). *Middle-Class Politics and the Cuban Revolution*, in Claudio Veliz (ed.), *The Politics of Conformity in Latin America*, London.
- Thorhallsson, Baldur (2012). "Small States in the UN Security Council: Means of Influence," *The Hague Journal of Diplomacy* 7 (2) 136.
- Tomich, Dale (1991). World Slavery and Caribbean Capitalism: The Cuban Sugar Industry, 1760-1868, *Theory and Society*, 20 (3) 300-302.
- Tuğtan Mehmet Ali (2018). *Güç, Anarşi ve Realizm*. (Editör: Evren Balta). *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Vital, David (1967). *The Inequality of States: A Study of Small Power in International Relations*, Oxford, Clarendon Press.
- Walt, Stephen M. (2009). *Testing theories of alliance formation: the case of Southwest Asia*, Cambridge University Press, 42 (2) 55.
- Walt, Stephen M. (1987). *The Origins of Alliances*, Cornell University Press, Ithaca NY.

- Waltz, Kenneth N. (1979). *Theory of International Politics*, Random House, New York.
- Wiltgen, Tyler James (2007). *An Economic History Of The United States Sugar Program*. Montana State University Bozeman: Montana.
- Wolfer, Arnold (1962). "The Balance of Power in Theory and Practice," in Wolfer, *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*. Baltimore, Md.: The Johns Hopkins University Press.
- Woodruff, William (1971). "The Emergence of an International Economy. 1700-1914," in *The Fontana Economic History of Europe*, London: Fontana Books 4 (2) 657- 658.
- Wright Quincy (1942). *A Study of War*, University of Chicago.
- Yılmaz Sait, "Latin Amerika'da Neler Oldu",
https://www.academia.edu/7647872/Latin_Amerikada_Neler_Oldu, Erişim Tarihi: 07.01.2020
- Zanetti, Oscar ve Garcia, Alejandro (1998). *Sugar & Railroads : A Cuban History, 1837- 1959* USA: University of North Carolina Press.
- Zerbe, Richard (1969). The American Sugar Refinery Company, 1887-1914: The Story of a Monopoly, *Journal of Law and Economics*, 12 (2) 369.
- "The Sugar Act of 1937" (1938) *The Yale Law Journal*, 47(6) 983-984.

ÖZGEÇMİŞ

Merve Kanmaz, Konya’da doğmuştur. Lise öğretimini Özel İdeal Koleji’nde, lisans eğitimini Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamlamıştır.

